

szék

P. Fehér Máttyás
MAGYAR
FÉNYEK...

SZENT ISTVÁN TÁRSULÁT KIADÁSA

P. FEHÉR MÁTYÁS O. P.

MAGYAR FÉNYEK...

A MAGYAR
SZENT DOMONKOS-RENDI TARTOMÁNY
SZENTJEINEK ÉLETE

BUDAPEST

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

Mindazok a rendkívüli dolgok, amelyeket e könyv elbeszél és amelyek felett az apostoli Szentszék még nem mondott ítéletet, csupán a szokásos emberi hiten alapszanak s azokat csakis ebben az értelemben adjuk át az olvasóknak lelki-épülés végett.

Nihil obstat. Budapestini, die 12. m. Dec. Anni 1941. Fr. Dominicus Ratnik, lbr. Censor. Fr. Cornelius Böle, lbr. Censor. 383/1941. Imprimi potest. Budapestini, die 13. m. Dec. Anni 1941. Fr. Bartholomaeus M. Badalik O. P., Prior Provincialis.

Nihil obstat. Dr. Nicolaus Tóttössy, censor dioecesanus. Nr. 1589/1942. Imprimatur. Strigoni, die 4. Martii 1942. Dr. Joannes Drahos, vicarius generalis.

Stephaneum nyomda, Budapest. Felelős: Ifj. Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ

«Magyar fények», magyar csillagok a magyar égen: ezek voltak népünk nagyjai, szentéletű fiai. Egyéniségük változatossága az éjtszakai mennybolt csillagainak fényével hasonlítható össze. Keménykiállású, csupatűzlelkű apostolok és kolostorok mélységes csendjében Isten szerelmétől hervadó szüzek egyformán vannak köztük. Egyben azonban mind meg-egyeznek: fények voltak a magyar éjtszakában hét századon át.

Mert bár minden szentnek más az arca, az örökkévalóság fényénél annyira egyformán ragyognak! S őket a szentekközösségén túl még közelebb hozta egymáshoz az, hogy Szent Domonkos gyermekei, Hazánk fiai és árva magyaroknak egyformán fényt-hintő segítői voltak.

Elfelejtett fények voltak, mert a magyar nagyok átka: az utódok hálátlan feledékenysége napirendre tért felettük. Igaz ugyan, hogy ez csak verőfényes napokon volt így, mert ha éjtszakával vert meg bennünket az Isten, akkor mindig észrevettük az égi fényeket, fénylő csillagokat!

Az újonnan feltámadt magyar dominikánus rendtartomány alázattal teszi le ezt a kis munkát hajdani dicsőségét megalapozó nagyjai lábaihoz, tudván tudva azt, hogy «csak a mult megbecsülésén épülhet

fel a jövőndő». Ebben az alázatos cselekedetben azonban benne van a magyarság hálája is, hiszen ezekről a «magyar fényekről» igazán el lehet mondani, hogy hősök, mert a közösségi gondolatért viselt áldozatuk hőssé avatta őket. A hősökért pedig hálásnak kell lennünk a Gondviselés jóságáért !

Örömmel bocsátjuk útra ezt a könyvet, hogy a tatárjárás hétszázados évfordulóján sírmécs-gyújtás legyen Muhi honvesztő sírhalmain. Örömmel azért, hogy minden olvasó szeretettel gondoljon a fehérkámzsás dominikánus hősökre, akik elsőnek adták életüket népükért oltáraik előtt és hogy azzal a szent meggyőződéssel tegyék le a könyvet, hogy áldozatuk nem volt hiábavaló !

Isten áldását minden olvasónak !

Budapest, 1942 április 26.

P. Badalik Bertalan O. P.
tartományfőnök.

MAGYARORSZÁGI BOLDOG PÁL ÉLETE

1180 (?) — 1241.

A fészek, ahonnét elindult.

A magyar nemes családok véréből hajdanán sok fenséges hajtás sarjadt. Hatalmas alkotások, vitéz tettek, bölcséokosító könyvek az ő emlékeik, bár sokszor nevüket sem tudjuk, mert magukat felejtő szerénységükben «Anonymusok», «Névtelenek» akartak maradni. Néha Európát is csodálatra döbentették, de akkor sem önnevüknek, hanem hazájuknak akartak dicsőséget s ezért nevük elé a legszebb előnevet tették, amelyet magyar vérből sarjadt ember viselhet: «Magyarországi».

Magyarországi Pál származásáról sem tudunk többet, mint hogy szülőföldjének kell tekintenünk a széles szép Magyarországot. A fészek, ahonnét elindult, ismeretlen, csak az erdőt, a fákat ismerjük, ahol ezt a fészket ringatták az ágak. Találgatások, sejtések az ősi Hédervári-család sarjának szokták tekinteni.¹ Születési évéről az Úrnak 1180-ik évét szokták megjelölni, mert csak így lehetett közvetle-

¹ Rupp I. 439—440.

nül halála előtt, — amikor is férfi-keménységét is súlyos próbára tévő fáradalmakat szenvedett hatalmas térítő útjain — körülbelül hatvan évnél fiatalabb.² Ez minden, amit születéséről tudunk, vagy inkább sejtünk.

Olasz ég alatt.

Itália ringatta a tudományok bölcsőjét. Az Ezer-egy éj szaka meséjének titkos kapuja itt tárult fel a tudásszomjtól titokkutatótól sóvárgó ifjak előtt. Messze vidékről özönlöttek ide az isteni tudomány, az emberi bölcsesség és a jogok paragrafus-rengetegeiben kiutat-keresők. És Itália ontotta a tudást. Majdnem minden számottevőbb városában volt egy-egy iskola, ahol a katedrán komolykodó professzorokat még komolykodóbb tanítványok vették körül.

Bolognában is volt egy hatalmas egyetem, ahol az egyházjog rejtelmeit magyarázták messze híres tudósok. Kopasz, fekete tógás professzorok nagy tudásának lettek osztályosai a bábéli keveredésből úgyahogy kikeveredett, mindenféle nációhoz tartozó ifjak. Voltak itt göndörfekete, olajképű spanyolok, szóke, szépszál germán legények, fontoskodó, csupanyugalom angliai tudóskák, lendületes szaporabeszédű francia merengő ifjancok és pilledten puha lengyelek között pár elszánt magyar fiú is, akik a Duna—Tisza tájékáról vándoroltak a kék olasz ég alá, hogy népüket gazdagítsák tudásukkal.³

Pál, akit egyetemre járó pajtásai «Magyarországi Pál»-nak hívtak már ekkor is, komoly, igyekvő ifjú

² Békési 536.

³ Scheeben 3—4.

volt és a könnyelmű, élvhajász barátoktól távoltartotta magát. Tanulni jött a messze idegenbe s erre fordította minden idejét.

Tanárai meleg érdeklődéssel kísérték sorsát, mert többet láttak benne, mint társaiban. Baráti viszony volt tanár és tanítványok között és Pál nagyon sokat nyert ebből a barátságból: mélységes tudást szerzett a kánonjogból, ámbár akkor még világi ifjú volt.

A nagy embertömkelegben egyszer aztán furcsa idegen tűnt fel Bologna terein és utcáin. Pál és a többi magyarok bizonyára szintén megcsodálták őt, amint fehér-szürkés kopott kámzsájában, befelé néző lélekre valló nyugalommal ballagott a fényes lovagi, vagy piros szegélyű tógákba öltözött sokadalom közepett. Valami meghökkenő ellentét volt a sok tudós borostyános törtetése és az ismeretlen szerzetes időtlenséget sugárzó nyugalma között.⁴ Látszott rajta, hogy itt a földön nem nagyon ismeri ki magát, de az arcáról sugárzó lelki derű némán is arról bizonykodott, hogy annál jártasabb Isten országútjain.

Pálban fészket vert a nyugtalanság. Talán nem is a tudás a minden. Van talán más tudás is, amely boldogabbá tehet, mint a bandukolás a jogtudomány paragrafus-erdeinek szűk ösvényein. Vannak más, magasabbra vívó utak is. Legalább is erről tanuskodott előtte az ismeretlen szerzetes nagy lélekderűje. Így csak azok tudnak mosolyogni, akik mint vidám vándorlegények járkák Isten országának útjait és csak Vele, vagy Róla beszélgetnek.

⁴ U. o. 9.

Az idegen azonban egy időre eltűnt. Pál figyelme is másfelé fordult. Most nem is ért rá töprengeni, hiszen a tanárai bizalma és megbecsülése katedrát adott neki. Mester lett a tanítványból.⁵ Magyar nevének ország-világ előtt megbecsülést szerzett. Honfitársain kívül mindenféle rendű-rangú, mindenféle nemzetségu hallgatók özönlöttek körül az újdonsült, friss, fiatalos lendülettel tanító tudóst.

Nemcsak a szavak mestere volt, hanem a kalamárist, a hasított lúdtollat is hozzáértően forgatta. Magyar szellem, termékeny szellem volt az ő szelleme. Két művét még ma is büszkeséggel emlegetik a bolognai egyetem történetét megíró olasz tudósok. Az egyik a «Notabilia primae et secundae compillationis», a jogtudomány ritkaságait gyűjtötte egybe az egyházjogi döntvényekből. A másik, a «Tertia Compillatio» az előbbinek folytatása.⁶ III. Ince pápa 1210-ben meghagyta jegyzőjének, hogy az uralkodása alatt kiadott rendeleteket gyűjtse egybe. Ez a gyűjtemény «compillatio» nevet kapott és a bolognai tanárok, köztük Pál magyarázta.⁷

Isten országútján.

1218-at írtak a krónikások, mikor kora tavasszal ismét megjelent a titokzatos idegen. Most azonban már nem volt olyan hallgató, hanem prédikált és szavával szinte forrongásba hozta az egész várost. Egész sereg tanítványa volt már, akik az ő eszméit

⁵ Mandonet O. P. (Les Frères . . .) 24.

⁶ Toldy 4—5.

⁷ Gábor 21.

tették életük tengelyévé, az ő útjain akartak eljutni Isten országába. «Prédikációja eleven és hatásos volt, megrázta a szíveket» — írták róla később fiai.⁸ Beszéde Pál szívét is megrázta, de még mindig gondolkodott, hogy mi az Isten szándéka. Habozott, a fontolgató lelkek habozásával, akik minden lépéstket előre fel akarják mérni, hogy biztosan léphessenek.

Az idegent egyre többször látta. Most azonban már nem egyedül. Egy másik tűzszavú, csupaláng, fiatal, franciás kiejtésű, fehérszürke kámzsás szerzetes járt-kelt vele és ő is nagy aratást vitt végbe Pál tanítványai sorában. Hallgatói egyre kevesebben lettek és a megmaradtak is magukbaroskadt, töprengő lélekkel néztek Pál arcába. Szemükből látszott, hogy más utakon járnak, mint mesterük és hogy az okosító szavak hullása meddő lelkekre talál.

Pál lassankint egyedül maradt magyar tanítványaival. Azok arcából is kérdések tömkelege riadt feléje, míg végre ő maga is közéjük állt, hogy meg-hányják-vessék a történeteket és megtudakolják, kicsodák ezek az idegenek és mi a szándékuk.

Igy találkoztak Szent Domonkossal, aki 1218 tavaszán megalapította a bolognai Szent Miklós kolostort és magával hozta a francia orleáni Reginaldot, a párisi egyetem híres jogtanárát. Az ismerkedés alatt már döntött is a lelkében Magyarországi Pál, hogy otthagyja a katedrát és elindul azon az úton, amelyen Szent Domonkos jár: Isten ország-útján.

⁸ Scheben 16.

Nem indult egyedül. Három magyar honfitársa, akik között választás nélkül is választott tekintély volt és akik mindenüvé követték, erre az útra sem akarták egyedül bocsátani mesterüket, hanem hallgatva a lelkükben felcsendülő titokzatos szóra, vele együtt beléptek Szent Domonkos fiai közé.⁹

A Szent Miklós-kolostorban, ahol már eddig is a legszentebb és legtudósabb fiatalság gyűlt egybe, egyszerre öltöztették be a fehérszürke kámzsába Pált és társait. Magától Szent Domonkostól kapták a szent öltönyt.

Szent tervek kovácsai.

Magyarországi Pál komoly jogtudásával, nagy tapasztalataival több ízben nyújtott segítséget Szent Domonkosnak, aki még ekkor is töprengett a rendi szervezet végleges kialakításán. Több rendtestvér azon a nézeten volt, hogy a fogadalmakat az egyes kolostorokhoz kell kötni és abból a kolostorból más-hova távozni egyetlen fogadalmas szerzetesnek sem szabad. Ez a terv teljesen azonossá tette volna az életnek induló domonkosrendet a többi, már meglévő monasztikus rendekkel, akik egy apátnak, egy kolostornak tettek engedelmességi fogadalmat és mint ennek a monostornak fiai éltek-haltak. Ezzel szemben Magyarországi Pál, úgy látszik, azon a nézeten volt, hogy az igazi szentdomonkosi apostoli ideál csak úgy valósítható meg, ha a helyhezkööttség nem akadályozza a rendet fejlődésében.¹⁰ Nagy szava lehetett azért is, mert Szent Domonkos több fontos

⁹ Pór 537.

¹⁰ Scheeben 69.

teendővel bízta meg bolognai tartózkodása alatt. Így például az egyik szép napon egybehívta a szent Rend-alapító a kolostor testvéreit és megkérdezte őket, mit szólnának egy női dominikána kolostor alapításához, amelyről ő már hosszabb tárgyalásokat folytatott egy olasz főnemes leányával, D'Andalo Dianával. A testvérek Szent Domonkosra bízta a döntést. Ő azonban így szólt :

— Ma nem merek határozni. Imádkozni fogok az Úrhoz és talán majd holnap mondom ki a végső szót.

Éj szaka nem pihent a szent, hanem szakadatlanul imádkozott és másnap ismét hívatta a testvéreket.

— Testvérek, a női kolostor építését azonnal meg kell kezdenünk. Még akkor is, ha ezáltal a miéink késedelmet szenvednének. Most pedig kérem testvéreimet, Magyarországi Pál testvért, Guála testvért, Veronai Venturát és Rudolf testvért, hogy válasszák ki a legalkalmasabb helyet a kolostor felépítésére és irányítsák az építkezést.¹¹

Pál testvér, akit ebben az időben a rendi krónikások mindig «Magister» és «Doctor» titulussal illették, meg is felelt az elsősorban reá bízott feladatnak. Diana D'Andalló és társnői hamarosan beköltöztek az új kolostorba.¹²

Egy másik nagyon fontos és az egész világirodalomban elsőséget biztosító feladattal is megbízta őt a Szent Rendalapító. Meg kellett írnia a gyóntatók tanácsadó könyvét, a «*Summa de Poenitentia*»-t. Ez volt a világ legelső gyóntató kézikönyve. Gyóntatás

¹¹ Cormier.

¹² Mandonet : *Summa* . . . 525.

és prédikálás volt a testvérek legfőbb dolga. Ezért Szent Domonkos nemcsak az igehirdetésben akarta elsőrangú munkaerőkké tenni első tanítványait, hanem a gyóntatás nehéz és felelősségteljes feladatában is útmutatót akart nekik adni. E két nagy feladat felismerése tette rendjét nagygy és mivel a testvérek éppen ezen a téren a szószeros értelmében szakemberek voltak, a rend ezekben azonnal irányító szerepet vállalt.¹³

Pál mester elsőrendűen megfelelt a reábízott nehéz feladatnak. Műve elején rövid bevezetésben ékes latinsággal ad könyve rendeltetéséről felvilágosítást: «Mivel a gyóntatással kapcsolatban a lelkekre veszélyek háromolhatnak és néha nehézségek merülnek fel: Isten dicsőségére, Szent Miklós tiszteletére, a testvérek hasznára és a gyónók üdvére rövid értekezést állítottam össze egyes dolgokról, amelyek a gyónásban szükségesek vagy vele kapcsolatban állnak. Meghatározott címek alatt mutatok rá mindenre, hogy amit a gyóntató keres, könnyebben megtalálhassa.»¹⁴

Ebből a rövid bevezetésből is kitűnik, hogy Pál mester a Szent Miklós kolostor gyóntatóinak, akik intézményesen és rendszeresen foglalkoztak a gyóntatással, szánta művét.

A könyv megírásánál Szent Domonkos irányítását is figyelembe vette a tudós szerző. Ezt határozottan mutatja, hogy a böjtről szóló fejezetében a Szent Rendalapító felfogására hivatkozik. «A tapintatos

¹³ U. o.

¹⁴ Pfeiffer: Új Élet . . . 115.

lelkiatyának — így mondta ezt a mi perjelünk, Domonkos mester, — figyelemmel kell lennie annak a helynek a szokásaira, ahonnet gyónója származik, arra, hogy ott hogyan szokták az emberek megtartani a böjtöket, mert csak így adhat helyesen tanácsot.» Ezen az egészen nyílt utaláson kívül nagyon sok burkolt hivatkozással is találkozunk Szent Domonkosra mint főnökre, perjelre. Szelleme különben a könyv minden sorában megnyilvánul. Szent Domonkos atya jóságát Pál Mester még egészen száraznak tűnő írása is hűen tükrözteti és látszik benne az a nagy-nagy szeretet, amellyel nagy Rendalapítója iránt viseltetett. Szinte lelkébe iktatta szent szavait, lényévé vált az a csupa jó-akarát, amely Szent Domonkos lényéből egész környezetére áradt. Olyan fenséges emberértéssel írja: «A gyóntatóatya legyen jóindulatú. Készséges legyen arra, hogy a bűnbánó lelkét felemelje és segítse lelki terheinek hordozásában. Édesen vigasztalja a szomorkodót és bánatosat. Legyen részvéttel más hibái iránt. Tudja megkülönböztetni az esetek sokféleségét. Legyen szelídségével segítségére a bűnbánóknak. Vigasztalja. Csepegtessen a lelkébe reményt. Tudjon dorgálni is, ha kell. Szavaival tanítson. Cselekedeteivel oktasson. Legyen részese a fáradságos munkának, ha részes kíván lenni a vigasztalásban. Tanítson kitartásra . . .» Léleksimogató szavak. Nagy mester nagy tanítványa írta őket, jóságban fürdött lelkék, kegyelemosztó eszközök segíteni akarása árasztja bennük melegét.

De nemcsak a bűn útjaival foglalkozik a könyv,

hanem az erényekkel is, hogy a bűnbánó lelkek vezetőinek ne csak a rosszat mutassa meg, hanem a jót is. Fenséges szép világot tár fel előttük: az erények világát. Könyvének ezt a részét 1221 május 30-ára készítette el. Akkor volt Bolognában a rend második nagykáptalanja. Így érthető aztán, hogy a messzeföldről Bolognába sereglett testvérek nagy lelkesedéssel másolták le Pál könyvét, amelyben a Rendalapító szelleme élt egy erős magyar egyéniségen és egy jogtudós tisztánlátásán átszűrve. Hamarosan elkerült tehát ez a szellemtörténelmi szempontból oly fontos írás szinte az egész Európa keresztény államaiba, s lassan közkinccsé lett mindenütt.

Pál mester írásának jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy ma is kerek számmal ötven darab van belőle kéziratos formában Európa nagy városainak kultúrcentrumaiban, múzeumaiban. Ezek közül 17 Pál Mestert jelöli meg mint szerzőt, míg a többiek hallgatnak arról, hogy kitől eredtek. Nyomtatásban is napvilágot látott a könyv, 1723-ban Duellius Rajmund, majd később, 1880-ban, többek sürgetésére a montecassinói bencések adták ki. Bolognai testvéreinek bizalma perjeli tiszttel ruházta fel. Így lett Magyarországi B. Pál magának Szent Domonkosnak is előjárója... Kolostorának életéről vitriy Jakab testvér, aki sokáig időzött Bolognában, így ír: «Egy előjáró alatt engedelmesen, buzgón és alázatosan élnek. Minden külső anyagi gondot és gazdagságot távoltartanak maguktól. Áhítattal végzik a papi zsolozsmákat Szent Ágoston szabályai

szerint. A bolognai egyetemről kerülnek ki. Valamelyiküknek a Szentírásról szóló tanítását és magyarázatait naponként hallgatják. Amit így szorgalmasan elsajátítanak, azt a pápák és az Egyház rendelkezése szerint, ünnepnap i prédikációikban a hívőknek nyújtják». ¹⁵ Ilyen életben csak szentdomonkosi lelkek érlelődhetnek. Nem csoda tehát, ha a szent Rendalapító vonzódása és bizalma egyre csak nőtt Pál mester iránt és mikor 1221 május 30-án megtartották a bolognai Szent Miklós kolostorban a második nagykáptalant, amelyen minden kolostor perjele s egy-egy tagja részt vett, megbízta Pált, hogy alapítsa meg a magyar Rendtartományt a Provincia Hungariae-t. ¹⁶

Szent Domonkos áldásával a hazai úton.

Szent Domonkos Nyugatot hamar meghódította. A Páristól Kölnig, Kölntől Bolognáig, Bolognától Madridig; Madridtól ismét Párisig húzott vonal által határolt négyszög, mindenfelé szétszórt fiainak gyűjtő szaván keresztül, hamarosan megismerte erős szellemének irányítását. De Kelet még várt. Nyugatra fiait küldte, de Keletre maga készült, a szíve vágya Kelet volt. Kárpátok! Hányszor magaslottatok ti fel szent lelkében! Duna-Tisza tája, vágyott-e valaki oly szenvedelmes és ki rthatatlan sóvárgással utánad, mint Kastilia kékszemű szentje. Azzal vádolta magát szüntelenül rohanó életében, hogy nem siet eléggé,

¹⁵ U. o.

¹⁶ Mandonet tanulmánya B. Pál «Summa»-járól.

hogy nem elég szorgos, mert még mindig csak Nyugat fiaival bajlódik.

De néha még a szentek is többet kívánnak, mint amit Isten vár tőlük. Szent Domonkos kívánsága csak kívánság maradt. Nem láthatta meg az ígért földjét, ahol úgy vélte, számára is nőnek pálmák, a vértanúság sanyarúságban nőtt pálmái.

Most, amikor a második nagykáptalanra gyűltek egybe a testvérek, bizonyára még erősebben elfogta lelkét a sóvárgás. «Lelki szemeivel áttekinthette szétszórta kolostorait, amelyek már oly hatalmasok és amelyek már maholnap vetélytársai lesznek a legrégibb és leggazdagabb apátságoknak. S ezeknek a kolostoroknak a perjelei a legelőkelőbb családokból származtak, a világ legkiválóbb egyetemein nyerték kiképzésüket. Kiváló szónokok, nagyon biztos teológusok voltak ezek és a kényszerítő körülmények és alapítójuk példája következtében nemcsak beszéltek az eretnenségek ellen, hanem felkeresték azoknak előmozdítóit, meggyőzték őket vagy átadták a világi hatalomnak. Százzám kapták a kegyes hagyományok és adományokat. Mekkora lesz ezentúl az új Rendnek a hatalma? . . . Ez volt az a pillanat, amelyet Domonkos arra választott ki, hogy elhagyja az eddig szerzett javakat, birtokokat és tizedeket, hogy elfogadtassa káptalanjával a második ünnepélyes szövetséget a szent szegénységgel. Ünnepélyesen és jelképesen összetépi a káptalanra egybegyűlt atyák előtt az adományozó leveleket. Mivel pedig ezek a szegény emberek, akik nagyon messziről jöttek sok fáradtság és nélkülözés között, az emberi

gyengeség következtében engedhetnének a kísértésnek hazatértükben, megköveteli, hogy világos szabakkal vegyék be a szabályokba ; nem szabad lovon járniok és pénzt elfogadniok . . »¹⁷

Ezen a káptalanon maga elé szólította Pál testvért és az ott lévő magyarokat, aztán az egybegyűlt atyák megindult imájával egyesítve a magáét, kitárt karokkal várta a Szentlélek szárnyzuhogását, hogy az áhítatban merült csendben kezdetben halk, de egyre öntudatosabban erősödő hangon áldását adja reájuk és szegényen küldje őket a szegények közé hirdetni a szegények evangéliumát. Talán ebben a fájdalmasan fenséges pillanatban ő is megsejtette, hogy a lelkében felmagasló Kárpátokat már csak a menny magasából fogja látni és Kelet csodás kincsei, a nem arany, nem ezüst, de mindent érő kincsek, a halhatatlan lelkek nem az ő nagy lelkétől kapják meg az első fényt, hanem fiaitól, a magyar testvérekétől. A fájdalmasan szép búcsúzást atyai csókkal fejezte be a Szent és Magyarországi Pál mester elindult társaival egy szent csókjával homlokán Keletre, haza, Magyarországra . . .

Az új vetés.

Pál testvér és három társa otthagyták Olaszországot annyi szépség, annyi szentség földjét. Talán sajgott a szívük egy pillanatra, de ha Magyarországra gondoltak, akkor szívükben a lelkesedés lett az úr. Hiszen mennyi jót, mennyi szépet vittek magukkal,

¹⁷ Bernanos 155.

hogy saját népüket saját vérüket gazdagítsák és boldogítsák vele.

Az első város, ahol a történelem felfedezte őket, Győr volt.¹⁸ Itt is annyira a kolostor szellemében éltek, hogy még éjjel is imádkoztak. Két ifjút annyira megfogott a vándorok jámborsága, hogy csatlakozott hozzájuk és most már hatan folytatták az utat Magyarország szíve felé. Egyszer ketten külön egy Győrmelléki faluba keveredtek, ahol halászok éltek, tehát valószínűleg egy Ráhamenti faluba. Itt szentmisét mondtak, prédikáltak és ájtatoskodtak. Mikor vége volt az istentiszteletnek, a nép széteszlott anélkül, hogy a domonkos testvérekre valaki gondolt volna és meghívta volna őket magához. Egy szegény halásznak azonban mégis megesett rajtok a szíve, de ő sem merte egyszeribe csak magához invitálni őket, hanem hazaszaladt és feleségének elmondta, hogy a testvérekkel nem gondol senki. Az asszony sopánkodott, hogy neki csak egy kis kölese van, más semmije sincs. Férje azonban mégis ráparancsolt, hogy készítsen nekik abból valamit és az erszényükben minden reményük és várakozásuk ellenére talált két denáron kenyeret, meg bort vásároljon. Az asszony sietve teljesítette a parancsot, köleskását főzött és pár halat sütött sebtiben. Férje vidáman ment vissza a templomhoz, hogy a két testvért meghívja ebédre. Azok még mindig ott ájtatoskodtak a templom csarnokában és szívesen fogadták a szegény halász meghívását. Mikor a

¹⁸ Pfeiffer: Vázlatos . . . 40. oldal.

szegényes, de szeretettel terített asztalról éhségüket elverték, nagy hálálkodva kérték Istent, hogy jutalmazza meg jótevőjüket. És az Úr meghallgatta áldáskívánásukat, mert azóta a szegény halász erszényéből soha sem hiányzott a két denár. Mihelyt kivette őket, azonnal volt helyébe másik kettő, úgy, hogy földet, házat és állatokat vett magának belőle. Később gyermekkel is megáldotta őt az Isten. Ezért a testvéreket, valamikor csak arra jártak, mindig nagy szeretettel fogadta és megvendégelte. — Ezeket írja a testvérek életéről Theodoricus, a magyar rendtartomány első hősi éveinek lelkes magasztalója.¹⁹

Az őskeresztények lendületével dolgoznak a testvérek az Úr új szőlejében. Pál testvér, aki most már a valóságban is hamarosan tartományfőnökké lesz, hiszen már kolostorai is vannak, igazi szentdomonkosi hozzáértéssel vezeti a reábizott tartomány ügyeit.

Az első kolostort Székesfehérvárott építi. Ezt csakhamar követi a többi kilenc, még a tatárbetörés előtt. Mindenütt a legforgalmasabb helyeken építkeznek, nagy városokban, fontosabb helyeken, mert a Rendalapító azt akarta, hogy eltérőleg a régi monasztikus rendektől ne rejtőzzenek el a testvérek a nép elől, hanem inkább a Jópásztor irgalmával és szeretetével töltekezve keressék fel még azokat is, akik elveszettek látszanak. Pál testvér úgylátszik Székesfehérvárott a királyi városban tartózkodott és innét intézte a rendtartomány sorsát. Innét küldte

¹⁹ Ferrari 37—38.

Bolognába és egyéb kolostorba az ifjú rendtestvéreket, akiket az ő nagy neve vonzott a rendbe. A főrendi körök is nagy megértéssel fogadták az új szerzetet, hiszen az, aki átpalántálta a friss életerős hajtást, maga is nemesi sarj volt.

«Dux Verbi» — a szó mestere.

Magyarországi Pált kortársai «Dux verbi»-nek, a «szó mesterének» mondták és bizonyára nem ok nélkül. Széltében-hosszában járta az országot, a szavával legyőzött minden ellenvetést, tudásával meggyőzött mindenkit a hirdetett igazság valódiságáról.²⁰ Híre és testvérei híre a szomszédos Ausztriába is eljutott és lassan megérlelte ott is a fejedelem lelkében a gondolatot, hogy jó volna az ő országába is egy csapat hitszónok, egy «Dux verbi» vezetésével, hogy a népet istenességre tanítsák.

Pál testvérnek azonban egyelőre fontosabb volt a kún nép sorsa. A rend évkönyvei szerint ő volt az első és kezdeményező provinciális, aki misszionáriusokat küldött Kúnországba.²¹ Akkoriban a kunok még önálló országot alkottak a mai Moldvában és birodalmuk belenyúlt a mai orosz földbe, túl a Dnyeperen. Eddig csak szórványos próbálkozások történtek arra, hogy ezt a nagy népet Isten igájába tereljék, de ezek komoly eredményt nem értek el. A Vitae Fratrum, vagyis az első Testvérek életmódjáról szóló régi krónikás írás szerint: «A testvérek, megemlékezvén boldog Domonkos kéréséről,

²⁰ U. o.

²¹ Annales O. P. 646—647.

hogy pogányokat s főleg kunokat térítsenek, akik Istent egyáltalán nem ismerik; elrendelték a Szentlélek tanácsából, hogy derék testvérek menjenek a mondott néphez . . .» Hogy ez az első küldetés magától Páltól származott, azt egy másik tudósításból ismerjük, amely az ő nevére kétszer is hivatkozik.²²

Ez az első kezdeményezés azonban, amint tudjuk, meddő maradt és áldozatot is követelt. «Sok szenvedés és hihetetlen nyomorúságok elviselése után végül is a pogányok visszaűzték őket és minden eredmény nélkül kényszerültek övéikhez visszatérni. De a Szentlélek tüzetől felgyújtva és lelkük buzgóságától sürgetve, másodszor is elmentek a mondott néphez és sok úti viszontagság után hozzájuk érkeztek a Dnyepernek nevezett folyó mellé. Itt gyakorta szenvedtek éhség, szomjúság, ruhátlanság s különféle üldöztetések miatt, egyeseket közülük fogságba vetettek, kettőt pedig — Domonkost és Albertet — a pogányok megöltek, de a többiek az igehirdetés megkezdett munkájában továbbra is állhatatosak maradtak, míg végül tetszett a Magasságbélinek rátekinteni a testvérek munkájára és kitartására, s megadta nekik a kegyelmet, hogy meghallgattassanak a pogányok által . . .»²³

Közben Pál mesternek letelt a tartományfőnöki hivatala és mikor másodszor is megválasztották, szerénységből nem fogadta el. Ekkor már 1223-at irtak és ő elérkezettnek látta az időt, hogy most már

²² Vitae Fratrum 305—8.

²³ Annales O. P. 646. old.

megszervezett rendtartományát másnak engedje át kormányzásra, hogy ő maga annál nyugodtabban szentelhesse egyre fogyó életét annak a szent célnak, amelyre szent Mestere, Domonkos annyira sóvárgott.

Mennyi minden történt is azóta, hogy otthagyta Bolognát. Tavasz volt, május, pünkösd. A Szentlélek-járás kegyelemterhes napjai szálltak az egybegyűltekre és Szent Domonkos kiválasztotta őt, hogy hazájában úttörője legyen a szentdomonkosi szellemnek. De nemcsak áldást kapott, hanem ígéretet is: «Mihelyt a Rend ügyeit teljesen rendeztük és megszilárdítottuk, elmegyünk a kunokhoz és megnyerjük őket prédikációnkkal az Istennek!» Tavasz volt akkor, 1221 tavasza és Pál már augusztusban hallotta meg a szomorú hírt: Szent Domonkos atyánk meghalt. Először talán árvának érezte magát, de később annál nagyobb szívóssággal dolgozott, mintha érezte volna, hogy neki kell most már a szent helyett a missziós útra mennie. Mennyi imádság, mennyi küzdelem tette naggyá a lassanként virágzásnak induló rendtartományt, amelyet a Szent neki adott! Milyen nagy, életerős rendtartomány lett az ő kormányzásának két rövid esztendeje alatt! Mert csak két esztendeig volt tartományfőnök és utódja, Detre testvér, már készen kapta a székesfehérvári, esztergomi, pesti, budai és győri kolostorokat, amelyekben virágzott a domonkos élet. Egyre többen lettek és távozása után nemsokára már Lipót osztrák herceg is elérkezettnek látja az időt, hogy tartományában, Ausztriában is letelepítse a testvéreket. Az újonnan épült bécsi kolostorban magyar rendtagok

kezdik meg a kolostori életet és hamarosan a második kolostort, a kremsit is megalapítják.²⁴

Pál testvér ekkor már érezte, hogy sietnie kell régi vágyát, amely szent barátjáé, Domonkosé is volt, minél előbb végrehajtani, mert emberi erői lassan már fogyatkozásnak indultak és már nem érezte magát olyan fiatalnak, mint mikor Bolognában tervezgetett Isten országának építéséről.

Egy kedves epizód csak siettette elhatározását. Egyik testvér ugyanis, akit Detre testvér, a tartományfőnök a kunok későbbi püspöke misszióba küldött, nagyon nehezen szánta el magát a merész feladatra. Habozott és vonakodását azzal igyekezett megokolni, hogy úgyis meddő minden fáradság, a kunokkal nem lehet bírni. Lelkét azonban bántotta, hogy az engedelmesség szelleme ellen vétett habozásával. Elment tehát egy szénéletű remetéhez, s megkérdezte tőle, mi tévő legyen. A remete egy egész éjjel imádkozott és imája végén mély álomba merülten látomása volt. Lelki szemei előtt egy hatalmas folyam hömpölygött. A folyamon keresztül egy nagy híd nyújtózott a túlsó partra. A hídon sokféle fajta szerzetes ment át, nagyon könnyedén, de mindegyik csak egyedül. A dominikánusok azonban nem a hídon mentek át, hanem magán a folyamon úsztak, nagy kocsikat vontatva, amelyek tele voltak emberekkel. Ha kifáradtak és már-már merülni kezdtek a vergődésben, akkor a Boldógságos Szentszűz hozzájuk lépett, felemelte őket és így az ő segítségével partra

²⁴ Specimina 1—2.

szállhattak és akiket áthúztak a vízen, egy ki-
mondhatatlanul szép helyre vezette. Ezt a látomást
az öreg remete másnap reggel elmesélte a csüggeteg
és bátortalan szereztesnek, mire ez megerősödött
hivatásában és most már nem a saját, hanem inkább
Isten és Szentszűz erejében bizakodva, neki indult
a nehéz útnak.²⁵

Ez a látomás, a természetfeletti jelek álomba-
burkolt tanulsága, természetesen az egész rendtarto-
mányban ismeretessé vált és még inkább fokozta az
eddig is csupaláng lelkesedést a kún missziók iránt.
Pál testvért is magával sodorta a fiatalok szent
buzgalma és ő, a meglett férfi, a sokat tapasztalt
tudós, szintén neki indult, hogy a szegény pogányok-
nak is juttasson valamit az Evangélium fényéből és
a maga tudásából.

Hova, merre vitte útja, nem tudjuk. Azt sem
tudjuk, hogy személyesen mekkora eredménnyel dol-
gozott; hogy kikelt-e a vetés az igemagból, amelyet
elhintett. De nem is fontos, hogy az eredményt
tudjuk, hiszen a növekedést az Isten adja. Az bizo-
nyos, hogy a dominikánus missziók nagy sikereiben
neki is része volt. Sőt oroszlán része. Hiszen ő nevelte
azt a fiatal gárdát, amely olyan halálmegvetéssel
indult a borzongató ismeretlenségbe vesző messzeség-
nek. Ő küldte el az első fecskéket, hogy megvigyék a
kikelet hírét a lélek tavaszáról. És mikor már ezüstös,
deres volt a hajkoronája, ő is odaállt a munkások közé,
hogy görnyedő testtel is dolgozzék az Úr házáért.

²⁵ Ferrari 42.

A kunok apostola.

Pál testvér mint egyszerű szerzetes a maga aláztával eltelve indult neki fiatal testvéreivel Kúnországnak a Dnyeper felé. Már előbb is volt ott egy lovagrend, de visszariadt a nehézségektől.²⁶ 1225-ben az egész lovagrendet kiűzték erőszakos határsértéseikért és most már csak a domonkosok maradtak a hatalmas birodalomban, hogy kereszténnyé tegyék ezt a pogány népet, letelepítsék, nomád életmódjukról leszoktassák, falvakat, városokat építsenek a sátorok és kalyibák helyett.

Ekkor már a kún nép feje felett ott lebegett a végzet a tatárok nyilaiban. Kötöny kún fejedelem már 1223-ban szövetekezett az orosz fejedelmekkel, hogy Kúnország széleiről elűzze az egyre jobban Nyugatra törekvő tatárhordákat, de júniusban Szubutáj mongol nagyvezér döntő vereséget mért reá. Most már a nép is jobban vonzódott a nyugatról jött szerzetesekhez, hiszen tőlük és általuk a magyarságtól várt segítséget.²⁷

Igy könnyebben ment a térítés nagy munkája is. Pál és közvetlen környezete volt mindig az első sorban a harcos misszionáriusok között és mint a rendi évkönyvek mondják «végül is sok munka, imádság és igehirdetés által elérték, hogy a barbárok megvallották az egy Istent és a kereszténység szentségeibe beavatattak».

Pál és testvérei a fejedelem udvarában is oly nagy hatással hirdették az Igét, hogy biztatásukra Borc

²⁶ Makkai 11.

²⁷ U. o.

fejedelem egyetlen fia elment velük Esztergomba az érsekhez, hogy tőle személyesen vegye fel a keresztséget. Ez 1227-ben történt. A nagy belga domonkosrendi krónika így írja le ezt a nagyhírű találkozást: «Midőn Róbert érsek feltűzte a keresztet s már útrakészen állott (t. i. hogy elinduljon a Szentföldre a pogányok ellen), hozzá jött a kún fejedelem fia és ezt mondta: «Uram, keresztelj meg engem s tizenkét társamat. Atyám pedig majd eléd jön az erdőkön túlra, egy megjelölt helyre, kétezer harcossal, akik mind a te kezedből óhajtkák felvenni a szent keresztséget». Ezek után elment az érsek az erdőkön túlra (Erdélybe) a fiú atyja elé és Isten segítségével 15 ezeren keresztelkedtek meg».²⁸

Róbert érseket egy csomó dominikánuson kívül két francia püspök is kísérte, akik éppen útban voltak vele együtt Jeruzsálem felé. Vele voltak Bertalan pécsi és Raynald erdélyi püspökök is. Ifjabb Béla király is elkísérte őket és magának Borcnak lett a keresztapja.

Egy másik fejedelmet, Membrokot, a testvérek keresztelték meg házanépével együtt. II. András király, Szent Erzsébet atyja lett a keresztapja.²⁹

Ettől kezdve még nagyobb erővel indult meg a munka, hogy az isteni igazságok hallgatására készséges népet igazi keresztényekké tegyék. Róbert érsek a pápa felhatalmazására a domonkosok provinciálisát, Detrét, püspökké szentelte. Detre, rend-

²⁸ Pfeiffer: Ung. Domonikanerprovinz . . . 178.

²⁹ Makkai 16.

társaival együtt, Milkó mo'dvai városban székes-egyházat épített.³⁰ A munka oroszlánrésze természetesen ezután is a térítés maradt, hiszen a fejedelmek megtérése nem jelentett egyet a nép megtéréásával. A nép bizony nagyon ragaszkodott pogány hagyományaihoz és babonás szokásaihoz. Sokat szenvedett itt az egyre öregedő Pál testvér, sokszor kezét emeltek reá és testvéreire az indulatoskodó pogányok. De a pápa szava, hogy a «gyermeket tejjel kell táplálni nem pedig borral és nem lehetünk velük szemben olyan szigorúak, mint az Egyház régi hiveivel», szelíd türelemre indította őket és tovább szenvedtek.³¹

Borc vezér megkeresztelkedése után hamarosan meghalt. Halála előtt «mint igaz keresztényhez illik» meggyónt és megáldozott, Pál és testvérei ott voltak boldog halálánál. Utolsó perceiben azt kérte, hogy távozzanak mellőle a pogány kunok, mert «rettentes démonokat látok körülöttük s csak a testvérek és a keresztény kunok maradjanak, mert ime itt állnak a testvérek, akik mártir halált haltak s várnak reám, hogy magukkal vigyenek a boldogságba, amelyről prédikáltak . . .» Ezt a megrázó tudósítást a következő szavak zárják be: «Ezeket szólva, csodálatraméltó örömmel kilehelte lelkét». Őt is abba a Szűzanya-kápolnába temették el, amelyben Borc is örökn nyugovóra tért és amelyet a domonkosok építettek.³²

A Szentszék örömmel és reménnyel látta az ifjú katolikusok lelki gyarapodását és egy bullájában

³⁰ Theiner I. 87. ³¹ Theiner I. 90. ³² Vitae Fratrum 308.

igen szép dicséretet mond azokra, akik a missziós tevékenységben részesek voltak. Többek között Magyarországi Pált is megemlíti.³³

Sajnos a virágzásnak indult egyházmegyét hamarosan elpusztították a tatárok. Kötöny fejedelem már 1239-ben súlyos vereséget szenvedett tőlük és IV. Béla beleegyezésével Magyarországra jött. A domonkosok azonban maradtak és vigasztalták a népet, bátorították az egyre jobban fenyegető veszedelmek között. Kötöny elvonulása azonban megpecsételte Kúnország sorsát. Nem volt védelem és ezt a tatár hordák rögtön észrevették. 1241 márciusában Tuluj fia, Bedzsák átkelt a Szeret folyón és agyongázolt, felégetett mindent, amit ott a domonkosok oly rövid idő alatt megteremtettek.³⁴ Templomaikat lerombolták, a szerzeteseket legyilkolták. Pál és közvetlen társai, akik ekkor már egy nagyobb gyülekező helyen sereglettek egybe és kilencvenen voltak, egy templomba szorultak be. Pál, a lánglelkű vezér, lélekben már látta azt a pálmaágot, amely után szent Mestere és barátja Domonkos úgy sóvárgott. Öreg volt már, túl a hatvanon. Rengeteg szenvedés és küzdelem legyengítették a testét. Lelke azonban most is fiatal volt. Az őskeresztény vértanuk

³³ Makkai mások nyomán tagadja IX. Gergely pápa bullájának azt a kitételét, hogy Szent Jácint is működött a kunmissziókban. Szerinte a Szent nevét valamelyik buzgó tisztelője iktatta a bullába. Annyi bizonyos, hogy az eredeti okiratban valóban nem szerepel Lengyelország nagy apostolának neve. Lásd Makkai 38. old. 80. jegyzet.

³⁴ Makkai 43—44.

örömujjongásával várta a halált, mert hiszen számára az örökélet kezdetét jelentette. Testvérei körülvették a tisztes aggastyánt és lelkükbe itták a szavát. Most nem téríteni akart, hanem erősíteni, kitartásra buzdítani. Annyi szenvedés után pálmát és örök boldogságot kínált nekik az Isten és Pál nemcsak magának óhajtotta ezt a dicsőséget, hanem testvéreinek is, akikkel megosztotta az élet sanyarúságát. Buzdító szavára mindnyájan hálás szívvel várták a tatárok nyilait, kardjait vagy a fejükre gyújtott templom lángjait.

A tatárok berohantak a templomba. Pál testvér szent fejét egy pogány kardja hasította ketté. Fehér, galambősz haját pirosra festette a kiömlő vértanuvér és Pál, mint Szent Domonkos, arcán megbékélt lelkek mosolyával, boldogan halt meg.

Istenért élt, Istenért halt. Boldogságában osztoztak ott rekedt testvérei is.³⁵

Igy fejezte be földi életét a nagy Magyarországi Pál testvér, a világhírű bolognai egyetem tanára, a magyar domonkos rendtartomány első provinciálisa, a szó mestere, a kunok apostola. Emlékét áldja minden magyar most, hogy halálának hétszázados fordulóját éljük. Az Egyház a Boldogok dicsfényével díszítette fel és emlékünnepest február 10-én üli.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

P. *Pierre Mandonet*: «La Summa de Poenitentia Magistri Pauli presbyteri S. Nicolai.» Sonderdruck aus «Gesiteswelt des Mittelalters».

³⁵ Vitae Fratrum 308.

- P. Pierre Mandonnet:* «Les Freres Precheurs et le premier siecle de leur Histoire.» Semur, 1918.
- Makkai László:* «A milkói (kun) püspökség és népei.» Debrecen, 1936.
- Sig. Ferrarius P. P.:* «De rebus Hungaricae Provinciae Sac. Ordinis Praedicatorum.» Viennae, 1636.
- P. Ben. Reichert O. P.:* «Vitae Fratrum Ordinis Praedicatorum.» Lovanii, 1896.
- P. Hyacinthe Cormier O. P.:* «La Bienheureuse Diane D Andalo . . .» Rome, 1892.
- Dr. Nik. Pfeiffer:* «Die ungarische Dominikanerprovinz von ihrer Gründung 1221 bis zur Tatarenverwüstung 1241—1242.» Zürich, 1913.
- Heriber Chr. Scheeben:* «Jordan der Sachse.» Vechta, 1937.
- Békési Emil:* «Magyar írók az Árpádházi királyok korában.» Katolikus Szemle. X. Évf. 536.
- Dr. Pfeiffer M.:* «Magyarországi Pál az első gyóntató kézikönyv szerzője.» Új Élet VIII. évf. 113. old.
- Schütz Antal:* «Szentek élete.» Budapest, 1932. I. kötet.
- Rupp Jakob:* «Budapest és környékének helyrajzi története.» Pest, 1868.
- Aug. Theiner:* «Vetera Monumenta Hist. Hung. Illustr.» Roma, 1859.
- Annales O. P.:* (FF. Mamachius, Pollidorius, Badetto et Christianopolus.) Romae, 1756.
- Toldy F.:* «Magyar Pál XIII. századbeli kanonista.» Értekezések a nyelv és széptudományok köréből. VII. sz. 1871.
- Dr. Gábor Gy.:* Magyar Pál XIII. századi kánonjogtudós «Notabilia» című művének ismeretlen példánya a giesseni egyetemi könyvtárban.» Magyar Könyvszemle, 1910. I. 19.
- ifj. Fejérváthy L.:* «Jog és természettudomány az Árpádok-alatt.» Figyelő, III. kötet, 1877. okt.
- Dr. Pfeiffer M.:* «A Domonkosrend Magyar zárdáinak vázlatos története.» Kassa, 1917.
- Bernanos G.:* «Szent Domonkos.» Vigilia, 1935. II. k. 147—157.
- «Specimina Regestrorum D Notarum Historiarum ex archivii manuscriptis Conventus Viennensis.»* Vindobonae, 1898.

HAHÓT-NEMBELI BÁNFFY BUZÁD O. P. ÉLETE ÉS VÉRTANUSÁGA.

1170—1241.

Bíborban született.

Hahót-nemzetbeli Buzád, akit a történelem Bánffy Buzád néven emleget, I. Buzád fia volt. Hatalmas család volt a Hahót nemzetiség, sokgyermekes ősei szinte az egész Dunántúlt és a Felvidéket birtokolták. Buzád nagyatyja és édesatyja Vas, Veszprém és Zala megye urai voltak, mikor a kis Buzád született. Többen is voltak testvérek, ezek közül Hahótot és Miklóst ismerjük.¹

Nagyatyja, Hahót nagyon buzgó és mélyhitű ember volt. A veszprémi káptalan levelei «religiosus miles»-nek, vallásos katonának mondják.² Lovagias szellemben nevelték a kis unokát is. A királyi udvarban, II. Endre udvarában is megfordult. Családja gazdasága előkelő nevelést biztosított neki, de a szellem művelésére a lélek gazdagítására is súlyt vetettek, annál is inkább, mert nagyatyja és édesatyja szinte a király vallásügyi megbízottja volt. Ha valami templom-építési vagy kolostoralapítási ügyben kellett el-

¹ Karácsonyi J. : II. k. 122—123.

² Reiszig 351.

járni, mindig a Hahót-család férfi tagjait küldte ki a király. Velük került ki külföldre is a szentkereszti cisztercita apátságba, a még alig serdülő fiú.³

Mi sem természetesebb, mint hogy a kis Buzád követte ősei hivatását. A király szolgálatába állott és hűségével, szorgalmával igyekezett ura kedvében járni. Rokonsága és nagyhatalmú barátai büszkeséggel találgatták a jövőjét. Sokat vártak tőle. Buzád meg is felelt a beléje vetett bizalomnak és már 1208-ban az akkoriban hatalmas Győr megye ispánja lett. Közel maradt rokonságához, mert szerető szívvel csüngött rajtuk és sokszor helyetessel intéztette el a kevésbé fontos dolgokat. Ha azonban komolyabb dologról volt szó, azonnal Győrött termett.⁴ Katonái, hivatalnokai mindnyájan szerették ezt a keménykötésű, de csupajóság daliás főurat. Buzád azonban hamarosan még nagyobb és fontosabb helyre került. 1222-ben a pozsonyi ispánságot vette át. Itt a határ mentén a kiskirály, a későbbi IV. Béla volt az úr. Buzád hamarosan testi-lelki jóbarátja lett.⁵ Ekkor jött ugyanis Pozsonyba Mária fiatal királyné, Laskaris görög császár leánya, Béla trónörökös felesége, mert II. Endre király udvarából olyan hírek hallatszottak, hogy a szeszélyes és pazarló király el akarja őt választani Bélától, immár két éve törvényes férjétől. II. Endrének ez valóban szándéka volt, pedig már meg is koronáztatta a fiatal görög császárléányt magyar királynévá. Mária

³ U. o. 352

⁴ U. o. 350, Hóman II. 500—501

⁵ Wertner 120.

és Béla boldog házasságban éltek és tiltakoztak minden erőszakoskodással szemben, amely házasságuk szentsége ellen irányult. Hamarosan az ifjú Béla is követte nejét Pozsonyba Buzádhoz. Itt éltek egy darabig, míg az egész ország szinte forradalomba tört ki az erőszakoskodó király ellen. A főpapok is mind Béla mellé álltak és csak a vagyonsóvár főurak igyekeztek Endre király kegyeit hajhászni, hogy aztán az ifjú király hűséges embereinek birtokait lefoglalhassák.⁶

Buzád kénytelen volt menekülni a fiatal királyi párral. 1223-ban elbujdostak Ausztriába. Ekkor egész családja és vagyona nagy veszedelemben forgott, mert ellenpárti urak a királyt fegyveres mérkőzésre ösztönözték. III. Honorius pápa azonban közbelépett, kiközösítés terhe alatt kényszerítette a királyt, hogy hívja vissza fiát és feleségét, hagyja nyugton családi életüket és kíséretüknek is biztosítson szabad és bántatlan visszatérést.⁷

Igy került vissza Buzád 1224-ben ismét az országba.

Hányatott életébe csak kis családja hozott meleget. Nejéről semmit sem hagyott reánk a történelem. Legalább három fia volt, az egyiket szintén Buzádnak hívták. Vagyona, jóságos lelke, rendíthetetlen hűsége a kiskirályhoz, kivívták alantasai tiszteletét. Már ekkor úgy emlegették a fiatal családfejt, mint «nagy» Buzádot. Ez a díszítő jelző elmaradhatatlan azokból az oklevelekből, amelyek említést

⁶ Hóman II. 77.

⁷ Reiszig 350.

tesznek róla.⁸ A fiatal főnemesnek igazán nem hiányzott semmi a boldogságához. Legalább is úgy látszott, hogy nem . . .

Ebben az időben — 1223—24-et írtak akkoriban — már sűrűn jártak szerteszét az országban mindenfelé az új szerzetesek, a dominikánusok. Magyarországi Pál már Fehérvárott, Esztergomban, Pesten, Budán és Erdélyben kolostorokat épített és ezekből a szerény nád vagy zsúptetős kis házakból egy új világ áradt szét széles e hazában. Buzád ispán bizonyára többször találkozott velük. Talán hallotta a királyi országglásokon, hogy milyen csodálatos dolgokat visznek végbe az ország erkölcsi és vallási életében. A fejevári Szent György és Szent István napok voltak a nagy országglások, országgyűlések napjai és ilyenkor egybeverődött az egész ország színe-java, fő- és köznemessége. Buzád mint «comes» várispán, kötelességszerűen volt jelen és mikor szóesett Kúnország ügyeiről, egy készülő barátságkötésről a két nagy nép között, akkor mindig számba vették a magyar domonkos barátok gyarapodását is, hiszen ők voltak a kúnmisszió lelkes kezdeményezői. Szóba került bizonyára, hogy jó volna követséget meneszteni a kunokhoz, sőt talán még az is, hogy a régi krónikákban a «Gesta Hungarorum»-ban az vagyon megírva, hogy a magyarság egyrésze Keleten maradt és velük jó lenne kapcsolatba lépni. Talán erre a nagy tervre is vállalkoznának a domonkosok. Az egyre többször emlegetett domonkosok aztán nem

⁸ Monumenta. Diplomataria XII. 88.

mentek ki többé Buzád ispán fejéből. Akkor sem, amikor a nemesség csupa selyemtől bársonytól, arany násfáktól csillogó, szikrázó fényéből hazament kötelessége után. Mert ekkor már Hahót-nembeli Buzád ispánnak hiányzott valami . . .

Pedig a királyi kegy egyre jobban elhalmozta kitüntetésével. Pozsonyból átküldte szülőföldje szomszédságába, sőt birtokainak egy részére, Vas megyébe ispánnak.⁹ A vasvári vár királyi jobbágysai bizonyára nagyon szívesen fogadták új urukat, hiszen híre megelőzte a «nagy» Buzádot. A hatalmas Farkaserdő, amely a Rába két oldalán vonult végig, a Hegyhát szelíd lankái bizonyára sokszor látták a magánosan kilovagló várispánt. A vár római korból fennmaradt falai bizonyára sokat meséltek neki a múltból, idők mulandóságáról és ha a várfok vesszőfonottas «szakállszáritójáról» a messzeségbe nézett, bizonyára kereste Azt, akinek a hangja valahonnét a mélyről egyre sűrűbben . . . egyre követelőzőbben hangzott fel. Kereste, mert szeretett volna Vele szembenézni, hogy megkérdezze azt, amit Pál apostol kérdezett a damaszkuszi úton: «Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem?» Szerette volna megkérdezni, de nem merte, mert félt, hogy a válasz is az lesz, amit Saul kapott: «Nehéz neked az ösztöke ellen rugdalóznod . . . Kelj fel, menj be a városba, ott majd megmondják neked, mit kell cselekedned . . . Buzád ispán nemcsak sejtette ezt a választ, hanem már azt is tudta, hogy a «város, ahol majd

⁹ Reiszig 351.

megmondják, mit kell cselekednie» olyan város, ahol a fehér kármzsás domonkosoknak kolostoruk van.

De lelkében ismét elnyomta a hangokat, mert egy évi vasvári ispánság után a király kegye még magasabbra emelte szeretett hűséges emberét: Horvát-Szlavonország bánjává tette őt az 1226-os esztendőben. Nagy cím és nagy méltóság a bán méltósága és hogy Béla király reábizta, kétségtelenül azt mutatja, hogy őt tartotta legméltóbbnak az országnagyok közül a báni tiszt viselésére. Buzád bán, azonban itt sem maradt sokáig — három évi banság után jelentkezett Német (Teutonicus) János magyar tartományfőnöknél, hogy a kolostorba akar lépni.¹⁰

Mi vihette erre a lépésre ezt az országSZerte nagyra-becsült, király előtt is kedvelt főurat, akinek a vagyona egész országrészeket foglalt magába, jobbágyainak se szeri se száma, szép családja, már surbankó sorba serdült szép fiai voltak? Miért mondott le rangról, vagyonról és családról? . . . Egy a válasz: a boldogságért! Mert az ő számára ez az élet volt az igazi boldogság, mert erre hívta Isten. Isten elől pedig nem lehet elbújni sehova. Ő a lélek mélyén is rejtőzik és ott leghangosabb a szava. Lehet, hogy talán hitvese halála is sürgette belépését a rendbe, mert régi írások mindent felsorolnak, amiről lemondott, még jószágait is, de nejről nem esik említés. Ebből sejthetjük, hogy hitvese már meghalt és ő csak azután vette fel a fehér kármzsát.

1233-ban lépett Szent Domonkos fiai közé és a

¹⁰ U. o.

pesti rendházban kezdte meg a régóta sóvárgott, Istennek tetsző életét a hármas Tanácsosok útján. Pesten a mai Erzsébet-híd környékén állott a rend Szent Antal klastroma.¹¹ Igen nagy tekintélynek örvendhetett, mert már II. Endre király arra kötelezi magát, hogy a visszatartott sójövedelem fejében öt éven belül tizezer márkát tesz le a pesti domonkosoknál.¹²

Ebben a híres kolostorban kezdte meg tehát Buzád testvér az egyszerű, lélekmélyére tekintő életet. Ferrarius írja róla, hogy «származására és szentségére nézve a legkiválóbb férfiak közé tartozott» és nevét majdnem minden író emlegeti, aki hallott a nagy bán istenfélő életéről. Hamarosan előrehaladhatott az isteni tudományokban, hiszen művelt ember volt «Az Írásokban eléggé ki volt képezve» — írja róla Cantipratanus Tamás püspök — «és kiváló szentéletű hitszónok lett. belőle».¹³

Belépése országszerte nagy feltűnést és megdöbbenést keltett. Azoknak, akik túlön-túl ragaszkodtak a földi mulandóság árnyaihoz, megdöbbenést és okosító példát adott az esemény. Az ingadozók, akik mindig a holnap emlegetésével bújtak el Isten hívó szava elől, megrázkódtak a fenséges példa láttán és nem haboztak a hármas Tanács útjára lépni. Az uralkodóház maga is szinte aszketikusan vallásos volt, hiszen a király és királyné a ferences III. rendbe tartoztak és gyermekeik mellett pedig

¹¹ Böle K. 13.

¹² Pfeiffer (Vázlatos . . .) 54.

¹³ Ferrarius 56.

dominikánus vagy más szerzetesek voltak, mint nevelők és tanítók, de ekkor lemondás és a földieknek ekkora semmibevevése őket is lelkesedésbe hozhatta, ámbár azt szinte biztosra vehetjük, hogy Buzád, még mint bán, előre megbeszélte elhatározását a királlyal és barátjával.

Míg a világ széltében-hosszában egyik ámuldolásból a másikba esett, sőt talán dőrének és ostobának tartotta a nagy bánt, vagy sajnálkozott és sópáncodott ekkora életpazarlás láttán, Buzád testvér már régen nyugodt lélekkel igyekezett a szent Rendalapító szellemével töltekezni.

Még csak egyszer törődik a földiekkel, amikor — bizonyára, hogy sok viszálykodásnak elejét vegye — végrendeletét kinyilvánítja és nagyobbik fiának, Buzádnak hagyja egyik faluját.¹⁴ A testamentum szövege magyar fordításban így szól: «Mindenkinek, aki a jelen írásba beletekint, Buzád, a hajdani bán, most pedig a Domonkosok legkisebb testvére, köszöntést Sionból és dicsóséget Jeruzsálemben. Jelezzük mindnyájatoknak, szereteteket ismerni óhajtván, — hogy hajdani birtokunkat, amelyet népnelvén Szobornak neveznek, nagyobbik fiúnknak, Buzádnak, minden tartozékával együtt már átadtuk. Hogy pedig ezen adományozásunk erős és a jövő időkre nézve is állandó lehessen, kivételesség minden egyéb részből és örökségből, amely már a nevezett Buzád és többi fiaink között kijelöltettek, hogy az ünnepélyes tanusítás szerint állandóak maradhassanak,

¹⁴ Balics II. b. 347. Rövid életrajz.

jelen levelünket perjelünk pecsétjével törekedtünk megerősíteni. A kegyelem 1233. évében. Kelt Pesten Márc. 16.¹⁵

Ez volt az utolsó földi intézkedése, amelyről tudunk. S hogy mennyi alázat és jámborsággal töltkezett lélek tekint felénk ezekből a szinte hivatalosan száraz és kopogó szavak mögül is, azon csak az csodálkozhatik, aki azt hiszi, hogy a nagy bán valamit is megtartott magának a régi fényből és kényelemből. Nem, ő szegénységért ment a kolostorba és nem volt többé szüksége a földi javaknak még morzsáira sem. Még pecsétgyűrűje sem volt, pedig a kezeírása valamikor nem is régen, élet és halál között vonta meg a határvonalat és a nemesi családok birtokpereinek vetett véget. Az a bán, aki egykor arany pecsétnyomóval döntött mások élete és javai felett, most annyira szegény, hogy kölcsönadott pergamentre más tollával, más pecsétjével ír.

Sorsáról sokáig nem beszél a krónika és kénytelenek vagyunk azon az úton követni, amelyen a többi, közönséges sorsból szerzetesi életet választó testvér haladt. Bizonyára nem akart gyengébb, kényelmesebb lenni a küzdelemben egyiknél sem, mert a jutalomban sem szeretett volna hátrább maradni testvéreinél. Így szinte bizonyosra vehetjük, hogy ő is Bolognába, vagy valamelyik más nagyobb külföldi egyetemre ment, hogy ott a teológiai tanulmányait befejezze és tökéletesítse.

Közben bizonyára találkozott a Rend nagy fiai-

¹⁵ Ferrarius 59.

val Boldog Jordánnal, Kölni Henrikkel és a többiekkel, akik Nyugaton hoztak sok-sok dicsőséget a rendnek. Idehaza a régi gárda, amely még ismerte Szent Domonkost, sőt együtt vítézkedett vele Krisztus katonás seregében, mint Magyarországi Pál mester és többi Bolognát járt társai, bizonyára sok-sok lélegzadagító beszélgetést folytattak a nagy bánnal, akinek minden vágya az volt, hogy multjából a fényt mihamarább elfelejtse, az árnyékot pedig — amelyet felfedezni vélt — bizonyára folyton bűnbánóan emlegette önmaga előtt.

Pedig a világ nem igen volt hajlandó elfelejteni őt. Legalább is nem olyan gyorsan, mint ő szeretne volna. Még sokáig találkozunk régi okiratokkal, amelyekben testvérei, különösen Mihály mester, szerepelnek és nevük mellett mindig ott van «a nagy Buzád bán testvére». Többször kellett tanunak is fellépnie peres ügyekben, amikor a földiekért veszekedők minél nagyobb javakat szerettek volna maguknak biztosítani.¹⁶ Milyen fenséges komolysággal intézhette ezeket az ügyeket Buzád testvér, hisz nem akkora vagyonról mondott le, minden zokszó nélkül, egyedül szíve vágyát és Isten hívását követve, mint ezek a pörlekedők. Talán még ezeknek is jó lecke volt az a szent komolyság, amellyel ilyenkor a nagy Buzád testvér minden részrehajlás nélkül tanuskodott.

Az Istenbe temetkezett élet dicsőségesen zárult le: vértanúság pálmáját adta neki az Úr.

1241 volt akkor és az egész város futva menekült

¹⁶ Monumenta Diplomataria XII. 76, 88.

a tatárok közeledtének hírére. Muhinál már elvérzett az ország vitézeinek színe-java. Futva-futott a király és vele, aki tudott. Pest lakói mind útra keltek. A testvérek fájó szívvel hagyták ott a kolostort, de mikor már útra készen állott a kis csapat, Buzád bán, a már galambbász aggastyán, nagy alázattal arra kérte a perjelt, hadd maradjon ő a kolostorban, hiszen úgyis olyan öreg már, hogyha nem bántják is a tatárok, akkor sem él már soká. Nagy esdeklésére ott maradhatott a kolostor őrzésére.

A város lakói, akik már nem tudtak menekülni, a domonkosok Szent Antal templomában kerestek menedéket. Tízezren lehettek. Javarészt¹⁷ tehetetlen öregek és betegek, akik nem voltak elég gyorsak futásban keresni menekülést az egyre közelebből és egyre biztosabban fenyegető halál elől. A sok öreg tele volt jajveszékeléssel, csak Buzád testvér szent nyugalma, csitítása tudott beléjük lelket verni. Bátorította őket, de nem vigasztalta földi meneküléssel a siránczókat, hanem azon volt, hogy jól előkészüljenek az igazi életre. Kiterjesztett karokkal kereszt alakban a földre feküdt az oltár elé és sírva kért erősítő kegyelmet testvéreinek a halál órájára. A tatárok hamarosan betörték a városba, végig száguldoztak az utcákon, bezúzták a templom kapuit, majd berohanva irtózatos mészárlást vittek végbe a magukkal tehetetlen lakosságban. Ember nem maradt ott még hírmondónak sem.

Mikor a tatárok kivonultak és a testvérek vissza-

¹⁷ Pfeiffer (Vázlatos . . .) 54.

tértek, ott találták a nagy Buzád testvért az oltár előtt, lándzsával átszúrva, végtagjai összetörve, feje kettéhasítva. A testvérek könnyekben törtek ki, mikor a szörnyű jelenetet látták. Egyikük a többenél is jobban bánkódott a nagy Bán sorsán és így sóhajtott fel: «Uram, Istenem, miért engedted ezt a nagy férfiút a legszörnyűségesebb halállal elpusztulni?» S mikor gyászban, siránczásban és Isten végzéseinek furcsálásában étlen, szomjan, minden álom nélkül három éjjelt és nappalt töltött, elragadtatásba esett és látta a megsiratottat, aki így szólt hozzá: «Vajjon Krisztusnak nem kellett-e szenvednie, hogy dicsőségébe beléphessen? Nem méltók a mi mostani szenvedéseink ahhoz az eljövendő boldogsághoz képest, amelyben részünk leszen!» Ezeket mondta és eltűnt. És a siránczó testvéreknek eleget mondott, Isten ítéleteinek kifürkészhetetlen voltáról...¹⁸

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Sig. Ferrarius O. P.:* «De rebus Ungaricae provinciae Ordinis Praedicatorum.» Viennae, 1637.
- Reiszig Ede dr.:* «A vasvári királyi vármegye ispánjai.» Dunántúli Szemle, 1940. 350. old.
- P. Böle Kornél O. P.¹* «Szent Domonkos fiai Budán és Pesten.» Szent Domonkos Virágos kertje. 4. sz. Budapest, 1929.
- Wertner Mór:* «Árpádkori megyei tisztviselők.» Történelmi Tár. 1898.
- Dr. Nik. Pfeiffer:* «Die Ungarische Dominikanerordensprovinz...» Zürich, 1913.
- Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria. XII. Pest, 1869. (Venzel G.)*

¹⁸ Ferrarius 56—57.

- Hóman Bálint*: «Magyar Történet.» II. k. Évszám nélkül.
- Pfeiffer Miklós dr.*: «A Domonkos-rend magyar zárdáinak vázlatos története.» Kassa, 1917.
- Kardosy J.*: «A magy. nemzetségek a XIV. sz. közepéig.» Pest, 1900.
- Balics Lajos*: «A róm. Kat. Egyház története Magyarországon». Budapest, 1890.

BOLDOG SZÁDOK O. P. ÉLETE ÉS VÉRTANUSÁGA.

1200 (?) — 1260.

Szent Domonkos tanítványa.

Magyarországi Boldog Pál mester, mikor 1218-ban otthagyta a bolognai egyetem jogtudományi tanszékét, nem egyedül vette fel Szent Domonkos Atyánk szerzetesi ruháját. Több magyar társával együtt lépett az evangéliumi Tanácsok útjára. Ezek között a magyarok között találjuk Szádokot is.

Az az apostoli lelkület, amely Szent Domonkosban a lelkek mentéséért lobogott, áttüzesítette az ő lelkét is és nem volt nagyobb vágya, mint szent Rendalapítójának: elmenni Keletre, hirdetni a megfeszített Krisztust és végül megszerezni a vértanúság pálmáját.

A Gondviselés nem tagadta meg tőle a vértanúság dicsőségét, de előbb még sokat, nagyon sokat kellett munkálkodnia és szenvednie az Úr szőlőjében. Mikor ugyanis 1221-ben a bolognai nagykáptalan után Szent Domonkos maga elé szólította a bolognai perjelt, Magyarországi B. Pál mestert, hogy áldását adja reá és elindítsa az új magyar rendtartomány megalapítására és a pogányok térítésére, társakat is jelölt ki melléje, többek között Szádokot is.

Társak a vértanúságban.

Pál és Szádok együtt fogtak a nagy feladat megvalósításához. Működésüket csakhamar siker koronázta s a magyar rendtartomány friss lendülete, eleven energiája és szentdomonkosi szelleme nagyon szép jövőt ígért.

Szádokra azonban csakhamar új feladat várt: tartományfőnöke, Pál testvér Bukovinán át, Dél-Lengyelországba küldötte, hogy ott is kolostorokat alapítson.

Megható, de mégis könnytelen búcsúzás után vált el egymástól a két szent apostol. Érezték, hogy többé nem találkoznak ezen a földön, de valami azt súgta nekik, hogy egyek lesznek a szenvedésben és vértanúságban.

Pál Magyarországon maradt, hogy tovább fejlessze az új, fejlődéssel kecsegtető domonkos rendtartományt, Szádok pedig a messze távolban épített több kolostort s toborzott egész sereg új fehérruhás szerzetest Szent Domonkosnak, hogy annál hatásosabban vihessék szét a nagy lengyel és délorosz pusztákon az Evangélium örömhírét, lélekfényét.

Társak a vértanúságban . . .

Tudjuk, hogy Magyarországi Pál testvért, a magyar domonkosok első tartományfőnökét templomának oltára előtt gyilkolták meg a mindent legázoló tatár hordák. Szádok testvér, akivel annyira közös volt az életük, hasonló kegyelemben részesült: ő is vértanu lett, ő is a tatároktól kapta a diadalmas pálmát.¹

¹ Ferrari 69.

A második tatár betöréskor, 1260-ban Szádok testvér a Mária Magdolnáról nevezett sandomiri kolostor perjele volt. Negyvennyolc társával együtt az apostoli élet mintaképeként emlegették az egész környéken.² Ebben az évben, amikor a tatárok már másodszor igyekeztek végiggázolni Európán, nagyon sok vértanu piros vére öntözte a lengyel földet. Nogar és Celebuga tatár vezérek már felperzselték a klariszák és bencések kolostorait, de Sandomir vára sokáig ellenállt támadásaiknak.

Szádok testvér és társai, míg az ostrom tartott, mindennap végigjárták a várat és kitartásra, erős lelkültre buzdították a lakosságot.

Május 2-án aztán bekövetkezett a nagy mészárlás, amelyet már említettünk.

Május 1-én este a domonkosok kolostorában egybegyültek a testvérek a rendes szokás szerint zsolozsmára. Amikor felolvasták a vértanuk listáját, akiknek az ünnepét a következő nap ülte az Egyház, a felolvasó szerzetes-újonc tágra kerekült szemekkel, csodálkozva olvasta: «Ugyanaznap a 49 sandomiri vértanu ünnepe». A fiatal dominikánus kételkedett, hogy jól lát-e, de a csodálatos és a többi betüktől egészen eltérő aranybetűk ott ragyogtak előtte. Dadogva ismételte tehát, amit előbb olvasott. Szádok és társai mélyen megilletődtek és hogy jobban meggyőződjenek Isten intéséről és hívásáról, mindegyikük megnézte az olvasott szöveget és úgy találta, ahogy azt első ízben hallotta.

² U. o.

Boldog Szádok sugárzó arccal buzdító beszédet tartott testvéreihez: «Testvéreim, ez isteni izenet volt. Az égi jelek nem hiába tűntek fel az ártatlan ifjú szemei előtt... Az élet és halál Ura minket minden bizonnyal egy sokkal boldogabb és biztosabb életre hívogat. Szabadon mehetünk elébe a vértanúságot hozó kardoknak... Lehet, hogy elviszi tőlünk az életünket a pogány. De melyiket? Csak a mostanit, szenvedésektől, kísértésektől oly sokszor megnehezített életünket. S ha ezt elveszi, nagy csapást mér reánk? Lehet-e kemény számunkra a halál? Hiszen a sok hánykolódásban csak csendes kikötő lehet, ahova feszülő vitorlákkal illik besuhannunk, hogy nyitva találjuk magunk előtt az örökélet kapuit. Idézzétek emlékezetetekbe eltűnt éveiteket s ha lelketekhez talán valami hozzá nem illő tapadna, szent bánattal engeszteljétek érte az Urat. Vegyétek magatokhoz az édességes Útravalót lelketek erősítésére s hamar feltűnik előttetek a vágyva vágyott ország... Készítsétek el kebleiteket a lándzsák hegyének. Halálba kell mennünk, menjünk vidám lélekkel...»³

Igy buzdította halnikészülő testvéreit a halni készülő Szádok. Lelkében bizonyára felrémllett Szent Domonkos arca, amint titokzatos hangon suttofta: «Elmegyünk Magyarországra... vértanúságért...»¹ A Szent vágyai tovább éltek fiaiban és most már közlrol integetett feléjük a pálma!

Éjjel a tatárok árulással és csellel bevették a várost. A testvérek az utolsó órákat szent csendben,

³ Ferrari 70.

Istenbe merült lélekkel töltötték, készülve a nagy útra. Szádok mindegyiktől elbúcsúzkodott és megkezdtek a haldokló domonkosok indulóját, a «Salve Regina»-t. Körmenetben mentek le a templomba és a halálnak szánt, de életbe induló fehér sereg még egyszer felemelte köszöntő szavát a Boldogasszonyhoz, aki oly nagy szeretettel borította mindig anyai palástját kedvelt fehérruhás fiaira, a domonkosokra.

Még szárnyalt a dal, mikor már félrevert vészharangok kongását, lánggal lobogó házak ropogását, halálsikoltásokat hozott feléjük a kósza szél szárnya. De ők már nem hallottak földi hangokat . . . Talán éppen ott tartottak fenséges énekükkel: «Jézust, méhednek áldott gyümölcsét mutasd meg nekünk e számkivetés után . . .», mikor a tatárok betörték a templom kapuit és rárontottak az imádkozó, éneklő szerzetesekre. Csak itt-ott szárnyalt még továbbra is az ének: «Ó kegyes . . . Ó édes Szűz Mária! . . .» — s a szörnyű mézszárlás ennek is véget vetett. Szádok testvér kitárt karokkal fogadta a halált, mintha köszönte volna a feléje lengő pálmaágakat . . .

A nagy riadalomban az egyik félénkebb testvér a kórusra kapaszkodott fel, de mikor letekintett és látta szent perjelét kitárt kebelével, mosolygó arccal a halál előtt, az ő lelkébe is visszaszállt a vértanuk bátorsága és gyorsan testvérei között termett, hogy befejezze az egyre halkuló «Salve Regina»-t.⁴ Ő volt az utolsó sandomiri hős . . .

A vértanuk ott feküdtek Isten oltára előtt, mint

⁴ U. o. 71.

hitüknek áldozatai. Szent életük méltó jutalmat nyert. Vérük nyomán szenteket termett a lengyel föld...

Ettől fogva piros övet viseltek a lengyel domonkosok hosszú évszázadokig, hogy a negyvenkilenc sandomiri vértanu, élükön a magyar Szádok emlékét megörökítsék. Szent Domonkos fehér ruháján így virágzott ki a vértanúság piros rózsája. Amit az Atya nem kaphatott meg, megkapták fiai...

Fényözönben.

A nép nem felejtette el a vértanu domonkosokat. A sandomiri Boldogasszony templomban temették el őket és IV. Sándor pápa követével, egy krakkói kánonokkal, teljes búcsút engedélyezett a templom látogatóinak, akik június 2-án megjelennek a vértanuk sírja felett.⁵ Emlékünnepüket még a mai napig is híven megülik az istenfélő lengyelek és június 2-án szinte búcsújárás indul sírjukhoz erőért és segítségért. Az Egyház hivatalosan is Boldogai sorába iktatta.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- P. Sigism. Ferrarius O. P.*: «De Rebus Ungaricae Provinciae Sac. Ordinis Praedicatorum». Viennae, 1637.
Joannes Bollandinus: «Acta Sanctorum Ungariae». Tyrnaviae, 1743.
Schütz Antal: «Szentek élete». Budapest, 1932.
Szunyogh X. Ferenc O. S. B.: «Magyar szentek, szent magyarok». Budapest, 1938.
P. Horváth Sándor O. P.: «A Szent Domonkos Rend múltjából és jelenéből». Budapest, 1916.

⁵ Schütz II. 126.

BOLDOG JÁNOS O. P. BOSZNIA PÜSPÖKE, III. MAGYAR TARTO- MÁNYFÖNÖK.

Szent Bonifác földije.

Nem magyar földön ringatták bölcsőjét, de mégis magyarra lett, sokkal magyarabbá, mint annyi más, akik itt születtek a Duna—Tisza táján. Ősi főnemesi család tagja volt s az osnabrücker egyházmegye területén, Wildesheimben született 1200 körül. Szülei nevét nem ismerjük, de az bizonyos, hogy már régóta viselték a büszke grófi címet és rokonságban voltak II. Frigyes császárral.¹

Bizonyára istenfélő nevelést kapott örököül a más-ként annyira üres grófi címmel együtt. Cantipratanus Tamás, első életrajzírója jegyezte fel, hogy az alig 10 éves ifjú, mennyei sugallat folytán, tudomással bírt a Domonkos-rend jövődjéről alapításáról. Tudta előre, hogy tartományfőnöke lesz az egyik legszebb rendtartománynak, püspöki székbe emelkedik és végül a hatalmassá fejlődő új rendnek legfőbb előjárója lesz.² Már tizenhárom éves korában komoly

¹ Mortier I. 287.

² Ferrari 91.

tanulmányokat folytatott a híres német káptalani iskolák egyikén, majd bölcséletet, végül egyházi és világi jogot tanult és hamarosan megszerezte a doktori címet is.

Tiszta lovag.

Mint főnemesi ifjút, grófi szülei Frigyes császár udvarába küldték, hogy ott elsajátítsa a vitézi erényeket és a fenséges rokon szolgálatában megalapozza jövőjét.³ Frigyes udvara sokat vándorolt. Legszívesebben az örökké kék Itália ege alatt időzött. A semmittevés és az udvari kegyencek hízelgése élvhajhászóvá tették a fiatal császárt. Udvarában sokszor heteken át folyt a dorbézolás, tivornya.

János grófot bántotta a sok erkölcstelen kicsapongás és már többször közel volt ahhoz, hogy elhagyja az udvar miazmás légkörét, melytől tisztaságát és szent erkölceit féltette. Először azonban megkísérelte a fiatal uralkodót javulásra bírni. A császár más dolgokban mindig meghallgatta szentéletű rokonának intelmeit és tanácsait, bár csak pár évvel volt öregebb nála, de a tiszta életre vonatkozó tanácsain mindig csak mosolygott, sőt később gúnyolódott is.

Egy tétlenségben eltöltött délután azt eszelte ki a császár, hogy elraboltatja János gróf tisztaságát és akkor szemére lobbanthatja, hogy erkölcsmentő tanácsokat osztogat, pedig az ő életében is van árnyék. Tanácsosaival elhatározta, hogy Jánost elcsalják egy vidéki kastélyba, ott magára hagyják egy sereg tiszt-

³ Ferrari 92.

tátalan életű nőszeméllyel, s ezek közül egynek megparancsolják, hogy minden eszközzel igyekezzék Jánost bűnre csábítani. Ki is szemelték erre a célra az udvar legszebb de leglazább erkölcsű asszonyát.

János gróf mit sem sejtve követte az udvari emberek fényes kíséretét a császár mellett. Egy vidéki nyaralóban aztán a császár és udvaroncai elrejtőztek egy titkos kamrába, ahonnét jól láthattak mindent. János gróf egyedül maradt és imádkozni kezdett. Egyszerre csak beszállingóztak szobájába a szemérmetlen nők és minden igyekezetükkel azon voltak, hogy a titkon leselkedő császár vágyának eleget tegyenek.

Izmos lelkek, akik Istennel élnek, nem vesztik el fejüket a legnagyobb kísértésben sem. János is megőrizte hidegvérét, sőt mikor a felbérelt erkölcsrontó túlságosan közeledett hozzá, úgy arculütötte, hogy ájultan omlott a földre.

A császár pedig kénytelen volt elismerni János szent erényeit és attól kezdve még jobban becsülte őt.⁴

Szent eszmények ösvényén.

János megállotta a próbát, de lelke annyira undorodott már az erkölcsi fertő láttára, hogy mikor az udvar épp Rómában időzött, kilépett a császár szolgálatából. Egyelőre tudományából tartotta fenn magát, de minden szabadidejét imával töltötte. Az ilyen életmód ekkor még Szent Péter városában is ritkaságszámba ment, hiszen lazultak az erkölcsök,

⁴ U. o. 95—96.

tágult az egyházi fegyelem szigora, és így a szentéletű ifjú hamarosan magára vonta a római körök figyelmét.

Nemsokára III. Honórius pápa felvette papjai közé a szerény ifjút és csakhamar annyira megszerette, hogy káplánjává és penitenciáriussá nevezte ki. Bíborosok, püspökök és fejedelmek fogadták barátságukba és sokan fényes jövőt jósoltak neki nagy összeköttetései miatt. János azonban senki kegyét sem akarta elnyerni Istenén kívül. Olyan⁵ emberek barátságát kereste, akikről tudta, hogy tűzön-vízen át Isten barátjai. Így hozta őt össze a Gondviselés Szent Domonkossal, aki ezekben az időkben Rendjének ügyeit intézve, sokszor megfordult a pápai udvarban. A Szent Rendalapító homlokán ragyogó léleknyugalom derűje megfogta János lelkét. Mind gyakrabban eszébe jutott az isteni sugallat, amelyet 10 éves korában kapott az Égtől, hogy egy új szerzetnek lesz majd a tagja, egyre többször hallotta lelkében a hívó szót: «Jöjj és kövess engem».

Egy nap azután, amikor hallotta, hogy Szent Domonkos és testvérei első nagykáptalanjukat tartják Bolognában, felkerekedett, lemondott mindenről, ami a földhöz kötötte volna és belépett az új szerzet tagjai közé. Maga Szent Domonkos adta reá a fehér kázmását 1220 pünkösdjén.⁶

Apostolok útjain.

Szent Domonkos Atyánk hivatásában hamar megerősödő János testvért Németországba küldte, hogy mint vándorapostol hirdesse a megfeszített Krisztust.⁷

⁵ U. o. ⁶ Mortier I. 289. ⁷ Walz O. P. 31.

Szive húzta szülőföldjére a csupatűz szerzetest és örömmel gondolt arra, hogy talán még övéinek is hirdetheti a szegénység fehér köntösében az Evangéliumot.

Életrajzírói erről az apostoli útjáról néhány kedves eseményt jegyeztek fel. Az egyik cisztercita kolostor apátja éjjel álmában két új, szokatlan ruhát viselő szerzetest látott. Istentől intést nyert, hogy lássa el őket anyagiakkal és tegye lehetővé, hogy tovább mehessenek.

Másnap reggel valóban megérkezett a két szerzetes: János és egy másik testvér. Az apát nagy szeretettel fogadta őket és kikérdezte vendégeit szerzetük és viseletük felől. János válaszát szóról-szóra feljegyezték és így átmentették számunkra a századok enyészetéből. «A kámzsát, amelyet viselünk, a Boldogasszonytól kaptuk. Könyvet és botot is hordunk magunkkal, mert Atyánk, Domonkos, aki rendünket alapította, könyvet kapott Szent Pál, vándorbotot Szent Péter apostoltól, hogy saját és fiai személyében járja be a földkerekséget, mivel ezt a feladatot szánta Isten nekünk. Ezért teszünk eleget kívánságának, mint Domonkos fiai és tanítványai: hordozzuk az Evangéliumot . . .»^a

Ebben a rövid fejeletben benne van Szent Domonkos rendjének egész küldetése, célja és rendeltetése. János testvér nemcsak mondta, hanem élte ezeket a szavakat, s életével másoknak is példája lett a léleképítésre.

^a Ferrari 93.

Németországi apostoli útját arra is felhasználta János testvér, hogy a Szentföld védelmére tüzelje a Krisztus ügyéért lelkesedni tudó lakosságot. Az egyik városban sikerült egy kanonokot és ennek édesapját megnyerni a kereszt felvételére és a kereszteshadakhoz való csatlakozásra bírni. A kanonok anyja azonban valósággal ördögtől megszállottan átkozni kezdte Jánost, hogy elszakítja tőle kedveseit. Az átok megfogamzott, csakhogy magán az átokszórón. Lepra öntötte el egész testét és borzalmas bűz áradt sebeiből.

János a fiatal kanonok könyörgésére keze érintésével, imájának erejével ismét visszaadta az anya egészségét s most már az asszony megengedte, hogy legalább is a fia elmelessen. De a fiú most már nem akart a világnak élni. János egyénisége és szent élete annyira meggyőzte őt az örökélet kemény valóságáról, hogy csatlakozott a buzgó szerzeteshez. Később Bolognában élt és mint szentéletű dominikánus halt meg.⁹

Ilyen és hasonló esetek egész sora történt Jánossal apostoli útján. Nagyon sokakat meggyógyított, ördögöket űzött a megszállt lelkekből és imája erejével visszaadta szívük eltűnt békéjét, lelkük nyugalma. Pár bajozókat békített meg egymással, haragosok szívébe visszaöntötte az emberszeretet melegét. Mindenkinek mindene volt . . .

⁹ U. o. 94.

Magyar földön.

Pannoniában új virágzásnak indult a Szent István plántálta szentek-kertje. Csodák világa tárult fel a magyar lelkek ezreiben Szent Domonkos fiainak lélek-munkáló buzgalma nyomán. Mint futótűz terjedt szerteszét ismét az egész országban az elanyagiasodott lelkeken a szegénység becsülése. Királyi lelkek, hatalmas nagyurak fogadták térdenállva a szegénység fehér kámzsáját. Közben azonban Magyarországi Boldog Pál már a kúnmissziók lelkévé vált és tartományi főnökségben utódját, Detre testvért a Szentsek egyenes megbízásából kún püspökké nevezte ki Róbert, Esztergom érseke. A magyar rendtartomány pillanatnyilag vezető nélkül maradt.

1232 júniusában aztán a legméltóbb kezekbe tették a magyar testvérek rendtartományuk sorsát: János testvérébe, akiért annyira rajongtak a Bolognában tanuló magyar domonkosok.¹⁰ A szerény szerzetes elfogadta rendtársai bizalmának nyilvánvaló jelét. Már júliusban Magyarországon találjuk őt.¹¹

A szent tartományfőnök.

János testvér bölcs és Szentlélektől vezetett kormányzása alatt tovább fejlődött és gyönyörű virágzásnak indult a magyar domonkos-rendtartomány. A rendi szellem a lehető legjobb volt. A kolostorokban Isten szándéka szerinti szerzetesek éltek, kik zsolozsmáikkal, szegény és tiszta életükkel, valamint

¹⁰ Balics II. b. 347.

¹¹ Mortier i. 290.

lélekérlelő szentbeszédeikkel, lélekbékítő gyóntatásaikkal egyre kedveltebbé tették magukat a nép körében. A régi rendekbe ekkor már beszivárgott az evilágiság szelleme, nemcsoda, ha az országnagyok és a föld egyszerű jobbágy népe szívesen keresték fel ezeket az új szellemű szerzeteseket.

Az új tartományfőnök csak növelte ezt a szent és népetvonzó szellemet. Nagyon sok rendtagot küldött a külföldi iskolákba, különösen pedig Bolognába, hogy ott a tudással együtt a Szent Rendalapító töretlen szellemével töltekezhessenek.

Nagy buzgalommal irányította tovább a megkezdett missziók sorsát is. Új kolostorokat épített a boszniai földön, hogy az eretnekek ne csak a szó, hanem a példa erejétől is rádöbbenjenek hitünk igazságaira, tanításainak fenségére voltára.

Az ifjú királyt is csakhamar megnyerte szent és vonzó egyénisége. IV. Béla ekkor még csak egyes országrészeket birtokolt, de igen sokat szenvedett atyja, II. Endre féltékenységétől és szeszélyeitől.¹² Az ifjú kiskirály sokszor talált vigasztalásra a magyar domonkosok atyjánál és megtanulta mindenekfelett becsülni őt. Sokszor megfordultak a rend kolostoraiban a nemzet legjobbjai is a király kíséretében. Így került közelebbi érintkezésbe a renddel a későbbi vértanú, Bánffy Buzád is, akit szintén János tartományfőnök vett fel a rend kebelébe.

¹² Hóman II. 78.

Bosznia püspöke.

Endre király utolsó éveiben nagy erkölcsi romlás és belső zavar lett urrá az egész országon. Maga a király, de különösen a nádor, hogy a kincstár pazarlásait fedezzék és a nyakrafőre osztogatott birtokok helyét az egyházi vagyonból pótolják, nagyon sok erőszakoskodásra ragadtatták magukat és mint egy korabeli magyar főpap Rómába küldött jelentése mondja — «a nádor még a templomi kincsek lefoglalásától, papi személyek bántalmazásától sem riadt vissza». Ez csak a papi személyeknek fájt, de minden jóérzésű magyart szívből felháborított a zsidók és izmaeliták nagy térfoglalása a király dédelgető és mindent elnéző hanyagsága miatt. «Szerecsenek, — írták a magyar püspökök a Szent-székeknek küldött panasziratukban, — keresztény asszonyokkal keverednek házasságba és utána őket, valamint pénzen vásárolt szolgálkat a szent hit megtagadására készítetik. És noha a toledói zsinat megtiltotta, hogy zsidók közhivatalra emeltessenek, mivel nagyon helytelen volna, ha Krisztus-gyalázó hatalmat gyakorolna a keresztények felett, mégis Magyarországon folytonosan zsidókat és szerecseneket helyeznek a közhivatalok élére, kik ily örv alatt súlyos sérelmeket okoznak az Egyháznak és bántalmazzák a kereszténységet...»¹³

Ilyen viszonyok uralkodtak az országban, mikor a szelíd és talán gyengekezű III. Honorius pápa meghalt és helyét IX. Gergely foglalta el Szent Péter

¹³ Hóman II. 94.

trónján. Az új pápa erőskezű és Isten országaért szívósan harcoló lélek volt és mi sem természetesebb, mint hogy hozzá kezdett az Egyház életében itt-ott fejét felütő visszaélések megszüntetésére. Első dolga az volt, hogy a hivatásukat meg nem becsülő, nem igazi Krisztus szíve szerinti püspököket elmozdította vezetőhelyükről. Így került a sor 1233 végén Bosznia püspökére is. Közben az új esztergomi érsek is keményen és egész mellel kiállott Krisztus Egyháza védelmére és amikor a király többszöri ígérete ellenére sem változtatott a romlott helyzeten, az egész országot egyházi tilalom alá helyezte.¹⁴

Országszerte bezárultak a templomok, kivéve a domonkosokét, elhallgattak a harangok, nem szolgáltatták kis a szentségeket és a domonkos szerzetesek vették át a nép vezetését pápai privilégiumaik alapján. A Szentszék Jakab prenestei bíboros érseket küldte ki Magyarországra, hogy vizsgálja ki az ügyeket és fenyítse meg a zabolátlankodókat. Jakab bíboros legjobb segítő társa János tartományfőnök volt és mikor megtudta tőle, hogy nemrégiben egy pár mohamedán bolgár lakós közel harminc magyar falut vitt át Mohamed hitére, jelentést tett az ügyről Rómában, mire a pápa Bosznia püspökét megfosztotta püspökségétől.

IX. Gergely külön bullát küldött Jakab bíborosnak, hogy milyen embert, milyen papi lelket emeljen ebbe a püspöki székbe, «amely a mondás szerint nem is kicsi kiterjedésű . . .» Válassz ki kettőt vagy

¹⁴ U. o. 95.

hármát, — írja a pápa — amint jónak látod, olyanokat, akik járatosak az Úr törvényeiben és akiket alkalmasnak vélsz a püspöki székre... Mivel a lakosság erkölcei olyan romlottak és hitüket az eretnek tévtanok úgy megzavarták, olyanokat válassz ki, akik a szegény Krisztus szegénységét tüzes lélekkel követik és a megvetett szegényekhez nem szégyenkeznek leszállni és így az istenes tettek példája, valamint szavaik meggyőző ereje visszavonzza őket tévedéseikből...¹⁵ Jakab bíboros választása János tartományfőnökre esett és így biztosra kell vennünk, hogy a Szentatya követelményei mind lelke gazdagságához tartoztak.

B. János azonban vonakodott elfogadni a püspöki méltóságot. Érezte, hogy rendje ezzel ismét egy embert veszít, mint már oly sokszor megtörtént, amikor a legjobb szerezeteseket püspökökké nevezte ki a Szentszék. Alázatossága oly nagy volt, hogy méltatlansága tudatában elrejtőzködött a küldöttség elől, amely Jakab bíboros jelölését hozta. Végül azonban mégis kénytelen volt a szent engedelmesség nevében átvenni Bosznia püspökségét.¹⁶

A pápa hamarosan több levéllel is felkereste az új püspököt és buzdította, hogy hozza rendbe Bosznia lelkiügyeit, mozgósítsa a dominikánus misszionáriusokat, hogy mielőbb eltüntessék az eretnekségeket. János püspök az apostolok igazi utóda lett, bár a lelke eddig is pünkösdi tűzben égett a lélekmentés nagy munkájában.

¹⁵ U. o. 98.

¹⁶ Theiner I. 113. Nr. 192.

II. Endrét közben feloldották a kiközösítés alól, de esküt kellett tennie, hogy az Egyház szabadságát rendeleteivel többé meg nem tépázza, erőszakoskodásokkal szemben megvédelmezi, zsidóknak vagy izmaelitáknak nem juttat közhivatalokat és az egyéb visszaéléseket, amelyek a vagyon és közbiztonság romlására vitték az országot, tőle telhetőleg hamarosan, még pedig 1234 húsvétjáig megszünteti, mert különben az egész ország ismét egyházi tilalom alá kerül.¹⁷

Jakab bíboros 1234 márciusában, alig pár héttel János püspökké kinevezése után, el is hagyta az országot, de megbízta Bosznia püspökét, az esztergomi domonkos-rendi perjelt és a Ferencrend tartományfőnökét, hogy ha a király nem teljesítené húsvétig eskü alatt fogadott ígéreteit, akkor őt magát és tanácsosait közösítsék ki, az országot pedig vessék tilalom alá.

Boldog János most roppant nehéz helyzetbe került, mert látta, hogy a könnyelmű II. Endre nem törődik fogadalma betartásával, bár a kijelölt határidő rohamosan közelgett. Imádságos lelke gyakran kért irányítást a Szentlélektől, hogy mindent a legjobban, Isten szándéka szerint intézhessen. Már a nagyhéten szinte összeroskadt a fájdalom súlya alatt, hogy a király még egyáltalán semmit sem tett. Nagyhét elején egy szerzetes társát elküldte a királyhoz, hogy figyelmeztesse a vállalt kötelességek teljesítésére és kérje, hogy újabb botrányokkal ne

¹⁷ Pfeiffer 134.

keserítse a lelkeket. A figyelmeztetés teljesen hatástalan maradt, mire Boldog János Róma megkérdezésével kiközösítette a királyt és tanácsosait.¹⁸

Ezek a napok voltak János életében a legszomorúbb napok. Kizárni valakit az egyedülüdvözítő Egyházból, megfosztani a szentségek vigaszától, eltüntetni szentmiséket és mindent, ami Istenhez segít, nagyon szomorú kötelesség egy pap számára.

Az eddig oly szigorú életfelfogást valló Róbert esztergomi érsek azonban a kiközösítés ellenére továbbra is kiszolgáltatta a királynak és tanácsosainak a szentségeket. IX. Gergely kemény hangon ítélte el Róbert eljárását, de másrészt belátta, hogy II. Endre nagyon nehéz körülmények között volt és azért nem teljesíthette kötelességeit. Mivel éppen ebben az időben avatták szentté Endre-király leányát, Szent Erzsébetet, maga a pápa is enyhíteni akarta a kiközösítéssel fenyített király büntetését, írt tehát Jánosnak, hogy oldja fel az egyházi fenyíték alól II. Endrét és tanácsosait.

János örömmel vette a Szentszék utasításait, hiszen úgy vélte, hogy egy tékozló fiú tér vissza az atyai házhoz meakulpázva.

Később aztán az országot is feloldotta a tilalom alól, újra megnyíltak a templomok, újra hívószóra kondultak az elnémult harángok és az egész ország fellélekzett. Jánosnál nem volt boldogabb ember. Boldogságában úgy érezte, hogy már megtette kötelességét és éppen ezért egyik szerzetes testvérével

¹⁸ Hóman 99.

levelet küldött IX. Gergely pápának, hogy engedje vissza az egyszerű kolostori életbe.¹⁹ A pápa azonban nagyon kedves, marasztaló levéllel válaszolt neki, melyben Szent Mártonnak, a Szombathelyen született toursi püspöknek példáját emlegette: «Non recuso laborem — Nem vonakodom a munkától!» Boldog János alázatos engedelmességgel fogadta a Szentatya kívánságát és azt parancsnak tekintette. Maradt tovább is.

A Szentszék később maga is megsokalta a hős püspök szenvedéseit, amelyekben szentambrusi képmény kiállása miatt annyi része lett. Endre király már akkor nagyon öreg volt, morcos kedélyét fiatal feleségének, Estei Beatrixnek hűtlensége is komorította²⁰ és mivel az ország józanabb és jellemesebb lelkei gyanuval kísérték minden lépését, azok ellen tört, akik hibáit szemére merték lobbantani, mint ezt Szent Ambrus Milánó püspöke tette Theodóziusz császárral. János a személyét érő sérelmek miatt csak örvendezett, hiszen egész szívvel vallotta Krisztus tanítását: «Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért!» — de mikor már egyházmegyáját, sőt szerzetét is üldözni kezdte az engesztelhetetlen király, ezt a Boldog nem bírta tovább nézni: lemondott püspöki székéről és addig könyörgött a Szentszéknek, míg az elfogadta lemondását.

1235-ben hagyta ott sok győzelmének és győtrődésének színhelyét, egyházmegyáját. Valamelyik magyarországi kolostorba vonult vissza, mert Béla, a

¹⁹ U. o. 101.

²⁰ Theiner I. 137. Nr. 241.

fiatal király és felesége, a jólelkű Laskaris Mária, a görög császárléány, nagyon ragaszkodtak hozzá. Az ifjú királyi pár egyébként is nagy jóakarattal kísérté figyelemmel a domonkosok sorsát, fejlődését, örömeit, diadalait. De nemcsak a rend, hanem Boldog János egyénisége is kivívták a tisztalelkű házastársak megbecsülését, annál is inkább, mert hiszen mindketten ugyanegy személytől szenvedtek annyit: II. Endre királytól. Hogy Béla és felesége mennyire szerették Boldogunkat, szépen tanúsítja a királyi pár levele, amelyet János halála után az egyetemes káptalanhoz intéztek.²¹

Isten terveit ember még megvalósulásuk után is nehezen érti meg, nemhogy előre sejtene. Talán sokan sajnálkoztak azon, hogy Jánosnak távoznia kellett Boszniából, talán még többen sópáncodtak egy ilyen hatalmas munkaerő elvesztése miatt, pedig Isten terveinek az volt a menete, hogy János először egy egyházmegye kormányzatában szerezzen annyi tapasztalatot, amennyi a Szentlélek segítségével mellett egy egész rend vezetéséhez múlhatatlanul szükséges.

Nemsokára ugyanis rendtestvérei ismét tartományfőnökké választották, most a lombardiai tartományban,²² majd Szent Raymund leköszönése után az egész Rend bizalma benne látta a leghivatottabb vezért és ezért Rendmesterré választották.²³

Tizenkétévi rendfőnöksége alatt még nagyobb fejlődésnek indult Szent Domonkos Rendje. Ebben az időben hetvennégy dominikánust emelt a Szent-

²¹ Hóman 103. ²² Ferrari 103—106. ²³ Mortier I. 299.

szék bizalma a püspöki székek magasába, rengeteg fehér ruhás szerzetes tanított a leghíresebb egyetemeken és a pápa nem győzte magasztalni a közbecsülésnek is annyira örvendő Rendet.²⁴

Életalkony.

János mint rendfőnök is megtartotta szíves kapcsolatait a közben magyar királlyá koronázott IV. Bélával. A szentéletű király egyenes kívánsága volt, hogy a nagy dominikánust legkiválóbb rendtársaival együtt, az 1254-re egybehívott rendi nagykáptalanon Budán láthassa.²⁵ Bizonyára János is nagy örömmel készült arra a földre, amelyért egykor annyit küzdött és amelyet mint második hazáját szeretett.

Alig pár hónap választotta már el ettől a várva-várt viszontlátástól. Szerette volna látni Boldog Margitot, a Duna szigetének szent áldozatát, a királyi családot, amelynek sorsában már oly régóta osztozott, a hithű magyar főurakat, akikkel annyi kedves időt töltött el magyar földön.

De az a pár hónap, amely elválasztotta ettől a várva-várt viszontlátástól, elég volt az Úrnak arra, hogy hű szolgáját egy másik, nem kevésbé várt viszontlátásra készítse elő.

Boldog János hirtelen megbetegedett. Váltólázak gyötörték és testi ereje rohamosan lankadt. Sok önsanyargatása, aszketikus életmódja már régóta gyengítették különben oly szívós szervezetét, s szíve 1253 novemberében felmondta a szolgálatot. A Boldog megértette a túlvilág halkán küldött üzenetét, igye-

²⁴ U. o. 331.

²⁵ P. Horváth O. P. 83.

kezett tehát minél jobban felkészülni a nagy találkozóra. Testvérei aggódó szeretettel vették körül betegágyát, de ő egy pillanatra sem veszítette el örök lélekderűjét. Amint Ferrari írja róla «buzgó lelke, jámborsága elkísérték az örökkévalóságba.»²⁶

Égi jelek, szentség illata.

Boldogunk halála után nagyon sok gyógyulás történt a szent hamvakat rejtő sírnál. Nagyon sokan keresték fel ezt a szent helyet, azzal a biztos reménnyel, hogy közbenjárásával kieszközli a mindenható Istennél gyógyulásukat.

Mikor Béla király és Mária királyné meghallották a szomorú hírt János haláláról, azzal igyekeztek fájdalmukat enyhíteni, hogy a szentéletű, szerény szerzetes erényeiről és csodáiról tanuskodó leveleket írtak a rend nagykáptalanjához, hogy boldoggáavatását elősegítsék.

Álljon itt egész terjedelmében a két levél, amelyet a jámbor királyi pár az általuk annyira becsült Boldog János emlékének szentelt : «Béla, Isten kegyelméből Magyarország királya az Istent szerető férfiak, a Domonkos-rend tisztelendő atyáinak, rendmesterének és a strassburgi káptalan tagjainak üdvözlötet küld a szeretet őszinte érzelmével.

Hogy mily ragyogó volt az erény és milyen érnyes volt az élet, amelyet a szent emlékezetű János atya, Bosznia püspöke élt, mikor még nálunk tartóz-

²⁶ Bóle O. P. 7.

kodott, majd a Ti rendfőnöktök lett, még mind a mi, mind pedig alattvalóink emlékezetében élénken él és nagy vigasztalás számunkra hallani, szívünknek nagy buzdítás buzgóságra és töredelemre, ha rágon-dolunk, hogy ez a kegyes Atya mennyire szívén viselte a sanyargatottak sorsát és csak azzal törő-dött, hogy püspöksége szerény jövedelméből mindent Krisztus szegényeinek nyujthasson.

De nehogy bőbeszédű legyen hozzátok intézett levelem, röviden ennyit : az ő szándéka nem volt más, mint a nyomorultakon könyörölni, a gyengéket megerősíteni. Szent beszédjeinek szavát, amely a méz édességével csordult hallgatói fülébe, a Szentlélek fel-ékesítette adományaival és Isten mindenki előtt oly vonzóvá tette, hogy valóban megillette őt a vértanuk dicsérete, amelyről az vagyon megírva, hogy akit előnt Isten kegyelemárja, az mindenki szeretetében él.

S hogy a fényt el ne rejtsük a sötétségben, hanem hogy mindenki előtt nyilvánvaló legyen érdemeinek sokasága csodáinak megmutatásával és hogy az egész nép tudomást szerezzen róla, hogy imái mennyire hat-hatós közbenjárónk az Úr színe előtt, mindenek tud-tára adjuk, hogy a Szent halottakat támasztott fel, sántáknak járásukat, vakoknak látásukat vissza-adta.

S mi magunk is, akik szent társalkodásában, értünk aggódó imában oly sokszor bízunk és meg-segítést vártunk azokban a szörnyű betegségekben, amelyek nagyon sokakat el szoktak ragadni. Midőn mi is betegségbe estünk és segítségét kértük, akkor ő

imádságos közbenjárásával és a kereszt jelével fájdalmainkat, nyomorúságos állapotunkat egyszerre elűzte, mire a gyötrő szenvedés azonnal elmúlt, egészségünk visszatért.

Legyen azért gondotok, kedves Atyák, hogy az ő szent élete és csodái ismereteseek legyenek a nyilvánosság előtt és az Anyaszentegyház fia dicséretének ily nagy növekedéséből lelki hasznot szerezhessen gyermekei számára és a szent védelmét kiesszközölje, a jámborságot és üdvösséget növelje . . . »²⁷

Igy írt szent barátjáról a jámbor király, aki maga tanuskodik több halott feltámasztásáról, sánták és vakok gyógyulásáról. S ha más csodát nem is fogadnánk el, a király gyógyulását, amelyben ő maga is természetfeletti erőt látott, okvetlen elfogadhatjuk.

De nemcsak a király hódolt a szentéletű János püspök emlékének, hanem a királyné, Laskaris Mária is. Az ő levele így szól : «A Domonkos-rend Krisztusban tisztelendő Rendfőnökének és káptalani tagjainak Mária, Isten kegyelméből Magyarország királynéja, Szíria fejedelemnője és Krisztus szolgálója a szeretet kötelékével és alázatos tisztelettel.

Bár azt a sok csodát és égi jelet, amelyeket a nép Boldog János, Bosznia egykori püspökének közbenjárására élvez, egyenkint felsorolni nem kívánom, de azt még sem hallgathatom el, amit személyemmel tett és emellett nem mehetek el némán a többiekkel együtt. Tudjátok meg tehát, hogy mikor a hűtlen alattvalók tanácsa az én szeretett Bélám, Magyar-

²⁷ Ferrari 103.

ország királya, az én férjem, valamint nagyon szeretett fiam, István király között oly nagy egyenetlenségeket támasztott, hogy már az egyik fél serege készen állott a határon azzal a szándékkal, hogy kezét emel atyjára, én mint anya, mindkettőért rettegve az említett János testvérnek elpanaszkodtam nagy nyomorúságomat. Ő még akkor éjjel az ugyancsak boldog emlékü Gellért testvérrel, rendetek perjelével együtt megjelent nekem és mikor a lehető legbuzgóbban könyörögtem, hogy elveszettnek hitt fiamat visszakapjam, János testvér megjelölt a kereszt jelével és így szólt: «Ime, fiadat, amint kéred, visszaadjuk neked.»

Álmomból felserkenve, amennyire gyarló erőmtől tellett, hálát adtam Krisztus Urunknak és a Boldogasszonynak. Pirkadatkor királyi férjem levelével egy futár érkezett és a levélben a király jelezte, hogy fiam, István király teljesen meghódolt atyja akarata előtt és már teljes a békesség kettőjük között.

Úgy láttam helyesnek, hogy a szentemlékezetű férfiúnak ezt a segítségét tudomástokra hozzam és viszonzásul szentségteket kérem, hogy tudassátok velem azokat a csodákat, amelyekről ti tudtok . . .»²⁸

Igy hangzik a királyné levele. Hódolata a boldog emléke iránt egész életében megmaradt, mert folyton érdeklődik azokról a csodákról, amelyek Boldog János közbenjárására történtek.

Bár Boldog János nem a magyar föld szülötte volt, mégis magyarrá lett, mert a lelkek szeretete azzá

²⁸ U. o. 103—105.

tette. Mint Szent Gellért püspököt, úgy Boldog Jánost, Bosznia püspökét is magunkénak vallhatjuk, mert bár a vérük nem, de szívük, lelkük igenis magyar volt . . .²⁹

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Theiner A. Orat.*: «Vetera Monumenta Historica Hungaraiam illustrantia». Romae, 1859.
- A. Mortier O. P.*: «Histoire des Maîtres Généraux de l'Ordre des Frères Prêcheurs. I—VIII. Paris, 1903—1920.
- Dr. Nik. Pfeiffer*: «Die ung. Dominikanerordensprovinz . . .» Zürich, 1913.
- Sig. Ferrarius O. P.*: «De rebus Hungaricae Provinciae sacr. Ordinis Praedicatorum . . .» Viennae, 1637.
- A. Walz O. P.*: «Compendium historiae Ordinis Praedicatorum». Romae, 1930.
- Prielszky S. J.*: «Acta Sanctorum Ungariae». Tyrnaviae, 1744.
- dr. Horváth Sándor O. P.*: «A Szent Domonkos-rend multjából és jelenéből». Budapest, 1916.
- Bóle Kornél O. P.*: «Szent Domonkos fiai Budán és Pesten». Szent Domonkos virágoskertje. 4. sz. Budapest, 1929.
- Hóman Bálint*: «Magyar történelem». II. k. Budapest, évszám nélkül.
- Szunyogh X. Ferenc*: «Magyar szentek — szent magyarok». Budapest, 1938.
- Balics Lajos*: «A róm. kat. Egyház története Magyarországon». Budapest, 1890.

MAGYAR BOLDOG ILONA ÉLETE.

1225—1272.

Isten kertjében.

Veszprém Szent Katalin kolostora valóságos virágos kertje volt az Úrnak. Szent Domonkos leányai éltek itt nagy szegénységben, a Hármas Tanács hűségesei között. Közöttük indult el az élet szentsége, áldozatos, kevesek által járt útjára Magyarországi Boldog Ilona is, Árpádházi Boldog Margit nevelője. Születéséről, származásáról szinte semmit sem tudunk. Csendes, szerény apáca volt, aki rejtve élte szentdomonkosi szellemmel telített áhítatos életét.

Csendes volt maga a kolostor is a sziklák tövébe fészkelten. Mint az «Énekek énekének» galambjai, amelyek a sziklák repedéseibe rakják pihés, csupa-meleg fészkeiket, úgy bújtak itt össze Szent Domonkos fehér galambfiókái a följük boruló nagy krisztusi szeretetben. Szent Antonin, Flórenc kistermetű, de nagylelkű érseke, aki maga is Szent Domonkos fehér kámszáját viselte, örömmel írja erről a kis kolostorról és lakóiról: «A kis zárda hamarosan nevezetes lett, mert apácái gondos lelkiismeretesség-

gel tartották meg a rendi szabályokat és változatlan buzgalommal szolgáltak Istennek». ¹ Ez a kis sziklafészek olyan keményen tartotta magát a szentdomonkosi elvekhez, mintha a sziklák szilárdságát magába szívta volna. Ranzánus Péter, a nagy dominikánus szónok, a pápa követe Mátyás király udvarában, Mátyás halála után is nagyon meleg hangon ír erről a még mindig nagyon buzgó kolostorról: «A Szent Katalin kolostor, amely Veszprémben női zárda, nagy épülésül szolgál az egész országban». ²

Honnét eredt ez a szent szerzetesi szellem, amely mindenkinek felkeltette tetszését és még a legmegátalkodottabb lelkeket is gondolkodásra készítette? Azoktól, akik jelenlétükkel megszentelték ezt a kolostort, azokból a cellácskákból, amelyekből az önmegtagadás és istenszeretet csodái tárultak az ámuló, késői utókor lelki szemei elé. Azokból az apró, valóban csak fészekszámba vehető kis szobácskákból, amelyekben a kemény fekhelyen kívül csak a Feszület volt lakóik minden gazdagsága, de amelyek szegénységükkel mégis be tudták tölteni a legigényesebb lelkeket is. Mert van-e nagyobb igényű, nagyobb vágyú lélek, mint a tökéletességre törekvők lelke, akik nap-nap után azért ostromolják az Istent, hogy kegyelmi fényében minél inkább részesítse őket.

Ezeknek az apró szerzetesi celláknak «igényes» lakói között talán Ilona nővér volt a legigényesebb. Az ő szelleme volt a legtermékenyebb az egész kolostorban és buzgósága bőségesen kiáradt minden-

¹ Jeszenák 18.

² Ferrari 215.

kire. A legrégibb veszprémi apácák közé tartozott, ott nevelődött kedvességben Isten és társnői előtt. Magyar volt izig-vérig³ és a szerzetesnők példaképe. Ezért választotta meg társnői bizalma a főnöknői tisztre, amelyet akkor is viselt, amikor a királyi pár, IV. Béla és Laskaris Mária görög császárléány, odavitték hozzá gyermeküket, a zsenge kis királyleányt : Boldog Margitot, akit a nemzet áldozatának szántak, hogy ő intézze nevelését. Hamarosan követte a kis királyleányt dajkája, Olympiades, Bodomery ispán özvegye kis leánykájával, Erzsébettel együtt, hogy a királyi szülők kívánsága szerint állandóan szolgálatára álljon. Ilona nővér akkoriban tenat már szélesebb körökben is ismeretes volt buzgalmáról és szentségéről, hiszen a király és királyné azért ragaszkodtak ahhoz, hogy leánykájuk éppen tőle kapja nevelését.⁴

Szentté lesz a szenttel.

A nemzet áldozata, a harmatoslelkű királyleány nagyon szerette mesternőjét. Gyengéd, gyermekig lélekkel vonzódott hozzá és állandóan «anyjának» szólította. Egész lelke feltárult, mikor Ilona nővér a természetfeletti élet szépségeiről, a megváltás csodáiról, az istenszeretet nagy kötelességéről beszélt előtte és hamarosan egész lényé átszellemült jámbor tanításai hallatára. Mindenben igyekezett szentéletű mesternőjét utánózni. Nem a gyermekek öntudatlan majmolása vezette ebben, hanem a szentekből áradó

³ Balanyi 72.

⁴ Jeszenák nézete ez. 44. old.

vonzás, a derű és a léleknyugalom, amely a jóság melegét teremti maga köré még a legzordabb környezetben is. Ranzanus leírja, hogy a kis királyleány «nemcsak azon volt, hogy gyöngé testi erőihez mértén mindenképpen utánozza szentéletű mesternőjét, hanem az általa kijelölt teendőket is, lett légyen az akár böjt, akár éjjeli virrasztás, akár imádság, akár pedig a kolostorban szokásos silány szolgálat, minden ellenmondás nélkül a legkészségesebben és leglelkismeretesebben igyekezett teljesíteni . . .»⁵

«Ha figyelemmel kísérjük boldog Margit életét és látjuk, hogy lelkének minden tehetségével mily mélyen merült el az Üdvözítő emberi természetének titkaiba, lehetetlen, hogy ebben egyuttal fel ne ismernők azokat a nyomokat, amelyeket szent mesternőjének vezetése hagyott hátra lelkében . . .» — írja Faucher Xav. Ferenc, Boldog Ilona egyik életrajzírója.⁶

Boldog Ilona ugyanis nagy tisztelője volt az Úr Jézus szenvedéseinek és elmélkedéseinek állandó tárgya volt a Kálvária.⁷

Minden sóvárgása és vágya az volt, hogy Üdvözítőjéhez egyre hasonlatosabb legyen a szenvedésben. Naponta ostromozta magát és ruhái alatt tövises övet viselt teste sanyargatására. Különleges belső-séges kegyelete a szenvedő Úr Jézus iránt, valósággal jellemvonásává lett és mindenben az ő szenvedésének követését kereste. Isten meghallgatta fohászait és hogy hasonlóbbá legyen Mesteréhez, megengedte,

⁵ Idézi Jeszenák 44.

⁶ U. o.

⁷ Karácsonyi III. 8. Balanyi 77.

hogy testében érezte az ő kimondhatatlan szenvedéseit. Ilona boldog volt, de boldogságát mindenki előtt titkolta, amíg aztán egy rendkívüli esemény többek tudomására nem juttatta nagy kegyelmeit.

Szerafi Szent Ferenc ünnepén, amelyet legbuzgóbb imáival töltött el, mert nagyon tisztelte Assiszi Szentjét, a templomban az egész kolostor szeme láttára, elragadtatásba esett. Egy kevésbé a levegőbe emelkedett. Mindenki csodálta mozdulatlanságát. Jobbkeze tenyerén aranyos kör képződött s ebből egy hófehér lilium kezdett sugározni. Ilona alázatában annyira megrémült, hogy bal tenyerével elnyomta a csodálatos tűneményt és közben egészen hallhatóan így nyögött fel: «Édes Jézusom, ne tedd velem ezt, hiszen annyira méltatlan vagyok!...» Majd egy kis szünet után ismét hallották suttogó hangját: «Akkor édes Jézusom tedd meg legalább azt, hogy a jel látható ne legyen...» Másnap a főnöknő maga elé hívatta Ilonát, aki ekkor még csak ujjonmesternő volt, hogy felvilágosítást kérjen tőle a történetekről. Ekkor vette észre a főnöknő, hogy Ilonának mindkét kezét Krisztus sebhelyeinek pirosló jegye ékesíti.⁸ Bár Ilona nagyon szeretett volna eltitkolni mindent, előljárói szigorúsága rákényszerítette, hogy beszélnie kellett az őt ért nagy kegyelmi kitüntetésekéről.⁹

Ezek a szent sebek a szemtanuk állítása szerint csak kevéssel halála előtt hegedtek be, de tizenhét évvel halála után, amikor a sok csodás gyógyulás

⁸ Fawtier 3—37.

⁹ Garvina O. P. cap. 12, p. 2.

miatt, amely sírja felett történt, felbontották nyugvóhelyét, még akkor is egészen friss volt a sebhelyek közül az oldalsebe, sőt ez több pap tanúsága szerint ismét megnyílt.¹⁰

A kegyelem sodrában.

Ilonát a sebhelye elnyerésén kívül még több kegyelemben is részesítette az Úr, hogy a Megfeszített iránti gyengéd szeretetét megjutalmazza. Mikor a kolostor apái Nagyboldogasszony ünnepének éjszakáján az éjféli zsoltosma után nyugovóra tértek, az egyik nővér, aki kíváncsibb természetű volt, mint a többiek, észrevette, hogy Ilona lassan hátramarad és visszamegy a templomba. Mindjárt tudta, hogy mivel mindenkinek tetszésére volt bízva, hogy az éjféli zsoltosma után aludni tér-e vagy sem, Boldog Ilona ezt az időt bizonyára imába mélyedve fogja eltölteni. Észrevétlenül elrejtőzött tehát a templom egyik rejtett zugába és élesen figyelte, hogy mi fog történni. Mert hogy valami történni fog, azt biztosan érezte. Várakozásában nem is csalódott. Ilona ugyanis áhítatba merülten közeledett az egyik oltárhoz, amely felett egy hatalmas feszület állott. A szentéletű nővér letérdelt és csakhamar elragadtatásba esett. Úgy látta, mintha a Megfeszített teste leválnék a keresztről s ott lebegett Ilona előtt, aki nagy boldogsággal ölelte át jobb kezével. Ebben a pillanatban mennydörgésszerű robaj rázta meg a templom csend-

¹⁰ Gergely magyar tartományfőnök tudósítása Caffarini Tamáshoz. Balanyi 10—71.

jét. A kíváncsiskodó nővér szinte halálra váltan futott a főnöknőhöz és a többiekhez, s felverte őket álmukból. Mindnyájan berohantak a templomba. Még akkor is úgy találták a Boldogot, mint mikor a hírverő nővér elszaladt. Megkísérelték, hogy magához térítsék, de akármit tettek is, sehogy sem sikerült szándékuk. Elragadtatása még másnap délben is tartott. Mikor szinte kimerülten magához tért, ő maga tette vissza a fészületet régi helyére.¹¹

Gyóntatója, aki értesült a történetekről, kételkedett a dologban és próbára tette alázatosságát. Ilona türelmesen viselte a neki adott penitenciákat és boldog volt, hogy nem hisznek a vele történt csodálatos esemény igazságában. Csak akkor bánkódott nagyon, mikor megtagadták tőle a szentáldozást. Szíve egész ragaszkodásával elpanaszolta a rajta esett sérelmet Mesterének és Jegyesének. Engedelmessége és alázata nagyobb volt mindennél, de vágyakozását még sem tudta elfojtani.¹²

A fényt árasztó szent.

Egészen rendkívüli fényjelenségek is kísérték Boldogunkat jártában-keltében. Szent Katalin éjszakáján, mikor az apácák a kolostor védőszentjének zsolozsmáját énekelték, olyan fény és világosság áradt szét testéből, hogy a környékbeli lakosság is felriadt és meg kellett őket nyugtatni, hogy nincsen semmi veszély.¹³

Máskor pedig, mikor szennyes és undorító mun-

¹¹ U. o.

¹² Prielszky 83.

¹³ Fawtier 36.

kája bevégeztével hallotta a kolostor-harangot az esti imára, a Kompletóriumra csengetni, nagy sietve ment nővérei közé, hogy a «Salve Regina» körmenetre odaérjen. Mivel azonban egy kevéssé késett, nagy szemrehányást tett magának, hogy a Szentszűzet megvárakoztatja a tiszteletadással. A többi nővérek már egybegyültek és a sekrestyés nővér megakarta gyújtani a gyertyákat, de sehogy sem sikerült neki. Közben aztán Ilona nővér is megérkezett, mire az oltáron lévő összes gyertyák meggyulladtak.¹⁴

Gyakran megisméltódott az a csoda is, amellyel a megváltás sebeit megkapta és ilyenkor aranylő fényözön áradt stigmái helyéről.

Az egyik kolostorbeli apáca nagyon kételkedett a tények valódiságában és hogy megbizonyosodjék a dolgokról, elhatározta, ki fogja lesni Boldogunk titkait. Szent János evangélista ünnepének éjtszakáján, amikor már indult, hogy valahova elrejtőzzék, Ilona, aki eddig mellette térdelt, egyszerre csak elragadtatásba esett és kezeiből leirhatatlan fényességű sugarak törtek elő. A kételkedő nővér Ilona lábaihoz borult, megvallotta előtte kétségeit és a Boldog fel-emelte őt, miközben kezein kápráztató fény ragyogott. A nővér ettől kezdve mind haláláig nagyon buzgó tisztelője lett.¹⁵

A gyógyulás szentje.

Bár Ilona nővér nagyon szerette a szenvedést, másokon mégis nagyon könyörületesen igyekezett

¹⁴ Ferrari 113.

¹⁵ Jeszenák 36.

azonnal segíteni, ha tehetségével, imáival használhatott. Mivel pedig elég sokszor találkozott szenvedőkkel, betegekkel és a szerencsétlenekkel, elég sok csodálatos esetet jegyeztek fel róla életrajzírói.¹⁶

Többek között a magyar történelemben oly sokszor szereplő Roland nádor is nagy hálával tartozott neki. Egyszer ugyanis súlyosan beteg fiatal lánykát hoztak a kolostorba, hogy Ilona nővér imáját kérjék. Boldogunk imájára a haldokló leány visszanyerte egészségét. Ez a fiatal leányka esztendőnk mulva Roland palatinus felesége lett. Roland ekkor nagyon sok jót tett a domonkosokkal és mindenben segítette őket, hogy meghálálja Ilona segítségét. Egy nemrégiben megtalált Ilonalegenda is elbeszéli ezt a gyógyulást: «Egyszer egy súlyos beteg leányzót hoztak boldogunk elé és az, jóllehet már eszméletén kívül volt, Ilona érdemeiért visszanyerte egészségét és attól kezdve holta napjáig nagyon jámbor és istenes életet élt. Ez a leányzó nem volt más, mint Roland nádorispán későbbi felesége».¹⁷

Nagyon sokan jártak a kolostor kapujához, hogy gyógyulásért esdekeljenek. Ő szívesen segített rajtuk, de mindig megkövetelte, hogy azonnal távozzanak és tartsák titokban a történeteket. Egy alkalommal könnyesszemű, szerencsétlen édesanya rimázkodott hozzá, hogy gyógyítsa meg súlyos beteg, egyetlen fiát. Ilona megígérte, de másnap, mikor ismét találkoztak, visszavonta ígéretét és így szólt a szerencsétlen anyához: «Vigasztalódj! Isten szándéka

¹⁶ Fawtier 30.

¹⁷ U. o.

az, hogy a fiú ne gyógyuljon meg, mert igen súlyos bűnben van, de betegsége nem fog kárára válni, mert az Ég annál nagyobb kegyelmekkel fogja elhalmozni halhatatlan lelkét.»

Más alkalommal egy dolgozó nővérrel találkozott a kolostor udvarán, akinek nagy szomorúság rágódott a lelkén. Azért gyötrődött, mert egy kedves kis kecskegida, amely a kolostor nővéreinek kedvence volt és amelyet a főnöknő az ő gondjaira bízott, minden gondossága ellenére elpusztult. Ilona nővérannyira megsajnálta az egyszerű lelket, hogy elvette kezéből a gödölyét és élve adta vissza. A jó nővér, amikor látta a csodát, annyira elámult, hogy csaknem megnémult. Mikor azonban megjött a szava, nem győzte magasztalni az Istent, hogy szolgálójának alázatosságát ekkora erővel jutalmazta meg.¹⁸

Szentek búcsúja.

Boldog Ilonát nagy fájdalom érte az Úrnak 1252-ik esztendejében. Ekkorára ugyanis elkészült az a csodás klastrom a Boldogasszony-szigetén, amelyről már oly sok szépet meséltek a domonkos barátok, akik Budától Veszprémig, Veszprémtől Budáig sűrűn megtették az utat.

A liliomlelkű Margitka, az alig tízéves leányapáca bizonyára csak könnyek között tudott búcsút venni szentéletű mesternőjétől. A legenda szerint 18 nővérral hagyta el Margit a klastromot, amely hat esztendeig olyan meleg és bensőséges fészek volt számára.

Fawtier 18.

¹⁸ U. o. 39.

Itthagytta ezt a fényes és szent multtól gazdag sziklafészkét, hogy a Duna kis szigetén élje tovább az áldozatos oltárra tett életét. Az a lelkigazdagság, amellyel elindult erre az ismeretlen szigetre, az az Istenbe feledkező áhitat, amely lelkében honolt, mind-mind a veszprémi klastrom ölén, Ilona nővér csodálatos életéből származott.

Bizonyára elhangzott még Ilona nővér ajkairól egy-két anyás jóságú szó, intelem, féltés, aggódás, de jövőbe néző szeme előtt talán feltűnt már egy szentté-szépült királyleány, egy nemzetért áldozattá vált fehér lilium, és talán megsejtette a nagy valóságot: Margitban a szentet.

Aztán elbúcsúztak.

A földön többé nem találkoztak.

Örök halmok izenete.

Margit távozása nagy űrt hagyott a veszprémi kis sziklafészekben. Ilona nővér, aki már elég sok év terhét viselte vállain, egyre többször gondolt a «születés napjára», ahogy a szentek a földi halál napját nevezni szokták. Érezte, hogy az örök halmok egyre többször izennek neki a túlvilág partjairól. Egyenlőre még csak csendben ugyan, de egyre erősebben zsongott lelkében a búcsúraösztönzés . . .

Pedig még sokat kellett szenvednie, imádkoznia és készülnie, míg igazában hívta az Isten. A szentek azonban csak egyben szorgoskodnak mindentfelülmúló gonddal: a halálrakészülésben.

A legendák Boldogunk életéről még Margit távozása

után is beszélnek. Nagyon bájos kis eseményt jegyeznek fel például egy később valóra vált jóslatáról, IV. László születéséről. Szent István király ünnepén ugyanis magától meggyulladt egy gyertya és mikor a jelenlevők Ilona nővértől ennek okát tudakolták, Boldogunk így szólt: «Imádkozzatok buzgóbban, hogy Isten fiúgyermekkel ajándékozza meg királyunkat!¹⁹ Esengve várta ugyanis a királyi család és az egész ország, hogy fiú trónörökös szülessen, nehogy kihaljon Árpád háza, Szent István családja. Ilona bizonyára ismerte a feszült várakozást, amely az egész országot elfogta és bizonyára ő maga is imádkozott, hogy hallgassa meg az Isten a nép esdeklését. És a kiskirályfi valóban megérkezett, s vele a boldog öröm. Ujjongott az egész ország. Béla király, az újszülött nagyapja, hat faluval ajándékozta meg a jóhírt meghozó Domonkos zempléni főispánt. De örültek a kolostorban is, hiszen amiért annyit imádkoztak, íme valósággá vált.

Boldogságra érett lélek.

A Boldogasszony-kolostor megalapítása után, mikor már Margit királyleány nem volt többé Veszprémben, eseménytelenebbül folytak ott az évek. De ezek sem voltak meddő esztendők, hiszen egyre inkább érlelődött, tökéletesedett Ilona nővér lelke, hogy Istennek egyre több kedve teljék benne.

Tizennyolc vagy tizenkilenc esztendőre Margit

¹⁹ Jeszenák 33.

távozása után elérkezett az az idő is, hogy a közeli földi végre kellett gondolnia. Testén a szent sebhelyek hosszú könyörgéseire és imáira begyógyultak, hogy az alázatban jobban el tudjon rejtezkedni az emberek szemei elől. Nővérei, akik a legendában vallomásszerűen mondanak el mindent, ami vele történt, vallomásukat a következő szavakkal vezetik be: «Mi, a veszprémi Szent Katalin zárda nővérei, akik hosszú éveken át együtt éltünk vele, a következőkben rendre elmondunk mindent, amit Ilona úrnővel, a mi rendtársunkkal kapcsolatban tulajdon szemünkkel láttunk...»²⁰ Utolsó napjairól, óráiról is szólnak. E szerint Ilona «úrnő» egyszerű ágyán feküdt és várta isteni Mesterének látogatását. Jézus váratlanul meg is jelent neki, angyalok és szentek koszorújával körülvette a haldokló betegágyát és mennyei társalgást folytatott a szentéletű szűzzel. Aztán az égi mennyegzőre hívta. Hogy meddig volt ilyen elragadtatott állapotban a haldokló Boldog, arról nem szólnak a nővérek, de azt egész határozottsággal állítják, hogy élete utolsó pillanataiban már «élvezte az Isten átéléseinek örömeit.»²¹

Halála napja ismeretlen; halála évére vonatkozólag is megoszlanak a vélemények. Sokak szerint 1270 körül halt meg.²²

Dicsfény egy sír felett.

Boldog Ilona sírját halála után egyre többen látogatták. Sírjánál inaszakadtak és bénák gyógyultak

²⁰ Balanyi 74—75. Fawtier 17.

²¹ Citálja Fawtier 15.

²² Szunyogh X. Fer.

meg, s a közbenjárásáért folyamodók valamiképpen mindig vagy meghallgatást, vagy megnyugvást találtak. Ranzanus, — a már említett dominikánus püspök, — megírta egyik könyvében, hogy az ő idejében, mikor Budán Mátyás palotájában élt, nagyon sok gyógyulás történt Veszprémben Boldog Ilona sírjánál. Ha tehát Ranzanus budai tartózkodását vesszük alapul, akkor még 1487 és 1490 között is egész sereg beteg kereste fel a sírt, amely fölé egyre nagyobb dicsfény borult.²³

Nővéreit a nagy tisztelet, amely egyre jobban körülövezte szent rendtársuk sírját, arra indította, hogy felemeljék a Boldog testi maradványait. Papok és szerzetesek jelenlétében fel is nyitották a sírt és mikor megbolygatták a földet, egyszerre fenséges, kellemes illat töltötte be az egész templomot, amelyben nyugodott. Teste romlatlan állapotban volt és a behegedt sebek közül a szívseb egyszerre szétnyílt, mikor hozzáértek.

Most aztán nem temették el, hanem egy nagyon szép kőkoporsóba helyezték és azt egy kőemelvényre tették fel. Ez a díszes felmagasztalás a régi szokások szerint felért a boldoggáavatással.

A szent ereklyékhez nem szűnt meg a zarándoklat évszázadok folyamán sem. De amikor 1566-ban a török elfoglalta Szigetvárt, a nővérek kénytelenek voltak Körmendre menekülni, s a nagy koporsót sorsára hagyták.²⁴

Azóta inkább olasz földön tisztelik nagyon B. Ilonát.

²³ Balanyi 76.

²⁴ Fawtier 38.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Robert Fawtier*: «La vie di la Bienheureuse Helène de Hongrie». «Mélanges d'archéologie et d'histoire». Ser. 33. Fasc. I—II. 1913.
- Prielszky S. J.*: «Acta Sanctorum Ungariae». Tyrnaviae, 1744. Appendix. 83—85.
- Tóth László*: «Magyarországi Boldog Ilona legendája». Dománovszky-Emlékkönyv. Budapest, 1937.
- Sig. Ferrarius O. P.*: «De Rebus Ung. Provinciae S. Ordinis Praedicatorum». Viennae, 1637.
- Luttor F.*: «Magyarországi Szent Ilona». Religio, 1913, 776.
- Br. Jeszendk Gábor*: «Magyar Ilona élete». Pozsony, 1910.
- Balanyi Gy. O. Sch. P.*: «Magyarországi Boldog Ilona». Regnum, 1937., 69—79.
- Karl Lajos*: «Veszprémi Boldog Helén élete». Katolikus Szemle, 1914. 765.
- Gravina Dom. O. P.*: «Vox turturis». Coloniae, 1637.
- Karácsonyi J.*: «Magyar nemzetségek a XIV. sz. közepéig». I—II. Budapest, 1900.

ÁRPÁDHÁZI BOLDOG MARGIT O. P. ÉLETE.

1242—1270.

Viharfellegek.

Kelet nyers ősereje özönlött mindent felgöngyölítő ár gyanánt a Kárpátok felé. Gubancosszórú mokány lovakon: Batu tatár kán hódítóvágyú válogatott serege hömpölygött az élen. 1241 kikeletkor már viharfellegek sűrültek feketén Verecke felett. Itt kapta az első fejszecsapást az Ázsia zsíros televényéből a Kárpát-medence humuszába telepített magyar sorsfa. Ez csak az első csapás volt, amelyet szakadatlan egymásutánban követett a gyilkolás és halál. Mire a tatár Muhihoz ért, a keleti országrészek vészharangjainak már kongása is elnémult, s a csend nyomán falvak váltak lobogó tüztengerré, zsarátnokhegyekké.

Muhinál aztán április 11-én éjjel elvérzett a nemzet bizalmat osztó serege. Ugrin érsek, Kálmán herceg ugyan hőiesen visszaverték az első támadást, de a többi magyar urak diadalittasan vetkőztek éjjeli álomra, s nemtörődömségük árát egy nemzet fizette meg vérrel, pusztulással.

A király is csak futásban menthette pusztá életét. Pest után Dunántúl szelíd lankáin vágatott habos paripákon, amelyeket saját életük odadobásával

hűséges emberei adtak alája. Dunántúl után a dalmát tengerpartokig menekült, mikor már a rokonvérű, de hullarablók jellemét hordozó Frigyes, ostmarki herceg, az emberi becsületességbe vetett hitében is megrendítette. Rozszant halászbárkákon apró szigetekre mentette házanépe életét a futó király. S a kék Adria parányi szigetén a királyné szíve alatt új élet sarjadt.

«Az országos szerencsétlenség és szüntelen való halálveszedelem eme rettenetes órái lehettek azok, amelyekben a jámbor királyi pár azt a fogadalmat tette, hogy születendő gyermekét, ha leány lesz, Istennek áldozza . . . »

A Gondviselés szívesen nézte a megígért áldozatot és a kibontakozás útja most már nagyon gyors volt. A jövő áldozatáért már előre kiosztódott a segítség. Valamelyik dalmát szigeten hangzott el a fogadalom ígérete és a messzeségbevesző puszták mélyén épült tatár fővárosban, Karakorumban Isten kiirtotta a rettegett Khán életét, aki a Gondviselés tervei szerint már elvégezte véres feladatát: Európa keleti bástyáinak új megerősítésre ösztökélést.

Felhőszlás.

Az ég egyszeriben kiderült. Margit szíve még édesanyjának, Laskaris Mária görög császárléánynak szívével együtt dobogott, még egy volt az élete a meggyötört királyné életével, de már meleg fészkében, életnekindulásában kedves volt Isten előtt s bár áldozatvállalása csak hősi anyja és magábaroskadt

királyi atyja odaadása volt csupán, az áldozat nyomán lélekbiztató erők áramlása hatotta át a kétségbeesés sötétjében vergődő szíveket.

A vihar elült és IV. Béla hozzáfogott az elpusztult ország romjain egy új világ építéséhez. A királyné is visszatért és Turóc várában az 1242-es év vége felé életet adott a nemzet áldozatának. A kicsike emberpalánta Margit nevet kapott és hovatovább egész családjának szívárványa lett. Tíz testvére közül őt szerették királyi szülői a legmélyebből fakadó szeretettel, mert érezték, hogy a kisgyermekleány saját élete árán boldogságothozó áldozattá válik nemzetéért.

Isten rabjai között.

Az ősi királyné-városban, Veszprémben éltek Isten rabjai, a Szent Domonkos-rendi apácák, apró sziklaféskükben. Isten rabjai voltak, mert tudták, hogy nincs emberi élet rabság nélkül : vagy a mulandó földiek százszálú köteléke nyűgözi az evilágiság szikláihoz a lelket, amely földnek élve nem gyűjt kincseket odatúlra ; vagy pedig Isten szelíd igájába kell hajtaniok fejüket, hogy szabadok legyenek a földtől.

Az alig típegő gyermekleányt ebbe a kolostorba hozták királyi szülei. Talán hogy közel legyen édesanyjához, talán mert B. Ilona híre, szent életének mindenekelőtt kedves illata vonzotta éppen ide a királynét. Az anyaszívról frissen letépett gyermekszív sebe hamar behegedt új környezetében. A szülői gondoskodás igyekezett minél simábbá tenni az

áldozatok göröngyös útját gyermekük apró lépései előtt és a legjobb nevelőket bízták meg Margitka gondozásával.

Három gyengéd, anyátpótló lélek vezette előre az élet, a tudás és az életszentség útján a kis királyleányt. Az élet útjain anyja helyett anyjává lett egy alig 24 éves özvegy, Bodmeri Tamás baranyai ispán hátrahagyott hites felesége, Olympiades. Anyás jóság csorgott csupaszereget lelkéből, hiszen neki magának is volt Margitkával egyidős, szívéről szakasztott leánykája Erzsébet, aki később szintén kolostorba vonult. Margitka annyira szerette Olympiadest, hogy valósággal anyjának tekintette őt és élete végéig ezzel a léleksimogató szóval szólította. Margit Veszprémbe költözése után Olympiades már négy nap múlva fel is vette Szent Domonkos leányainak ruháját, hogy annál könnyebben segíthesse védencét.

A tudás útjain Katalin nővér volt a vezetője. A legenda, — amely Ráskai Lea domonkosrendi nővér másolásában oly hamvasan gyermeteg egyszerűséggel tárja fel előttünk a nemzet áldozati zsongéjének életét, — mondja róla: «Ezen időben kezde Szent Margit asszony tanulni ABC-t, Ave Máriát és kevés időnek utána igen jól kezde tanulni és énekelni az egyéb kisdud leányokkal.»

Az életszentség útjain veszprémi Boldog^T Ilona vezette őt előre. Ez az Istenbe merült lélek Krisztus sebhelyeinek dicsóságát hordozta magán és életszentségének kegyelemsodrába sok lélek között a kis Margit királyleány is belesodródott és a Szentírás szava

rajta is igazzá vált : «Szent lesz a szenttel . . .» Ez az egyszerű apáca, akinek a dicsőségét oly késő századok multán is, messze idegenben is megőrizték az istenfélő szívek, bizonyára nagy hatással volt a bimbóként fészlő királyleányra.

A kolostorban egyébként egész sereg apró leánykát neveltek az apácák. Ezek miatt az emberpalánták miatt nem lehetett túlságosan szigorúra fogni a rendszabályokat. Margit azonban már ebben az időben is a gyermekek ösztönös kíváncsiságával leste el az idősebb nővérek önsanyargatásának titkait és a maga módján nyomukban járt.

A veszprémi krónika lapjairól.

Szentek nyomdokán indult el, a Hármas Tanács útján, elsőben csak úgy apró kirándulásokra, mert még gyermekköntöst viselt. Ebből a bájos korszakából több apróságot jegyeztek fel a krónikások a legendák legszebb gyöngyszemeiként.

Öt éves korában valahogy szerzett magának egy kemény, szőrből készült vezeklőruhát, hogy gyenge testét gyötörje vele Krisztusért. Alig bírták elvenni tőle. Két év multán ismét hozzájutott egy másikhoz s most már annyira könnyölgött érte, hogy meghagyták birtokában, de éjjelente elvették tőle. Hét éves volt, mikor fátyolt szerzett valahol és úgy botorkált a kolostor-tanács elé, hogy engedjék őt a szent szerzetesi fogadalmak letetéséhez. Koránál fogva természetesen elutasították, mire olyan siránkozást csapott, hogy fáradságba került lecsillapítani.

A kolostor lelkiügyeit domonkosok látták el. Többször megfordultak Veszprém városában, hogy a nővéreknek szentbeszédeket tartsanak, gyónásukat meghallgassák. Margit ilyenkor nagy rajongással csüngött ajkukon és hét nap hét éjjel elhallgatta volna őket. Mindig attól rettegett, hogy a jó domonkos atyák eltávoznak, pedig úgy szerette volna továbbra is okosító beszélgetéseiket hallgatni. Sokszor rimánkodott nekik, hogy maradjanak és szent bölcseségük részesévé tegyék őt. A szerzetesi fegyelem azonban rendszerint rövid tartózkodás után továbbbszólította az atyákat és Margitka ilyenkor vigasztalhatatlan volt. Egy ilyen alkalommal Benedek testvérnek és kísérlőjének könyörgött váltig, hogy maradjanak még egy éjszakára és tartsanak elmélkedést a szentek életéről. A két domonkos testvér azonban hajthatatlan volt. Elindultak, mire Margitka a templomban sírva kérte az Urat, hogy törje össze kocsijuk tengelyét. A gyermeki ajkáról oly őszinte esdekléssel ömlő imádságos szavak kedvesek voltak az Úr előtt, mert amint a legenda mondja, Veszprém határában összetörött a testvérek kocsija és kénytelenek voltak visszatérni a kolostorba.

Máskor Herbart testvér került a veszprémi kolostorba. Őt is marasztalta a kis királyleány, de csak hiába. Ekkor csacska gyermetegséggel fenyegette meg a hajthatatlan testvért, hogy olyan esőt imádkozik le a nyakába, hogy nem tud elmenni. A testvér mosolygott a szent gyermek szavain, mert akkor még nem ismerte azok erejét. Másnap aztán városbeli papok ujságolták az ámuló apácáknak, hogy a

dominikánusok nem tudtak elmenni a hatalmas záporosó miatt, amely egy városbeli házba kergette őket és még az éjszakát is kénytelenek voltak ott tölteni.

Liliom a Duna szigetén.

A magyar Margit-legenda hamvasan üde hangon emlékezik meg a Nemzet Áldozatának vándorútjáról, Veszprémből a Nyulak-szigetére, mint akkoriban a mai Szent Margit-szigetet nevezték. «... Mikoron e szent szűz, Szent Margit asszony immár volna tíz esztendő, az ő szüleinek és prédikátor szerzetbeli frátereknek nagy tisztos társaságival és ő vele megmaradó jó sororokoknak társaságával, Veszprémből, Szent Katerina asszonynak klastromából változtatték, hozattaték a klastromba, melyet az ő szülei a Dunának szigetében a mindenható Istennek tisztos-ségére és Istennek anyjának szeplőtelen Szűz Máriának neve és oltalma alá eső fundamentomától fogva építének...»

Igy került az Áldozat ismét szigetre, mint felajánlásának első pillanatában is szigeten pihegett édesanyja szíve alatt. Isten csodálatos útjai erre a kis sziget-gyöngyre vitték a Nemzet Gyöngyét, hogy a Haza szívében élje áldozati életét és ne legyen se a kékegű lankás Dunántúlé, se a lomhán terpeszkedő Alföldé, vagy a Felvidéké, se Budáé se Pesté, hanem az egész országé, mint ahogy oltára, a sziget sem tartozik az ország egyik részéhez sem, de egyformán közel van mindegyikhez, hogy mindenkié lehessen.

Itt élte Margit az áldozatvállalás nehéz napjait.

Még gyermek volt, de lelke már lassan édessé érett Isten kedvében. «Margit imái esedezve szálltak», és lassan egészen elsimultak a haragvó Isten-arc redői, irgalmasra puhult a mennyei Atya szigorú szíve. Addig azonban még sokat kellett szenvednie a Nemzet Áldozatának . . .

IV. Béla király egy oklevelében ország-világ előtt kinyilvánította megmásíthatatlan akaratát, hogy szívéből szakasztott gyermekét Istennek adja áldozatul.

Áldozat egy Nemzetért.

Asszonyok soha nem lehetnek papok, de nekik tartotta fenn a Gondviselés az áldozatvállalás fontos szerepét. Csak az lehet igazán boldog asszony, aki magafeleltő boldogságosztásában mindenét széthordja a szeretetsóvár világba és magapazarló jóságával derűt lop az ernyedtt szívekbe, lángot gyújt sötét lelkekben.

Margit egy egész Nemzet áldozata lett itt a Szigeten. Királyi atyja nagy, függőpecsétetes levelét idézzük : «Midőn a tatárdúlás után, amely bűnhődésül büneinkért zúdult reánk, keményen hozzáfogtunk az országújításhoz, megszilárdításhoz, erősítéshez, alkalmas intézkedéseket tettünk az országvédelemre. A pesti magaslaton várat emeltünk . . . De nehogy úgy tűnjék fel, mintha csak mulandó dolgokra lenne gondunk a lelkiek és vallási dolgok mellőzésével, hitünk szerint isteni sugallatra, az a gondolatunk támadt, hogy a nevezett várhoz közel, a Duna szigetén, kolostori életre alkalmas helyen, Isten anyjá-

nak, a Boldogságos Szűz Máriának tiszteletére templomot és körülötte monostort vagy zárdát alapítunk, amelyben a szerzetesi regulák követelményei szerint jámbor szűzeknek kell a Királyok Királyát és a Szűznek Fiát szolgálniok. S hogy Isten előtt ismert jámborságunk, amely nem maradhat rejtekben, másoknak is példa legyen, leányunkat, Margit asszonyt, akit gyermekeink közül annál gyöngédebb szeretettel ölelünk át, minél biztosabban látjuk benne a jámbor, Isten előtt kedves életnek előjeleit, elhelyezzük őt ebben a kolostorban, hogy életfogytig szolgáljon Istennek és a dicsőséges Szűznek . . . »

Margit vállalta az áldozati élet roskatag végigjárását. Nem volt könnyű sorsa, de ő Krisztus sorsához mérte sorsát és az Ő keresztyéhez mérve kicsinek találta saját keresztyét. S ahogy Krisztus egy egész emberiségért áldozattá lett, úgy lett Margit is áldozattá egy egész népért, a magyarságért. Nem várt Cyrenei Simonokra, akik segítik kereszthordozásában. A kegyelemkináló Isten-kézbe kapaszkodva elindult az áldozatok sóhajos útján . . .

Három szeg.

Krisztust három szeggel szegeztek a Kereszt áldott fájához, hogy áldozattá lehessen az emberiségért. Margit sem akart más úton áldozattá válni, mint Mestere, ő is három szeggel szegeztette magát Isten oltárára : három szerzetesi fogadalommal, a szent szegénység, a lélekmentő tisztaság és a kevélységűző engedelmesség hármas fogadalmával.

Boldog Margit szegény volt. Szegénységét nem az élet sanyarúsága varrta nyakába, hisz bíborban született, királyok koronáikat kínálták neki, de ő nem fogadta el. Szegénységének ócska köntösét maga öltötte fel maga akaratából. Szegény lett, mert Krisztus nyomdokán csak egy tarisznyával, saruval és vándorbottal lehet bandukolni. Lehántotta tehát magáról királyi köntösét és köntösével együtt minden ragaszkodást a földiekhez. A szegénységet tartotta gazdagságnak, s hogy egyre gazdagabb lehessen, igyekezett minél szegényebb lenni . . . Nem kért és nem fogadott el a földtől sokat, mert tudta, hogy aki a földön sokat kap, annak félnie kell, hogy a túlvilág igazi gazdagságaiból csak morzsákban lesz része. Ezért ha volt valamije, igyekezett a nálánál szegényebbek gazdagításával, saját szegénysége árán gazdagodni.

Királyi szülei, gazdag rokonsága kolostori életének kezdetén sűrűn látogatták és soha nem jöttek a szigetre üres kézzel. De alig hogy megcsobbantak a bársonnyal bevont királyi gályán az evezők és vitték a szigetről Margit látogatóit a túlsó partra, azonnal megjelent a kolostor kapuja előtt egy öreg domonkos testvér, György fráter, aki a tartományfőnök megbízásából, Margit végetnemismerő könyörgésére kétkerekű kordéjára rakta az ajándékba hozott kincseket. György barát aztán egész végvásnakkal, prémekkel, élelmis erekkel és sok hasznos miegymással sokszor egész Vácig elkarikázott és hordta Margit asszony alamizsnáját a szemérmes szegényekhez.

Mikor később királyi rokonsága elhagyta és megvetette őt, akkor is tudott adni, mert ha mást nem, akkor saját ruháját adta oda, hogy szegényebb és ezért boldogabb legyen. Egyszer imaközben az imakórus rácsán letekintett a templomba a Szentkereszt oltárához és ott egy toprongyos öreg koldust látott dideregni. Addig könyörgött a perjelnőnek, míg saját köntösét oda nem adhatta neki. Ő maga aztán a legócskábbal is megelégedett. A legenda szavaival «e szentséges szűz vala mindenben szegénységnek kedvelője és megtartója és igen szeret vala élni szegénységben. Őnéki ruhája, kápája igen ó és megszakadozott és foltos vala és némikoron e szent szűz a sárból veszen vala ki posztófoltokat és azzal foltozza meg vala köntösét, kápáját.»

Ha jobbat akartak neki adni, rimánkodott «Jézusnak szerelméért», hogy hadd viselje tovább az ócskát, a rongyosat. Egyik nap a kolostor szabónője így szólt hozzá: «Asszonyom, én néked jobb palástot adok». De Margit elhárította magától az új köntöst és így szólt: «Nem úgy tégy szerető atyámfia, hanem két hitvány palástot varj nékem össze és megfoltozzad énnekem, azt adjad énnekem, azt viselem én».

Kényelmét ugyancsak nem kereste. A legenda szerint: «E szent szűznek ágya vala egy gyékény, egy hitvány lazsnak (rongy), némikoron pedig egy gyékény csak». Sokszor még erre az «ágyra» sem feküdt le, hanem egy bőrdarabot tett feje alá, hogy azon pihenjen egy kevéssé.

Nagyigényű szentek rokona.

Margit szegény volt, de nem igénytelen. Sőt igényei a lehető legnagyobbak voltak, amit csak képzelni lehet. Első hangzásra az «igényesség» szó megüti fülünket és nehezen tudjuk megegyeztetni az igényességet a szegénységgel. Pedig a szentek, a szegény szentek a legigényesebb emberek. Nekik a föld nem bír eleget tenni. Mosolyognak minden földi értéken, hisz ők az örökkévalóság mértékével mérnek mindent, sárnak látják az aranyat, pelyvának a pénzt s arasznyinak ítélik még a legnagyobb földi hatalmat is Isten végtelenségével szemben.

Margitunk igényei is túlnőttek a föld határain, mert Ő a földön, de nem a földnek élt és a földre csak azért volt szüksége, hogy lendületet vehessen az Isten felé...

Nem azért mondott le a föld gazdagságáról, örömeiről, mert rossznak tartotta őket. Nem, hanem csupán azért, mert a legnagyobb földi gyönyör és boldogság is morzsaszámba ment nála az örökkévalóság boldogságának fényénél, örömsongásánál.

A tiszta áldozat.

Isten csak a tiszta áldozatra tekint kegyesen. Az Ábelok áldozatának füstje egyenesen Hozzá száll, mert romlatlanságból és zsengekik legjavából kedveskednek Istennek. Margitunk, a Nemzet áldozata is árnyéktalan lilium fehérségével vonzotta le Isten tetszését.

Az érzéki vágyak, amelyek az első ember lázadása

óta oly könnyen lázadnak fel az emberben, benne is meg voltak, vele is veleszülettek. Csakhogy míg az átlagos, a tucatembernél ezek a szenvedélyek urak, addig Margit a «gyenge» lélek ugyancsak éreztette felettük uralmát.

Felöltötte magára a szűzek nehéz köntösét és romlatlansággal viselte élete tűnéséig . . . A tisztaság patyolatlelkiségét mindig magának mondhatta, mert a szeplőszóró, liliomtolvaj gondolatokat, lép vesszős vágyakat soha sem engedte lelke sátrába besurranni. Nem fogott rajta földiek varázsa, mert csak örök szépségek, túlvilági értékek jelentettek számára vonzóerőt. Földi szerelmek nem találtak szívéhez utat. Istené akart lenni s hiába versengtek kezéért a föld királyai, nem fogadta el felkínált koronáikat.

A szenttéavatási jegyzőkönyvben többször is megemlíti a tanuságtévő nővérek, hogy «igen szép vala s akik látták, igen szerették ismét látni». Magyar királyok vére csörgedezett ereiben, szépsége királynók szépségével kelhetett versenyre. A legenda szerint Ottokár cseh király, aki már közel két évtizede állandó torzszalkodásban élt a magyarsággal, 1261-ben békét kötött IV. Béla királlyal és hogy a békét örökre megszilárdítsák, leánykérni jött magyar földre. «Mikoron a tseh király látta volna Szent Margit asszonyt, legottan az tseh király megfogaték Szent Margit asszonynak szépségében: mert vala igen szép szűz testtel, jóllehet tzondrás, hitvány öltözettel».

Ottokárt annyira megigézte Margit fenséges szépsége, hogy mindenét odaadta volna érte. IV. Béla és a királyné igyekeztek a cseh vendég kedvében

járni annál inkább, mert a tatár veszedelem még mindig fenyegetett és a házasság révén nagyon erős szövetségesre tettek volna szert Ottokárban. Margit azonban hű maradt áldozatvállalásához és tudta, hogy Istennél erősebbkező szövetséges nincs a kerek világon. Szembefeszült a viharral és erősebb lett minden támadásnál. Királyi szülői, tartományfőnöke, apácatársai mind zaklatták és követelték tőle, hogy legyen a cseh király felesége s mikor a könyörgés, rábeszélés mind meddő maradt, megfenyegették. A fenyegetésre fenyegetéssel válaszolt, ez a fenyegetés azonban nem másnak, hanem saját szépségének szólt, mert el akarta magát csúfítani: «Annyira bánthatnak engem az én szüleim a házassággal, hogy elmeteszem én magamnak az én orromat ajakammal együtt». Hiába volt tehát minden próbálkozás, megtörtött Margit ellenállásán és pünkösöd harmadnapján az esztergomi érsek, a váci és nyitrai püspök jelenlétében Marcellus provinciális Szent Erzsébet oltára előtt elfogadta tőle a szerzetesi fogadalmakat és átadta neki a fekete fátyolt.

Margitnál kevés boldogabb ember lehetett akkor a földön. A legenda szerint: «ezenképen eloszla pokolbeli ördögnek hada és minden álnokságnak szorgalmatosága, kiket szerzett vala ördög e szent tiszta szűznek ellene, úgy hogy továbbá nem lón bántalma Szent Margit asszonynak az ilyenféle dolgokról».

Pedig az ereiben pezsdülő vér neki is susogott bódító csábításokat, az élet neki is küldött mézesen édes szirénhangján hívásokat... És ő a kisgyermek meghatóan szemérmes pirulnitudásával fogta be

füleit a sima csábító szavak elől, mert neki a testi élvezetek füledt levegője, az ösztönöknek hízelgő föld kéjes kigőzölgése kibírhatatlan volt. Ő nagyobbra született, arra, hogy az örökké havasfejű hegyek tiszta lehellete nevelje őt, ahol a havasi gyopár pompázik és ahonnét oly könnyen el lehet érni az eget . . .

Az odaadott akarat . . .

Margit nemcsak szegény és tiszta volt, hanem szerfölött engedelmes is. A harmadik szeg, a harmadik szerzetesi fogadalom ezzel szegezte Krisztus keresztjéhez, hogy örökre hű maradjon áldozatvállalásához. Humbertus Rendfőnök kezébe tette le az örök és visszavonhatatlan fogadalmat «... engedelmes leszek mindhalálig!»

Mint Magdolna, aki nemcsak a drága alabástrom edény tartalmát adta oda az Úrnak, hanem magát az értékes tégelyt is összetörte áldozatul, Margit sem elégedett meg féláldozattal. Pedig ezzel a fogadalommal a legemberibb, legdrágább, legistenibb ajándékról mondott le, amelyet a Teremtő bőkezűség embernek adhatott: szabadságáról. S Margit ezt az isteni kincset is tűzbedobta, hogy teljessé tegye az áldozatát. Ettől kezdve nem volt magaakarata. Magafelejtő gyermekek bizalmával kapaszkodott Isten kezébe s hagyta magát vezetni, szinte behúnyt szemekkel. Úgy gondolta, minek is nézni, ha Atyja, a mindenttehető Isten néz helyette.

A rendi szabályok medret szabtak életének és ő engedelmes simulékonysággal követte a szentdomon-

kosi irány szabás kimért vonalait. Katalin nővér a szenttéavatási vizsgálaton ezeket mondta róla örök dicséretül: «Jobban és szigorúbban tartotta a szabályt és a rendet, mint bárki más». Engedelmességével hódította meg nővéreinek szívét a leginkább, akik nem győzték csodálni a királyleány magaalázó lelkületét. Ha valamiben, akkor az engedelmességben mindig első volt társnői között, a nélkül, hogy törtető versengés megzavarta volna lelke csendjét. «Ez Szentséges Szűz oly igen engedelmes vala, hogy valamikor valamit az Priorissza közönséggel parancsol vala, mindenkoron ez a szent Szűz előbb teljesíti vala minden egyébnél...» — írja róla a Legenda.

Pedig az ő számára nagyon súlyos lehetett ez az áldozat, hisz királyi vére, származása, erős egyénisége inkább parancsolásra, mint engedelmességre készítették. És mégis, 24 évi kolostori élete alatt egyetlen egyszer sem viselt tisztséget. Szegény sorból származó, nálánál sokkal kisebb egyéniségek voltak előljárók, akik parancsoltak neki és «ő engedelmes vala mindhalálig».

Alázatos királyleány.

Nagy lelkek alázata mindig fenségesen felemelő látvány. Hányszor épülhetett a Duna-szigeti kolostrom minden apácája Margit alázatosságának példáján. A legszennyesebb munkákat is nagy szeretettel végezte, a legszegényebb szolgálóknak is gondját viselte. Számára nem volt lealacsínytó munka, mert alázatos lelke mindennek fölé növelte. Már gyermekkorában engedélyt kért, hogy nagycsüörtörtökön meg-

moshassa a kolostori közösség lábát. A legszegényebb apácának is csókkal illetve lábafejét, s fátyolával törölte szárazra. Soha senki sem tudta megsérteni, mert nem volt mimóza lélek, s mert csak törpe lelkek sértődékenyek. Szelídsége soha sem engedte daccal vagy érzékenykedéssel visszautasítani az őt ért sérelmeket. Egy szép napon Margit megkérte Csenge nővért, Bodoldy ispán leányát, hogy segítse neki kivinni az ebédlőből a mosogatódézsát, hogy a piszkosvizet kiöntsék. A büszke főúri sarjat, aki valóságban cseléd számba mehetett a királyleány, Margit mellett, nagyon bántotta ez a lealázónak vélt felkérés, de nem mert ellentmondani. Mikor azonban már kivitték a vizet és az valahogy a nővér ruhájára fröccsent, annyira indulatba jött, hogy a mosogatóronggyal arcul csapta Margitot. S az alázatos királyleánynak mégcsak arcába sem szaladt a vér, nem kelt ki magából, nem sustorgott benne a visszafojtott haragláva, hanem azzal az alázatos, szelíd hanggal felelt, mint Krisztus az őt arculverő poroszlónak: Csak ennyit mondott megbékélt hangon: «Szerető atyámfia mit művelsz?»

Szelíd volt és alázatos, mert a szelíd és alázatos krisztusi Szív alakította ilyené szívét...

A legnagyobb magyar imádkozó

A csend órái voltak igazában az ő órái, mert ilyenkor Istennel beszélt. Hány éjszakát tölthetett imába feledkezve, azt talán ő maga sem tudta, hiszen egész élete imába volt ágyazva. Imával telített élet —

élettel telített ima : ez tette őt a legnagyobb magyar imádkozóvá. Imahelye a kórus egyik sarkában hány-szor lehetett tanuja annak a cseppentett méz édességével töltekező lélektárulásnak, amely egyre sűrűbben mutatta meg Istennek önkicsiségét oly őszinteséggel, ahogy az Atya bizalmasai szokták csacsogó gyermetegséggel apró kincseiket megmutatni.

Imáiban egész világosan feltűnik előttünk a Szent Pátriárka, Szent Domonkos Atyánk imádságos szeleme. Az a kilenc imamód, amelyet a Rendalapítóról feljegyeztek, egytől egyig nála is megtalálható. A közösségi ima, a zsoltosma fenséges tengerzúgása izmosította lelkét és medret szabott egyéniségéből fakadó imádságos érzületének, a nélkül, hogy lelke hamvát letörölte, egyéniségét megnyirbálta volna.

Nem gyóznók a Legenda szebbnél szebb helyeit felsorolni, ahol Margit imádságos lelkülete ragyog felénk. Pitymallattól alkonyszállásig tett-vett, mert a nappal száz apró szállal, apró kötelességekkel a földhöz kötötte, de éjtszakánként szabadnak érezte magát és akkor nem szabott semmi és senki határt lelke röptének. «Az éjeknek sokát, sok éjeket nagyobb részre imádságban mulat vala el álom nélkül egy sororral avagy kettővel, kik ővele nagy örömmel társalkodnak vala . . .» — mondja róla a Legenda. Egy másik helyen pedig így írja le szakadatlan ima-életét. «Gerjedez vala a nemes szűz az isteni szerelemnek tűzével és meggyulladván imádkozik vala szüntelen, majdnem minden közbevetés nélkül.»

A Legenda lapjait forgatva sokszor felötlik az olvasóban a kérdés : Miért? Miért imádkozott sza-

kadatlan ez a harmatoslelkű királyleány, hiszen szívébe soha sem surranhatott be a cselvető sátán ármánykodása, vére buzogását már rég az édes Jézusnak ajánlotta fel, és mégis olyan volt az élete mint parttalan tenger morajlása: zúg szakadatlan.

Margit azonban tudta, hogy miért tart végét-nemérő, orcahervasztó virrasztásokat: Nemzetéért. Bizonyára sokszor nyúltak feléje csontkezek, a muhi pusztán temetetlenül, dögmadarak étkéül otthagytott magyarok esdeklő kezei, hogy enyhítse imáival szenvedéseiket. És Margit ment, ott hagyta kemény vánkosát, ment imádkozva sírni és sírva imádkozni. S az Isten felfigyelt síró imájára, lassan elcsitultak a szenvedő panaszok, irgalmassá szelídült Isten haragos arca...

Ez volt Margit küldetése: lelkébe süriteni egy nemzet multja felett borongását, jelen gyötrelmeit és jövőjétől rettegését. Imádkozott és imája átkiáltotta egy nemzet élniakarását az örökkévalóságba. Minden sóhajtása egy küzdelembefáradt, semmibezuhanástól rettegő nép sikoltása volt irgalomért... Sírt, hogy népének soha se kelljen sírnia, szenvedett, hogy népe ne ismerje a szenvedést.

Misztikus virág.

A szenvedések éjtszakája bontotta ki lelkében azt a csodás világot, amely egy nagy ölelkezés az égiekkel. Magasrajutott lelkét nehéz ide követni, arra a magaslatra, ahol az ég ölelkezik a földdel, ahol az Úristen belehajol a szenttészépült lélek

tengerszemtükrebe és beleragyogtatja mérhetetlen szépségének sejtelemszerű fényét. Margit lelke is istenrehagyottan szárnyalt a misztikus Isten-látás régióiban és belecsodálkozott a lelkébetükröző Isten-archa. Csacsogó gyermekajakkal teleszívta lelkét és mámorosan, földetfelejtőn suhant el felette az időtlenség pár perce. Elrívülésében tér és idő semmibefoszoltan lengték körül törékeny alakját.

A szóbeli ima alsó lépcsőfokain szinte lebegő léptekkel suhant felfelé a szemlélődés magasabb légkörébe és csak öntudatlan lélekkitörések jutnak vissza a földönmaradottak közé. Nővérei értetlenül álltak fénybemártott alakja körül, mert mint a Legenda mondja: «Oly igen nagy édes ájtatossággal imádkozik, hogy a sororok hallották imádságának idején mintha valakivel szólt volna. A szót hallják vala, de nem érthették vala, az szó mi volna...» Hogy is érthették volna egy másvilágról földre-csöppent üzenet szavát, hiszen egy boldogságba fűröszött lélek ajkairól hullottak az ő körükbe.

Az embersegítés angyala.

Az evangéliumi Tanácsok tornáca a Tízparancsolat hegyén épült. Nem követheti senki Krisztust, amíg legalább ezen a tíz lépcsőfokon biztos lábbal nem jár. S ezek között a lépcsőfokok között kétségtelenül a legfontosabb és legkikerülhetetlenebb az ember-testvér-szeretet, a felebaráti szeretet az Isten-szeretet után.

Margit embertestvér-szeretete oly lélekmélyről

fakadó volt, hogy még hétszáz év multán is méltó tárgya csodálatunknak. Királyi szüleinek segítségével sok nyomort szüntetett meg, halálra ítéltnek kegyelmet könyörgött s hogy szegényeit mennyire szeretete, azt már az ő szegénységénél láttuk.

Családjához is szerető szívvel ragaszkodott és nagyon fájt neki, hogy testvérbátyja, István ifjúkirály, kezet emelt királyi atyjára és sereget szervezett ellene. Kétízben is feszültté vált apa és fiú között a viszony, de Margit békítő könyörgései meghatották az ellenfeleket és elsőízben 1262 őszén, másodsor pedig 1266-ban a szigeti kolostorban kibékültek egymással.

Társnőit is nagyon szeretete és ahol tehetette, segített nekik. Mennyi jóságot szórt szét az ő körükben némán, hősiesen, az csak halála után a szenttéavatási jegyzőkönyvek felvételénél derült ki. Nem akart egy szemernyivel sem különb bánásmódban részesülni, mint akármelyik alacsonyorsból származó apáca.

Szeretetének egészen különleges dédelgetettjei a betegek voltak. Mosdatta, füröszttötte őket és éjjelnappalt feláldozott ápolásukra. Nem riadt vissza a legcsunyább betegségektől sem, s mikor a többi nővérek megundorodtak a bűzhödt sebek láttán, szeliden eltolta őket a betege mellől s egyedül mosogatta, ápolgatta őket. Volt a kolostorban egy Erzsébet nevű nagyon hatalmas növésű apáca, aki már hosszú esztendőök óta tehetetlen bábként feküdt betegágyán. A nővérek már nyűgösnek találták az ápolgatást és vonakodtak segítségére lenni. Margit

addig könyörgött a perjelnőnek, amíg egészen az ő gondjaira bízta a beteget, akit aztán egyedül emelgetett ágyából fel és le.

Az irgalmasság testi-lelki cselekedetei vonzóvá teszik alakját a ma embere előtt is, aki csak az embersegítés önfeláldozó jószágosztásában látja meg igazán a Kegyelem csodáit . . .

Csodatermő szeretet.

Közönséges vasdarab is mágneser lesz, ha sokszor kerül érintkezésbe delejtsugárzó mágnespatkóval. Az Isten bizalmasai is csodás erővel telnek meg a mindenható Teremtő erejéből és kezük érintése nyomán, imák szavára csodák teremnek: a szeretet csodái.

Margitról már gyermekkorában több bájos, rendkívüli erőket sejtető, eseményt jegyeztek fel. Egy ízben imájára kisütött a nap, máskor a hajthatatlan Herbert testvér kocsitengelye tört össze, mert nem volt hajlandó a gyermeklány lelkiismeretét kielégíteni istenes beszélgetésekkel. Ezek még Veszprém-ben történtek, de a Duna szigete is sok csodát termelt Margit imái nyomán. Egy ízben kiöntött a Duna és behatolt a kolostorkertbe is. Mikor aztán a tartományfőnök, Marcellus atya meglátogatta őket, Margitka ujságolta neki az áradás hírért. Marcellus tamaskodott és Margit szomorúan és méltán gondolhatta, hogy nem adnak neki igazat és szomorúságát naiv gyermetegséggel elpanaszolta mennyei Atyjának. S láss csodát, a Duna segítségére siet a szepegő

kisleánynak, haragos hullámai feltornyosulnak és behatolva a kolostorkertbe az egész társaságot megkergetik és maga Marcellus egy magas deszkarakásra mászik fel nagy ijedten.

Egyszer 1267 Húsvét táján esős, sötét este volt és Margit az Ágnes névre hallgató szolgálót valami ruháért a kolostor másik részébe küldte. A cselédleány, hogy gyorsabban visszaérjen, átvágott a kolostor kisudvarán, ahol egy kávéatlan és fedetlen kerek kút állt. A sötétben megcsúszott a sikos úton és velőtrázó sikoltással a kútba zuhant. A nővérek szempillantások alatt egybesereglettek és Olympiades anyja szemrehányást tett Margitnak, hogy ilyen locspocs időben küldözgeti a szolgálót. Margit megijedt és imában keresett segítséget. A leányt közben már harmadszor is felvetette a víz, míg Margit imája nyomán visszanyerte eszméletét és meg tudott kapaszkodni a kút egyik gerendájában, ahonnét aztán vödörben felhúzták. Az összes apácák Margit csodájának tartották ezt a szerencsésvégű szerencsétlenséget.

Gyógyító erejét sokszor felhasználták a nővérek, sőt a tartományfőnök is, aki még a domonkos testvéreket is Margithoz küldötte, ha betegek voltak. Így van tudomásunk egy János nevű testvéréről, aki hideglelésben szenvedett és a tartományfőnök kísérlője volt. Marcellus egyszerűen átküldte az apácákhoz, hogy mondja meg Margitnak: az engedelmeség nevében szabadítsa meg gyötrelmeitől, mert már el kell utazniok és betegen csak nem kelhetnek útra. Margit erre megkérdezte a beteg testvért: «Mikor

utaztok?» «Még ma!» — volt a válasz, mire Margit elküldte János testvért a templomba imádkozni, de ő maga is ment és imájára meggyógyult a beteg fráter, még pedig úgy, hogy Marcellus szerint soha többé nem tért vissza a váltóláza.

Megadta neki az Úr a szívekbéltetés adományát is, és Margit ezzel az adománnyal nagyon sok kísértést rebtentett el társnői lelkéből. Ajkai Péter leánya, Alinka, egyszer az ebédnél igen fekete gondolatokat forgatott elméjében. Gyenge majoránna lélek volt és érzékenységében azt hitte, mindenki elhanyagolja őt és nem törődnek betegségével. «Bizony, ha nem volnék apáca — tűnődött magában — és ha volnék az én szüleim és atyámfiái között, volnának elegendően, akik gyógyítgatnának . . .» Így töprengett a jó lélek. Ebéd után Margit hozzálépett és szelíden korholgatta, vigasztalta. Alinka pedig, mint a Legenda mondja, «harmadnapig nem mere tekinteni Szent Margit asszonyra ő nagy szégyenletiben, miért őneki gondolatait megésmérte vala».

Sok csodáját a szeretet termette, a szeretet soha el nem hervadó, örökzöld csodafája . . .

Az életalkony sugarai.

Fiatalon, alig huszonnyolc évvel már megérett az örökkévalóság számára. Bár lelke most is fiatal maradt, mert a «lelkeknek nincsenek éveik», de teste, belefáradva a folytonosan túlhajtott életritmusba, elpihenni vágyott. 1270 januárjában heves lázak gyötörték halálosan fáradttá. «Mikoron a sororok

látták volna ez Szent Szűznek ő nagy betegségét igen megkeseredének rajta és megizenék minden klaszterromba» — írja a Legenda. A láz újult erővel támadja meg, mire magához kéreti Mihály frátert, az akkori tartományfőnököt, aki Marcellussal az állandó gyónatóval együtt meg is jelent a beteg ágyánál.

Ahogy súlyosbodott betegsége, úgy lettek egyre forróbbak imái, de nyugalmaiból egy pillanatra sem zökkent ki. Haza-készülők szent türelmetlensége és vágya égett lázpirított arcán. Mikor az utolsó órák csendje megülte lelkét, az Útravalót kérte. A domonkos testvérek körmenetileg vitték ágyához Felicián perjellel élükön.

Lassan tehát elérkezett a földi élet alkonya: szentek születése az igazi életre. Margit talán még soha sem volt ilyen mosolygós, hiszen szerzetes volt és hazakészült.

Szent Piroska napja volt éppen, mikor Margit lelke — hófehér galamb — elröppent... A Sziget liliomát leszakította és szívére ölelte az Isten...

Fülöp esztergomi érsek, a váci püspök, Ákos óbudai prépost és sok más egyháznagy temette. A királyi család is megjelent a szomorúnak induló ünnepen. Még a veszprémi Katalin nővér, Margit első perjelnője is eljött, bár eddig nagyon beteg volt, de Margit imájára hirtelen meggyógyult. A zokogó nővéreket a könnyesszemű esztergomi érsek vigasztalta: «Mire való sirástok? Inkább örüljetek, hiszen már a feltámadás jele csillog arcán!»

Margit koporsójából egyre áradt a kellemes illat, amely mindenkit elbűvölt és még akkor is szállott,

amikor a két lombardiai kőfaragó, Albert és Péter mester, két hét múlva a Boldogasszony oltára előtt ideiglenesen ásott sírt szépen kifaragott vörös márványlappal zárta le.

Csodák özönében.

A sírnál egyszeriben csodák történtek. Az egész ország felfigyelt Margit szent életére, még inkább halálára, de leginkább csodás segítő hatalmára. Sánták, vakok, megszállottak, de egész különösen láztól gyötörtek nyertek új egészséget a sír felett. Néha több mint háromezer ember tolongott egyszerre a sírnál, úgyhogy a nővérek kénytelenek voltak egy kápolnát nyitni a templom egyik szárnyában. A csodák egész seregét részletesen feljegyzi a szenttéavatási jegyzőkönyv és mind tanuskodik arról a nagy embersegítő készségről, amely Margit felebarátszerető lelkéből még holta után is szerteszágazott.

«Magyarország Margaritája.»

Prohászka írja Boldog Margitról Elmélkedéseiben : «Ez Magyarország Margaritája, vagyis gyöngye. Kifejlik, virágzik, elhervad ; de fiatal élete mégsem vész el, sőt a fiatalság emlékében örökös ; örök tavaszban áll, arca bájaiból az örök szépség vonását hatszáz év el nem törülte. Szelleme erő, szinte erőszak, de csak a szeretet erőszaka : iránya meredek, az örökkévalóság sarkcsillaga felé tart, élete szigorú önmegtagadás és penitencia a lélektisztulásának vágyában. Életet nem becsült, hirt nem keresett,

tenni, alkotni nem kívánt ; rejtőzött s élete mégis tett, hatás, áldás, dicsőség egyben . . .»

FELHASZNÁLT IRODALOM :

Minden forrás, amelyet *Lovas Elemér O. S. B.* «Árpádházi Boldog Margit élete» felsorol, különösen :

P. Bőle Kornél O. P.: «Árpádházi Boldog Margit». Bpet, 1923.

P. Bőle Kornél O. P.: «Árpádházi B. Margit szenttéavatási ügye és a legősibb latin Margit-legenda». Bpest, 1937.

P. Fehér Mátyás O. P.: «Árpádházi Boldog Margit áldozat-tudata». VIGILIA 1938. 359—65.

P. Fehér Mátyás O. P.: «Árpádházi B. Margit alakja irodal-munkban». Katolikus Szemle, 1940. 263—269.

Az idézetek *Baros Gyula* «Magyar Margit-legenda» alapján kerültek a szövegbe.

BOLDOG EMLÉKŰ IMRE O. P. ÉLETE

XIII. század.

Ismeretlen csillag.

Sokáig még nevét sem ismerték, a törökdülés után annyira belevesztett a multba szent alakja. Később aztán Szent Domonkos Atyánk tudós életrajzírója, Flaminus és az ő nyomán Malvenda, majd később Gravina O. P. írásából nyilvánvalóvá világosult, hogy Imre volt a nevé. Ferrari egész terjedelmében hozza azok között a csodák között, amelyek Szent Domonkos Atyánk közbenjárására Magyarországon történtek. A Szent Rendalapítónak hatalmassá duzzadt kultusza volt ezen a földön, ahova egész életében vágyakozott és egész csomó gyógyulás, csodás esemény kísérte azt a nagy szeretetet, amellyel a magyarság a kékszemű spanyol szentet körülvette.

De lássuk, mit ír B. emlékü Imre testvérről Ferrari.¹ «Magyarországon egy derék házaspár elvesztette aligbimbózó kis fiát, aki a földi életből égbe szállt. A szülők szívét facsarta a fájdalom és mindent megkíséreltek, hogy gyermeküket vissza-

¹ Ferrari 112—124.

szerezzék. Esdeklő imáikkal ostromolták Szent Kozma és Damjánt, akiket már eddig is nagyon tiszteltek bűjtjeikkel, alamizsnáikkal. A szent vértanuk pedig, mikor két tisztelőjük kérését feltárták az Úr előtt, Istentől azt a választ nyerték, hogy az ítéletet a dicsőséges Szent Domonkosra bízta. A szent mártírok tehát megkérdezték a szent bírót (Szent Domonkos Atyánkat) és ő úgy döntött, hogy két ilyen jámbor és kiváló közbenjáró kérését teljesíteni kell.

A gyermek lelkét angyalok vitték vissza az elhagyott testbe és élve adták át őt szüleinek. Később, mikor felnőtt, Szent Domonkos rendjéhez csatlakozott, minthogy az ő ítélete folytán kelt életre, és irgalmasságban buzgólkodva sokaknak elmesélte a vele történeteket.»

Lélekmentő.

A kis fiúból tehát dominikánus lett. Tehetséges, okos szerzetessé nevelték őt a rend legkiválóbbjai, mert Párizsba küldték tanulmányai folytatására. Párizsi tartózkodásának egy nagyon bájos eseményét megőrizték számunkra Szent Domonkos Atyánk életrajzírói.³ «Mikor Párizsban tanult Imre testvér, vele együtt élt a Szent Jakab kolostorban egy igen eszes szerzetes ujonc. Ez az ifjú igen nagy kísértéseket állott ki és az volt a megmásíthatatlannak hangoztatott szándéka, hogy elhagyja a Rendet. Semmiféle rábeszéléssel nem lehetett maradásra bírni. A testvérek már-már búcsúzni akartak tőle, de Imre még

³ Rössler 38—39.

megkísérelte a megkísértett szerzetest Istennek visszaszerezni. Elmesélte hát neki a vele történeteket, feltámadását, és meggyőzte arról, hogy látta magát Szent Domonkos Atyánkat Isten színe előtt csodálatos fényben tündöklenni s vele az egész dominikánus rendet magasztos dicsőségben kiemelkedni.

A hallottak úgy megragadták a novicius szívét, hogy ami eddig rejtve volt előtte, most egyszeriben világos lett, látta a Rend kiválóságát és megmaradt a szerzetesek közösségében.

Az új életre kelt barát pedig igen jámbor és bölcs volt és szakadatlanul az égi dolgokkal foglalatoskodott s bár csak nagyon keveset beszélt, az angyalokról és az Ég Királynőjéről nagyon pontosan szólt...»

Magyar földön sokáig élt szent életének híre, ámbár ma már azt sem tudjuk, hogy mikor és hol halt meg. Csete István Kalendáriuma június 27-ére teszi ünnepét és emléknapiját.³

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Ferrari O. P.: «De Rebus Hungaricae Provinciae Sacri Ord. Praed». Viennae, 1637.

Flaminus O. P.: «Vita S. Dominici».

Rössler M. Irén: «Magyar Domonkosrendi példák és legendák». Kassa, 1927.

Csete István S. J.: «Panegyrici Sanctorum Patronorum Regni Hungariae». Kassa, 1754.

³ Csete júniusi kalendárium oldalszám nélkül.

BOLDOG ÁGOSTON O. P. ZÁGRÁBI PÜSPÖK ÉLETE

1260—1323.

A sziget szülötte.

Trau vára ismerős a magyar történelemben. Parányi szigeten épült az örökké mosolygó kék Adriában. Valamikor a magyar Szent Korona egyik legapróbb gyöngye volt s mikor a tatárhorda eltaposta Pannonia virágos kertjét, IV. Béla király és Mária királyné ide mentették életük roncsait a végső pusztulás elől.¹

Gazotti Miklós, az apró sziget bánja, vagy mint a dalmaták nevezték, szenátora, és felesége a szentéletű Dragoszlava még egész részletesen emlékeztek a menekülő király és kíséretének szigetre érkezésére 1241—42 telén, amikor a parton megtorpant Kádán tatár vezér üldöző csapata tehetetlen dühében öklét rázta az apró hajócskákra, halászbárkákra menekedett sereg felé. Itt már biztonságos volt legalább is az életük.²

A bán és felesége még nem feledték el a nagy királyt, aki azokban a napokban ígérte Istennek

¹ Hóman II. 143.

² Tomkó 1—2.

áldozatul születendő gyermekét. Azóta úgy látszott, az Úr el is fogadta ezt az áldozatot, mert Magyarország felől ismét a jólét és megelégedettség hangjait sodorta feléjük a fellegek szárnyán az Adriát borzoló szél. Azóta egy másik szigetet is sűrűn emlegettek a sziget hajósai, akik rozzant halászbárkáikkal Spalató alatt sokszor kikötöttek és lelkükbe itták a messzeföldön járt taliánok, dalmaták elbeszéléseit, akik egy új országot, új templomokat, kolostorokat segítettek építeni. S ekkor már nagyon sok bájos elbeszélés szállt szájról-szájra az azóta felcseperedett királyleánykáról, aki a Duna szigetén éli az áldozati mécsék életét.

Gazotti Miklós és hitvese is sokszor hallottak ezekről a csodákról, mikor egy kis gyermekkel, egy kis fiúval áldotta meg az Isten boldog házasságukat. A dúsgazdag anyai rokonok, akik a dalmata partokon laktak, elhalmozták a boldog házaspárt minden földi jóval, becézték őket gyermekükért.

A kis fiút — sajnos keresztnévét nem ismerjük — maga a gondos édesanya nevelgette és tanítgatta, amíg a szigeti püspök káptalanjának iskolájába el nem járhatott.³ Éles esztét dalmata édesanyjától örökölhette, s az büszkén nevezi őt «okos fiának».⁴

A fiú egy szép napon dalmata rokonainál időzött és a Gondviselés dominikánusokkal hozta őt egybe. Megismerkedtek egymással és az ifjú, alig tizenhét éves Gazotti szívében kinyílt a szerzetesi hivatás szent virága. Egy ideig titkolta szülei előtt, mert

³ Schütz II. 147.

⁴ Tomkó 4.

tudta róluk, hogy bár nagyon jámbor és Istennek tetsző életet élnek, egyetlen fiúkról már csak azért sem fognak lemondani, mert a család ősi törzse kihalna vele.⁶ A kegyelem hívása azonban erősebb volt. Folyton a lelkében hallotta a Mester hívását : «Aki nem tagadja meg atyját és anyját... nem méltó hozzám !»⁶ Maguk a szülők is észrevették fiúk töprengését és szólásra ösztökélték. Feltárta előttük, hogy boldogságának egyetlen útját-módját a szentdomonkosi ideálok követésében ismerte fel.

Szülei áldása nélkül hagyta el a kedves szigetet, de ő többre tartotta Isten áldását, mint szüleiét. Olaszföldön lépett be Szent Domonkos valamelyik kolostorába és egyszerre megkezdte az ujoncévet. Szülei úgy látszik mindent elkövettek, hogy visszatérésre bírják, mire rendi előjárói, akiknek az ilyen zaklatásokban már sok tapasztalatuk volt, egyszerűen Franciaországba, Párizsba küldték a szent tudományok elsajátítására.⁷

Jakab testvérrel, Ursini Máté bíboros öccsével, együtt indultak az útnak, de mikor az Alpesek hólepte hágóin kapaszkodtak felfelé, hirtelen megtámadták őket, társával hamarosan végeztek, őt pedig fején súlyosan megsebesítették és félholtan a hóba dobták. Mint később kiderült a gyilkosság oka az Ursini család és a Casati grófok között fennálló háborúskodás volt, mivel az egyik Ursini Casati Tamás grófot, Milánó bíborosát megmérgeztette.

⁶ Ferrari 115.

⁶ Máté 10., 37.

⁷ Schütz 148.

A fiatal Gazotti ott feküdt vérbefagyva, dominikánus ruhájában. Gaudens lovag, a rend nagy barátja azonban a várába vitette és gondját viselte, s így hamarosan magához tért és folytathatta útját Párizs felé.⁸ Itt a híres dominikánus iskolában a legjobb tanárok okosították bölcsé s mikor tanulmányának végeztével visszatért rendtartományába, valamelyik magyar kolostorban élt egy ideig. A fiatal szerzetes, aki a rendben Ágoston nevet kapott, nagy buzgósággal igyekezett szent pátrónusa nyomdokain haladni. Vezérelvül is szentágostoni bölcs mondást választott: «Az tud jól élni, aki jól tud imádkozni». (Recte novit vivere, qui recte novit orare.) Imaélete és buzgósága hamarosan feltűnt feletteseinek és mikor a Szentszék felszólítást küldött a magyar dominikánusok tartományfőnökének, hogy a Dalmáciában és Boszniában egyre jobban elharapódzó bogumil eretnekségekkel szemben vegyék fel a harcot, Ágoston is a kiszemelték között volt.⁹

A boszniai eretnokségek kiirtását egyszerre két helyen is kezdeményezték, mert mikor a Szentszék a domonkosokat megbízta az igaz hit hirdetésével ezen a területen, a magyar király ugyanakkor Ugrin kalocsai érsekre bízta azt. Kezdetben fegyveres erővel léptek fel ellenük és Kálmán herceg fegyvereinek erejét egyesítette az érsek seregével. Az erőszak azonban még soha sem szült békét. Szent Domonkos fiainak más fegyverük volt: szegényen hirdetni a szegényeknek a szegények Evangéliumát és a

⁸ Ferrari 116.

⁹ Schütz 148.

szelidség legyőzhetetlen fegyverével térdre kényszeríteni a legmakrancosabbakat is. Ez a fegyver most is bevált. Ágoston bizonyára az élharcosok között járt. A munkálkodást és odaadó igehirdetést hamarosan megjutalmazta az Isten, mert az eretnekek egyre gyengültek, míg a testvérek egyre mélyebben nyomultak előre a Balkánon Szent Domonkos Atyánk apostoli hevületével, akiről oly szépen énekli a liturgia: «Innumeras animas Christo lucrificit — számtalan lelket megnyert Krisztusnak . . .»¹⁰ Hamarosan két kolostort is alapítottak, amelyeket azonban később a politikai zavarok alatt felégettek a vad bosnyákok.

Ezek a politikai zavarok akkor támadtak, amikor az Árpádok dicsőséggel királykodó törzse kihalt és az ősi szokás szerint meg kellett fordítani sírboltjuk felett a címet.¹¹

III. Endre királyunk halála után már csak egy férfiágon fakadt virága volt az Árpádok szent családfájának és ez az utolsó, Svájc örökké havasfejű hegyei között Szent Domonkos fehér kámzsájában Istennek szentelte életét.¹²

Az országban trónkövetelők viszálya borította fel a békét és a Szentszék azon volt, hogy a lehető leg-rövidebb idő alatt a legalkalmasabb királyt ültesse az ország trónjára. Így esett a választása az anyai ágon Árpád-vérű Károly Róbertra, az Anjou-ház

¹⁰ Liturgia : Szent Domonkos Atyánk praefatiója.

¹¹ Hóman 253.

¹² Lásd : Boldog Erzsébet életrajzát könyvünk 137—168. oldalán.

tagjára. A Szentszék, hogy ezt az óhaját valóra is válthassa, megbízta Boccasini Miklós domonkosrendi ostiai bíborost, hogy mint pápai követ menjen Magyarországra és ott igyekezzék Károly Róbert érdekében minél többet tenni. A szentéletű bíboros el is indult, hogy nagy feladatát megkezdje, de közben mindenütt be-betért Rendje kolostoraiba. Nem tudjuk, melyik magyar kolostorban találkozott össze Ágostonnal, csak az bizonyos, hogy a pápa követének nagyon megtetszett a szerény szerzetes, akiről azt is hallotta, hogy igen erős Anjou-párti.¹³

A bíborosnak annyira megtetszett szent rendtársa, hogy megkérte a zágrábi perjelt, engedje el vele Ágostont Budára. Feletteseinek engedélyével és áldásával tehát elindult az ifjú szerzetes, hogy ismerje azt az országot, amely annyi szentet adott az Egyháznak. Budán a domonkosok kolostorában szálltak meg és tanui lehettek annak a nagy apostoli buzgóságnak, amely a magyar domonkosokat eltöltötte. Bizonyára megnézték Árpádházi Boldog Margit sírját is, ahova ekkor már egy egész ország betegek zarándokoltak gyógyulást keresni.¹⁴

Közben azonban a pápa VIII. Bonifác meghalt és a pápai követ, Boccasini Miklós, aki Szent Domonkos egyszerű fia volt, kénytelen volt visszatérni Rómába. Több magyar főpap elkísérte útján. Akkor még nem is gondolták, hogy az egyszerű dominikánus bíboros lesz az új pápa XI. Benedek néven.

A főpapok Zágrábon keresztül utaztak. Ágostont

¹³ Hóman 249—250.

¹⁴ Schütz 146.

itt tartotta a szent engedelmesség köteléke. Elbúcsúzott hát bíboros rendtársától, aki ugyancsak szívébe zárta Ágostont. Rómában hamarosan megválasztották Boccasini Miklóst Szent Péter örökébe. Szelíd pásztor vette át benne Krisztus nyájának gondjait.¹⁵ Szent élete miatt már életében is mindenki előtt nagy tiszteletnek és tekintélynek örvendett. Szelidsége mellett azonban kemény kézzel kezdett az egyházi reformok bevezetéséhez. Érezte, hogy jó munkatársakra van szüksége és ezért Ágostonról sem feledkezett meg. A Rendfőnök engedélyével Rómába hívatta Zágrábból, és mivel az előbbi zágrábi püspökök az esztergomi érseki székre ültették, Ágostont Rómában személyesen püspökké szentelte és neki adta a Szent László alapította zágrábi püspökséget.¹⁶

1303-at írtak akkoriban a krónikások. Alig múlt el pár hónap, s Ágoston működésének hamarosan mutatkoztak az eredményei. A zágrábi püspökség akkoriban hatalmas területre terjedt ki, de Ágoston rövid pár hónap alatt egész egyházmegyéjét bejárta, még pedig gyalogszerrel, mert mint püspök is ragaszkodott szent szerzete szabályaihoz, amelyek akkoriban tiltották a lovaglást, vagy más közlekedési eszközök nem okvetlenül szükséges használatát. A székesegyház közelében, a Szent Miklós-templom mellé, rendtestvéreinek kolostort építtetett, hogy apostoli tevékenysége után testvérei közé vonulhasson vissza.¹⁷ De épített egyházmegyéjében másutt is kolostort a domonkosoknak, hiszen tudta, hogy

¹⁵ Hóman 251.

¹⁶ Tomkó 6.

¹⁷ Ferrari 117.

egy püspöknek mennyire segítségére van az olyan kolostor, amelyben áldozatos és apostoli lelkék vállalják szent Rendalapítójuk eszméit.

Rendjét nagyon szerette. Egész szívével dominikánus volt. Az ősegyház egyszerű liturgiáját annyira mintázó domonkos liturgiát bevezette egész egyházmegyéjébe. A zsoltósmát, a szentmisét egészen Szent Domonkos fiainak ritusa szerint végezték a zágrábi papok még 1636-ban is, mint Ferrarius, aki saját személyében látta, tanúsítja.¹⁸

1304-ben nagy csapás érte Ágostont. Meghalt nagy jóakarója, XI. Benedek pápa, alig kilenc hónapi egyházkormányzás után. Szent életét már akkor sokat emlegették és Ágoston azzal vigasztalta magát, hogy Isten bizonyára megjutalmazta hűséges szolgáját, aki a legnagyobb földi tekintély viselésében is megmaradt a szerzetesi szerénység egyszerű követőjének. Példáját örökre szívébe zárta s példáján épülve, neki is könnyebb volt szentté válnia.

Békeangyal.

Ágoston azzal tette mindenki előtt kedvessé nevét, hogy minden ellenségeskedésnek, perpatvarnak véget vetett. Főként a főnemesek, grófi családokat békítette egymással össze, mert ezek valóságos háborúkat vívtak egymással, miközben rengeteg erkölcsi és anyagi kár hárult az amúgy is szegény lakosságra. Még ma is több okmányt lehet találni erről azoknak a nagy és régi családoknak a levél-

¹⁸ U. o.

táraiban, amelyek valamikor Horvátországban, vagy közel hozzá laktak és uralkodtak sokszor egész vármegyéken. Csak a híres Frangepán grófok családját kell említenünk, amelynek oly sok jót tett azzal, hogy a már régóta húzódó áldatlan viszályoknak véget vetett s Miklós grófot, Istvánnal, Szlavónia bánjával, János és Radoszlóv grófokkal közel harminc éves harcok után kibékítette.¹⁹

De fáradozott ezekben az években Károly Róbert érdekében is, annál is inkább, mert a Szentszék kívánságát teljesítette ezzel a működésével és meggyőződése volt, hogy Károly Róbert a legjogosabb eszközökkel igyekszik elérni Szent István koronáját. Azokat a családokat, amelyeket addig valamilyen érdek a többi trónkövetelőkhöz kötött, hamarosan megnyerte a maga igazának és a Délvidék arculata csakhamar egészen más színt öltött Károly Róbert irányában, akitől eddig oly sokan tartottak.

Ismét Budán.

Igy teltek az évek, mialatt Ágoston új lelket öntött egyházmegyéjébe, szelídségével Isten rabjaivá tette legmakrancosabb híveit és mint békeangyal egybefogta az egymásra testvérgyilkosként törő, gyűlölködő testvérkezeket. Egész Délmagyarország szerette már ezt a daliás főpapot, és működését, aki mindenkinek mindene lett rövid pár év alatt.

Az 1308. év ősze nagy változást hozott eddig teljesen az apostoli munkának szentelt életében.

¹⁹ Tomkó 22—23.

Spalatóból ugyanis Zágrábba érkezett Gentilis bíboros, aki a Szentszék megbízásából Budára készült, hogy Károly Róbertet most már véglegesen megerősítse a magyar trón birtokában.²⁰ Gentilisnek már régóta tudomása volt Ágoston nagy egyéniségéről és vonzóerejéről s mivel tudta, hogy egész szívvel az új király ügye mellett szállt eddig is síkra, felkérte, hogy kísérje el őt Budára. Együtt indultak tehát az ország szíve felé, és mikor egyszerű kíséretükkel megérkeztek, a magyar főurak nagy pompával fogadták őket. Sokan hívták őket saját palotáikba, magát a királyi várat is felajánlották nekik lakhelyül, de ők mindketten a domonkosok egyszerű kolostorában szálltak meg és egész budai tartózkodásuk alatt ott laktak a legszívesebben.²¹

Gentilis bíborost nagy ünnepségekkel fogadták, hiszen V. Kelemen pápa személyes követeként érkezett Budára. Az egyszerű lelkű egyházfejedelem hamar megúnta az ünnepélyes fogadásokat és hamarosan a tettek terére lépett. A főrendeket egybegyűjtette a híres Rákos mezején, közel a Duna partjához, hogy végleg döntsenek Károly Róbert elfogadásáról és megkoronázásáról. Mikor a hatalmas tömeg egybeverődött, Gentilis bíboros felszólította Ágostont, hogy tartson beszédet a magyar királyt választó országnagyoknak.²²

Hosszú és mély meggyőződésből fakadó beszéddel igyekezett meggyőzni hallgatóit a fehér ruhában meg-

²⁰ Hóman 255.

²¹ Schütz 146.

²² Tomkó 24—32.

jelent püspök Róbert Károly jogos trónigényeiről. Beszédjét Ferrarius teljes egészében közli és szavaiból egész teljességében kidomborodik a szentdomonkosi szellem teológián izmosodott ereje. A szentatyák bölcsesége, a Szentírás kenete, a történelem és egy erős egyéniség léleknyűgöző hatása érződik beszédjéből. Egy Párizsban tanult magyarszívű dominikánus sorakoztatta benne kemény csatasorba leg-erősebb érveit az igazság és jog folytonosságának megvédésére.

Beszédében büszkén hivatkozik arra, hogy Boldog Margitnak földije és önérzettel vallja magát magyar-nak.²³ Erős egyéniségéből oly meggyőző erő sugárzott, hogy dörgő tapsvihar és hatalmas tetszésnyilvánítás jutalmazta szónoklatát és Gentilis biztosra vehette, hogy most már könnyebben bír az esetleg még makrancosokkal.

1308 november 27-én aztán a pesti domonkosok templomában gyűltek egybe az országnagyok. Ezen a lelkes hangulatú országgyűlésen ismét felszólalt Ágoston, bátran és keményen követelve Róbert Károly jogainak elismerését. Utána Gentilis bíboros vette át a szót és most teljes lett a siker: egyhangú felkiáltással követelték az egybegyűltek Károly Róbert megkoronázását.²⁴

Gentilis és Ágoston együtt énekelték a domonkosok templomában a Te Deumot. A megválasztásról szóló okmányt Ágoston is aláírta és függő pecsétjével látta el. Ez az okmány ma is nagy kincse a

²³ U. o. 31.

²⁴ Hóman 255.

nemzetnek éstanuja egy fehérlelkű dominikánus működésének, amellyel mindenkinek mindene tudott lenni.²⁵

A magyar pálosok is az ő közvetítéséhez folyamodtak, hogy a pápa követe megengedje nekik, Szent Ágoston regulájának átvételét. A szent szerzetes sietett kérésüknek eleget tenni, hiszen az ő Rendje, a Domonkos-rend is Hippó híres püspökének, az ő védőszentjének, Szent Ágostonnak mélyeséges emberismerettel és életbölcsessel megírt Reguláját, szabályzatát fogadta el élete tengelyéül. Már 1308 decemberében átadta az engedélyt nekik, amelyet Gentilis bíborostól eszközölt ki.²⁶

A magyar egyházi viszonyok ebben az időben egy kissé már meglazultak, a világi papság fegyelme megromlott és szinte üldözni kezdték az akkoriban még friss és eszméikért hevülő szerzeteseket vagy legalább is akadályokat gördítettek lelkipásztori tevékenységük elé. Ezért aztán Gentilis bíboros nemzeti zsinatot hívott egybe az 1309. év elején a budai várban a lelki és fegyelmi megújhodás érdekében. A magyar püspökök mind résztvettek ezen a zsinaton. Gentilis bíboros többször állította eléjük Ágostonnak főpásztori működését és szent életét példakép gyanánt.²⁷

Résztvett Zágráb nagy püspöke a híres nagytényi találkozón is, ahol a nagyhatalmú Németujvári Henrik, szlavóniai bán hűségesküt tett Károly király előtt a bíboros-követ kezébe. Az ünnepélyes

²⁵ Schütz 146—147.

²⁶ U. o.

²⁷ Hóman 256.

eskütétel okmányát az esztergomi és kalocsai érsekek után rögtön Ágoston írta alá s csak ő utána következtek a bosnyák és a győri püspök.²⁸

Ugyanebben az évben, június 14-én a bíboros új aranykoronát adott Károly királynak, mert Szent István koronáját László erdélyi vajda lefoglalta és elrejtette. «Nehogy megfogyatkozzék Isten áldása, melyet az Apostoli Szentszék a régi koronához fűzött» az ország összes főpapjai megkenték krizmával az új koronát. Ágoston szent élete bizonyára különben is áldást vonzott le az égből az új uralkodóra. Másnap Budán a mai Koronázó, vagy Boldogasszony templomban ünnepélyesen megkoronázták Károlyt. Az esztergomi érsek felszólítására Ágoston is letette az új király kezébe a hűségesküt s koronázási okmányra pedig függőpecsétjével rávezette a nevét is.²⁹

Egy év mulva már annyira erős volt az ország, hogy László, Erdély vajdája, sem mert dacolni Róbert Károllyal, hanem átadta neki a Szentkoronát, s így 1310 augusztus 20-án, Szent István napján megkoronázhatták Székesfehérvárott. Ágoston ezen a szent ünnepségen is résztvett és a most már végleg megkoronázott király azzal jutalmazta hű püspöke kitartó munkásságát, hogy neki, a Szent László alapította püspökség kiváló főpásztorának, ajándékozta az alapító Szent király palástját. Szent László palástja még ma is legdrágább kincse a zágrábi székesegyháznak.³⁰

²⁸ Schütz 147.

²⁹ Hóman 258.

³⁰ Schütz 147.

Juhainak pásztora.

Amint célját elérte és Károlyt elfogadták a magyarországi nagyok, Ágoston azonnal visszatért Zágrábba, hogy a reábízott lelkeknek gondját viselje. Az elhanyagolt káptalani iskolát újból rendbehozatta és új életet teremtett benne. Emelte papsága lelkiületét és fegyelemre nevelte őket. Az akkori papság javarésze jobban lelkesedett a pompás harci fegyverekért, lovakért, csatákon szerzett hírnévéért, mint Isten országáért és a breviáriumért. De Ágoston következetes buzgósága és belső szelidsége lassan ismét közkedvelté tette az egyházi kötelességek elvégzését. Újra meglátogatta egész egyházmegyéjét, az apostolok lovain.³¹

Hívei nagy szeretettel csüngtek szent püspökükön és mikor híre járt, hogy a szentéletű főpásztor keze érintésével is gyógyít, messze földről özönlöttek hozzá a gyógyulástkeresők. Az alázatos léleknek fájt ez a nagy feltűnés és azért ötletesen az egyik kis falucskában egy hársfát ültetett és ha betegek jöttek hozzá, Isten segítségével meggyógyította őket, de megparancsolta nekik, hogy a hársfa virágaiból egypár szálát főzzenek meg odahaza és attól fognak meggyógyulni. A kis hársfa hatalmas faóriássá nőtt és még a török időkben is állott. Nem esett bántódása, mert maguk a mohamedán törökök is nagy tiszteletben tartották «Szent Ágoston Hársfáját». A gyógyulást osztó fa híre egyre messzebb terjedt, virágját azóta is használják orvosság gyanánt az egész vilá-

³¹ Tomkó 34.

gon. Kb. 1600 körül a fa leégett, de a tövéből új fiatal hársfa nőtt. Ekkor kápolnát építettek melléje, amely még ma is áll, hogy védje a híres hársat Cernik falucskában.³²

Boldogok, akik szenvednek az igazságért.

Bár Ágoston maga volt a megtestesült szelídség és békülékenység, az Egyház ügyeiért mindig keményen, egész mellel, bátran kiállott. Így aztán az erőszakoskodó főurak egyike nagy ellensége lett és mindenütt arra törekedett, hogy mennél többet ártson nemcsak Ágostonnak, hanem az Egyháznak is, amelynek védelmében oly keményen állta a támadásokat. Ez a nagy ellenség Mladen, Horvátország és Dalmácia bánja volt, aki az egyházi birtokokat szenvedélyes gonoszkodással pusztította.³³ Magát a szent püspököt becsületében is megtámadta és arról vádolta, hogy rokonságának akarja átjátszani az egyházi javakat és a világi papságot ki akarja túrni jogaiból, hogy szerzetének adjon előnyöket.³⁴ Ágoston többször is folyamodott a királyhoz, hogy intse meg a rakoncátlankodó bánt. Károly tehetetlen volt a kiskirály bánnal szemben és hogy tehetetlenségét leplezze, nem vett tudomást Ágoston panaszáról. Mikor aztán a többi püspökökkel is baja támadt a nagyhatalmú Mladennek, kénytelenek voltak Kalocsán 1318-ban nemzeti zsinatot tartani és kiközösítéssel fenyegetőzni minden fegyveres erőszakkal

³² U. o. 21—22.

³³ Hóman 272.

³⁴ Tomkó 38.

szemben. Ennek sem volt eredménye, mire a magyar papság összefogott és a királyt kényszeríteni akarta, hogy Rákosra hívjon egybe orrzágygyűlést, de a király ellenállt. A magyar püspökök erre elküldötték Ágostont Avignonba a pápához, hogy lépjen közbe a magyar egyház érdekének megvédésére.

A király rosszalta ezt a küldetést s mikor Ágoston³⁵ útközben találkozott Gentilis bíborossal és nagy barátját is meggyőzte a magyar püspöki kar igazáról, még jobban megneheztelt egykor annyira kegyelt püspökére. Ágoston azonban többre tartotta Isten kegyeit, mint a királyét és mikor a pápától meghívást kapott a viennei egyetemes zsinatra, Gentilissel együtt el is ment oda és felszólalt a világi hatalmaskodó urak erőszakoskodásai ellen. Károly ezt is magára vette és most már a zágrábi püspökségtől is megfosztottnak nyilvánította Ágostont.

A zsinaton szerzett jó összeköttetései miatt őt szemelték ki püspök-társai, hogy XXII. János pápa előtt képviselje igazságos ügyüket. Ezért kellett szenvednie Ágostonnak és mikor küldetése 1319-ben véget ért, nem tért vissza többé Zágrábba, sem magyar földre, mert barátai féltették életét.³⁶

XXII. János pápa, aki nagyra becsülte az igaztalanul meghurcolt püspököt, egy ideig magánál tartotta és azt remélte, hogy talán elcsillapodnak a hullámok és akkor visszaengedheti hazájába. Istennek azonban más volt a terve...

³⁵ Schütz 149.

³⁶ U. o.

Veszendő nyáj nyomában.

XXII. János hiába várt az idők fordulására és belátta, hogy az apostoli buzgóságtól annyit szenvedő főpásztort nem tarthatja maga mellett tétlenségben, mert erős egyénisége működési teret kíván, ahol ismét mindenkinek mindene lehessen. Így mikor a szaracénok, vagyis mohamedánok uralma alól felszabadult a nápolyi királyságban elterülő Lucera városa, oda küldte őt püspöknek.³⁷

Az új egyházmegyén nagyon megérződött, hogy a pogányság félholdja oly sokáig uralkodott rajta. Leromlott erkölcsi élet, hitetlen szellem talált kész tanyára a lelkekben, egyszóval veszendőbe menő nyáj volt a névleg megkereszteltek serege. Ágoston felvette a küzdelmet a labona és sötétség szellemével s mikor új hívei látták nagy szegénységét és szelídségét, amellyel hozzájuk közeledett, megrendültek és készségesebben követték főpásztoruk hívó szavát, mint a földiek csalogatását. Hamarosan új kolostort épített magában a városban és kettőt a környékén. Gyalogszerrel és kopott fehér kámzsájában itt is begyalogolt minden községet és hívei szeretetét csakhamar kiérdemelte. Új, nagyon szép székesegyházat is emeltetett püspöki palotával, de ő nem lakott benne soha, hanem inkább testvéreinél, a domonkosoknál, tartott fenn magának egy kis cellát.³⁸

³⁷ Ferrari 118.

³⁸ Schütz 149.

A cella magányában.

Ágoston lelke a szerzetesi életben izmosodott meg úgy, hogy minden földi vonzáson diadalmasan lendítette át magát. Fenségesen szép és gyermeteg lelkülete volt, a galambok egyszerűsége varázsolt állandó szelíd derűt tiszta, nyílt arcára. Azt írják róla a régi életrajzok, hogy feltűnően magas, szinte óriás alakja volt, tar koponyája és arca sugározta az értelmet, sűrű fehér szakálla pátriarkákra emlékeztetett. Királyi méltóság ömlött el szép termetén és minden mozdulatában a nagylelkűség fenséges nyugalma áradt el. Ruhái, amelyeket még ma is kincs gyanánt őriznek, egészen rendkívüli, talán két méternél is magasabb alakot varázsolnak elénk a multból, s beszédes tanúságai hajdani gazdájuk szerzetesi szerénységének.³⁹

Szerzetes társai tudták, hogy valahányszor a kolostorba visszavonul fáradságos apostoli tevékenysége után, beszámolót tart az Úrnak tetteiről. Soha nem fogott nagyobbyszerű vállalkozáshoz a nélkül, hogy legalább egy-két nappal előtte ne imádkozott volna szakadatlanul kis cellája magányában, elrejtve minden emberi tekintet elől. Sokszor kérte a domonkos testvérek tanácsát és irányításukat mindig készségesen fogadta.

Nagy boldogságot jelentett számára, hogy az a nagy Mester, akinek a tudományát még Párizsban szívta s akiről már Párizsban jártakor oly csodálattal

³⁹ Ferrari 118.

meséltek az idősebb professzorok, akik együtt működtek, vagy együtt éltek vele, — Aquinói Szent Tamás az oltár magasába jutott. 1323 tavaszán volt ez és Ágostonban ujjongott a lélek, ha szent rendtársára gondolt.⁴⁰

Ebben az évben kapott üzenetet is az égi hazából : készülődöd kell a hazajövetelre.

Csillagösvényeken.

A nagy lélek megértette a túlvilág hazahívó izenét és simeonos lélekkel várta, hogy az utolsó napok csendjében fogadhassa a Mestert és vele együtt itt hagyja szenvedései és sikerei színhelyét. Szent Domonkos Atyánk nagy szeretetét bizonyítja, hogy ő maga jött el érte, ünnepének előnapján, augusztus 3-án.⁴¹

A városban, alig hogy megkondultak a sirató hangok, megindult a hívek zarándoklata szeretett főpásztorukhoz, hogy meghálálják neki azt a sok gondot és utánjárást, amellyel állandóan nyomukban volt, mint jópásztor nyája mögött. Nagy gyászba borultak testvérei a domonkosok is, akik elkészítették templomukban, az Ágoston által épített új domonkos-templomban a sírt, ahova a szent testet nyugovóra teszik.

Sírjánál, alig pár nappal halála után, több beteg meggyógyult, mire még nagyobb tömegben keresték fel a szent helyet. Hogy ereklýei biztonságban legyenek, hatalmas márványsíremléssel zárták el a sírt.

⁴⁰ Schütz 149.

⁴¹ Ferrari 118.

Jó is volt ez a gondoskodás, mert még ennek ellenére is útra kelt szent teste.

Egy éjjel ugyanis a jó trauiak, Ágoston földieie felbéreltek egy pár bátor halászt, hogy hozzák el Lucerából a szent tetemét. Éjnek idején négy halász be is lopódzott a templomba, felemelték a szent testét rejtő koporsót és vállukra véve az ablakon át a kint várakozóknak adták ki. Ezek aztán nagy sebesen bárkájukra szállították a drága kincset és előre örvendezett a szívük, hogy a — véleményük szerint — egyedül őket illető drága ereklye visszakerül szülővárosába. Nagy volt azonban megrökönyödésük, mikor hajnalfelé otthoni földön kikötöttek és a koporsó nem volt velük.

Az nap reggel Lucera polgárai a csodatévő püspök koporsóját nem a templom kriptájában, hanem a dóm előtti téren találták. Nagy ünnepséggel vitték vissza a templomba és most már sokkal biztonságosabb helyre tették drága kincsüket, amelyet Isten — ime — csodával nekik adott. A jó trauiak pedig szintén Isten akaratát látták a csodálatos eltűnésben és belenyugodtak ebbe a megmásíthatatlan akaratba.⁴²

Sírjánál nagyon sok csodálatos gyógyulás történt, XXII. János már két évvel halála után 1323-ban megengedte tiszteletét és ezt XI. Kelemen pápa 1702-ben megerősítette. Ferrari írja, hogy az ő idejében, 1636-ban is több ördögtől megszállott szabadult meg Boldog Ágoston közbenjárására.⁴³

⁴² Schütz 149.

⁴³ U. o.

Lucera városa védőszentjévé választotta Boldogunkat és ünnepén mindig nagy diadalmenetben vonul a város apraja-nagyja a díszes márvány sír-
emlékhöz, hogy hódoljon püspökének. Ilyenkor sorra odatérdelnek a szent hamvakat rejtő sír elé és egy pæp Ágoston pileolusát, kis fejfedőjét sorra mindenkinek fejére teszi. Ez a kegyeletes szokás onnét ered, hogy Boldog Ágoston közbenjárására nagyon sok gyötrő fejfájás elmúlt, mihelyt a régi és kopott papi dísz fejükre tették a szenvedőknek.⁴⁴

Emlékét augusztus 3-án ülik a lucerai hívek és két egyházmegyéje, a zágrábi és lucerai püspökség, valamint a Szentdomonkos Rend...

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Sigm. Ferrarius O. P.*: «De Rebus Ungaricae Provinciae Sac. Ordinis Praedicatorum». Viennae, 1637.
Joannes Bollandinus: «Acta Sanctorum Ungariae». Semestre secundum. Tyranniae, 1744.
Joannes Tomkó: «Vita Beati Augustini O. P.» Appendix Ferrarii. Viennae, 1637.
Schütz Antal: «Szentek élete». II. kötet. Budapest, 1932.
Szunyogh X. Ferenc O. S. B.: «Magyar szentek, szent magyarok». Budapest, 1938.
Hóman Bálint: «Magyar története». II. k. Budapest.

⁴⁴ Tomkó 42.

ÁRPÁDHÁZI BOLDOG ERZSÉBET Ö. P. III. ENDRE LEÁNYÁNAK ÉLETE ÉS HALÁLA

1293—1338.

A királyi árva.

A magyarság már sokszor gondolt rettegve arra a lehetőségre, hogy egyszer magva szakad az Árpádháznak, Szent István családjának... Nagy örömujjongással fogadták már a régebben uralkodó királyok mindegyikénél, ha egy-egy gyermekkel gazdagította őket az Isten. Ha fiú-örökös született, akkor kétszeres volt a boldogság, örömmámorban ünnepelt az ujjongó ország. Pedig ezek az ünnepek egyre ritkulnak... Egyre kevesebbszer «folyt a bor, az ereszc satornákból Buda várában, egyre kevesebb ökröt sütöttek a királyi várispánok jobbágyaiknak», külföldi báméskodóknak. Nem mintha sajnálták volna a boros tömlőt felnyitani, vagy ökröt nyársra húzni, hanem mert lassanként országos rettegéssé nőtt az aggodalom, hogy örökös nélkül maradnak a királyi családok. Már IV. vagy Kún László király születéséért szinte egy egész ország imádkozott, s tudjuk,

hogy a veszprémi domonkos apácák között élt Boldog Ilona, akit Isten a jövőbelátás kegyelmével is megajándékozott, az 1270-es évek elején már megmondotta társnőinek, hogy Isten fiúval ajándékozza meg a nemzetet.¹ De mikor III. Endre királynak is oly nehezen született meg a várvavárt utódja, akkor az egész ország ismét egy szívvel-lélekkel imádkozott, hogy Isten ne hagyja kihalni a legszentebb királyi házat.

1293-ban aztán szétröppent a hír, hogy Fenenna királynénak, Endre királyunk feleségének leánya született. Bár csak leány volt az újszülött, de mégis egy ujjongás és öröm volt minden magyar szív, mert nem maradt terméketlen a királyi termőfa, s bizton remélték a fiú-örökös megérkezését is. A székesfehérvári prépost, Tivadar mester készítette elő a szentkereszttség szertartását, mert a királyné-anyja legbizalmasabb embere éppen ő volt, hiszen ő kérte meg a kis lengyel királyleányt, a fiatal Fenennát, Endre királyfi menyasszonyául. A kisleány Erzsébet nevet kapott, szent rokona, Árpádházi Szent Erzsébet tiszteletére: «jelélül jövőendő erényének, mellyel a jószágos Isten a magaválasztott menyasszonyát valaékesítendő», — mint régi legendája mondja.

A kis ártatlanság azonban nem sokáig örvendhetett az édesanyai szeretet melegének, mert Fenenna királyné két évvel leánykája születése után, 1295-ben meghalt.² Halála előtt ígéretet vett ki királyi férjétől,

¹ Lásd könyvünkben Boldog Ilona életét 71—85. old.

² Pór 475—76. 2. jegyzet.

hogy csak olyan asszonyt vesz el feleségül, aki gyermekének anyja lesz édesanyja helyett. Országos gyász kísérté sírjába a szép lengyel hercegnőt, és szájalom, gyengédség kísérté a kis királyi árva sorsát, aki még nem tudta, milyen nagy értéket veszített el Fenenna királynéban . . .

Idegenben.

Erzsébet, a kis királyleány csakhamar útjában volt királyi atyjának, aki már 1296 farsangján háztűznézőben járt és feleségül kérte Albert németrómai császárnak és osztrák hercegnek második leányát, Ágneszt.³ Sokan, akik egyrészt sajnálták az apró királyleánykát, másrészt a fiúutód megérkezését várták, fellelegzettek, hogy a király nem öli életerejét meddő gyászba, hanem gyermekének anyát szerez és lehetővé teszi, hogy az Árpádok törzsén királykodásra alkalmas fiú is születhessék. De mindegyik várakozó-sukban csalódtak. Az újdonsült királyné kieszközölte a királynál az engedélyt, hogy a kis Erzsébetet Bécsbe vitethesse, apró testvérei közé, nevelkedni. Ágnesnek ugyanis több gyermektestvére volt, és már jó előre azzal a számítással élt, hogy ha a házasságuk talán magtalan marad, akkor Erzsébet révén valamelyik testvére, talán a vele egykorú Henrik herceg szerezhesse meg magának a magyar király trónját.⁴

Endre király azonban más terveket forgatott elméjében és csak úgy látatlanban eljegyezte a kis

³ Hazai Okmánytár VIII. 242.

⁴ Kühár 7.

Erzsébetet II. Vencel cseh király gyermekfiával, aki később III. Vencel néven került a trónra Csehországban. Ötévi házaselet után meghalt Endre király 1301 január 14-én, és második házassága magtalan maradt.⁵ Az egész ország gyászba borult, hiszen kihalt az Árpádház, amely annyira egybe volt forrva a magyarság sorsának dicső és gyászos sorsával. A szent családfa, amelyen annyi értékes egyéniség termett, kiszáradt és nem maradt rajta hajtás, amelyből új élet sarjadását lehetett volna remélni.

Ágnes, a mostoha, hamarosan összeszedett az országban minden mozdítható értéket, és vitte magával haza, mert nem érezte magát biztonságban magyar földön, ahol már előre vetette árnyékát a trón körüli viszálykodások végeszakadatlan sora. Sietett haza, hogy Erzsébettel egy országot juttathasson testvére, Henrik herceg kezére.⁶

Az ország főnemesei azonban ragaszkodtak Vencel királyfi személyéhez, hiszen benne látták az utolsó Árpádházi királyleány jövődó férjét és így az ország törvényes trónörökösét. Vencel azonban nem vált be magyar királynak. Jellemtelenségével annyira felháborította a lovagias érzésű magyarokat, hogy királyatyja jónak látta hazavinni országába az éretlen ifjút, aki lemondott a magyar trónról bajor Ottó javára, akinek a Prágába vitt Szentkoronát is átadta. Ezzel azonban egyúttal hűtlen lett Erzsébethez is, és hamarosan feleségül vette Mestek tescheni herceg leányát, Violát. De hamar utolérte Isten bosszúálló

⁵ Hóman II. 246.

⁶ Kühár 7.

keze, mert pár hónap múlva korhely társai, akik le-
itatták a királyt és részeg fejjel birtokajándékozó
leveleket irattak alá vele, mivel kijózanodása után
megsemmisítette adományozásait, orozva meggyil-
kolták.⁷

Erzsébet most már másodszor lett árva, hiszen
hazájától távol, apa-anya nélkül, jegyese is elhagyta.
A sok szenvedés azonban nem keserítette meg lelke
erejét, sőt sok-sok tapasztalattal gazdagította a csupa
ármány és fondorlatoskodó cselszövészek közepett a
bécsi királyi és császári udvarban. Hamarosan észre-
vette, hogy ő is csak labda az egyéni érdekek, aljas
haszonkeresések között. Pedig gyengéd szíve igazi
szeretetre vágyott. Szeretetre, mely őt is értékeli, és
melyben ő is boldog lehet. Minden emberi szeretettől
megfosztva nevelték fel, nem volt része az édesanya
minden fájást meggyógyító csókjaiban, édesapját
nélküle temették el, rokonságában sok volt a zsar-
nok, s még a szolgálok között sem volt egy sem, aki a
kis magyar leánykában megsejtse az árvát, a szere-
tetre áhító, simogatásra és jószóra váró apró király-
leányt . . .

Két új jegyes.

Erzsébet a kegyetlen sorsban is gyönyörű szépszáll
leánnyá fejlődött és még csak tizenhat éves volt,
mikor újabb megpróbáltatások zúdultak reá. Mos-
tohájának atyját, Albert királyt, Svájcban a saját
unokaöccse meggyilkolta⁸ és Ágnes minden szándéka
az volt, hogy atyja halálát megbosszulja. Ezért fel-

⁷ Pór 477.

⁸ Pór 236.

használta Erzsébet nevét arra, hogy magyar sereget gyűjtsön és hadjáratra bírja őket a svájci várak ellen, ahol az orgyilkosok pártja volt uralmon. Erzsébetben ekkor feltámadt a remény, hogy talán sikerül megszabadulnia Ágnes hatalma alól, de a ravasz mostoha óvatossága minden utat elvágott előtte, mert testvérét, Henrik herceget kijelölte a fiatal magyar hercegnek jegyesévé. Erzsébet szívében már régen elhatározta, hogy szent nagynénjét, Margitot fogja követni áldozatvállalásának nehéz útján nemzetéért, és a kolostorba készült lépni. Egy időre azonban hallgatott, mert nem mert a zsarnoki mostohával szembe szállni. Abban azonban bizonyos volt maga felől, hogy ha kenyértörésre kerül a sor közte és Ágnes között, Isten segítségére bizton számíthat, mert a szíve-lelke súgta, hogy Isten elfogadta őt.

Ágnes haragja addig nem pihent el, amíg kardélre nem hanyatta atyja ellenségeinek még özvegyeit és árváit is. Erzsébet szívét nagyon bántotta ez a kegyetlenség és még inkább elfordult Albert király családjától. Pedig akkor Ágnes már bizonyosra vette, hogy a hallgatag és oly sokszor könnyesszemű királyleány fivérének, Henriknek lesz a felesége.⁹

Addig azonban még nagy tervei voltak. Magyarországon akkor már Róbert Károly volt a legnagyobb erő a trónkövetelők között és maga mellett tudta a pápa támogatását. Ágnes, hogy magyarországi birtokait, amelyek Erzsébet örökségei lettek volna, megarthassa magának, egyezséget kötött Róbert Károly-

⁹ Kühár 11.

lyal, hogy Erzsébetet eltávolítja útjából : kolostorba küldi. Nem is gondolt arra, hogy ezzel ismét egy új jegyességet kell felbontania, még kevésbé arra, hogy ez Erzsébetnek is minden vágya : kolostorba rejtőzni az ármányos világ aljas üzelmei elől, ahol az ő gyengéd és szeretetre vágyó szívével ennyit és annyiszor játszanak szennyes emberi érdekek. Abba azonban nem egyezett bele, hogy az Ágnes alapította kőnigsbergi kolostorba lépjen a klarisszák közé, mert Boldog Margit szent ruhájára vágyott, Szent Domonkos fehér kámszájára. Talán hallott a margitszigeti csodákról, a Duna közepén elégett, Istennek adott nemzet áldozatáról, és az annyira megfogta lelkét, hogy az ő szerzetében akart Isten közelébe jutni.

A svájci hegyek magyar lilioma.

Svájc nagy hegyei között, Wintertur mellett, Tössben bujt meg egy kis dominikánus apáca-kolostor. A Habsburgok előtti földesurak, a Kyburgi grófok, alapították már 1239-ben és azóta virágzott a kis liliomkertben Szent Domonkos eszményeinek minden szép virága. Erzsébet korában körülbelül 60—80 apáca járta itt az Evangéliumi Tanácsok hármasság útját.¹⁰ Csodálatos élet virított ebben a földiekben oly szegény, de égiekben annál gazdagabb kolostorban. Amelyben a misztikus élet, a természetfeletti világ tiszta lehellete a kegyelem színpompás virágait termette..

¹⁰ Wilms 12.

Ágnes csak arra készítette Erzsébetet, hogy kolostorba lépjen, de hogy melyikbe megy, azt tetszésére bízta, ámbár abban reménykedett, hogy majd Königsbergben fog élni, az ő közelében. Erzsébet azonban most már kivonta magát mostohája irányítása és gyámkodása alól, és szívének hangjára hallgatva Tössbe kíváncszott, hogy ott egyedül Annak éljen, aki mindenkit boldoggá tehet.

A tössi kolostorban szíves fogadtatásra talált az árva és sokat szenvedett magyar királyleány annál is inkább, mert hiszen Szent Erzsébet rózsáinak illata akkor még egész Európában élénken emlékeztében élt az Istent szerető szíveknek, Boldog Margitra pedig büszke volt az egész Domonkos-rend. Az ő kedvükért örömmel szorították szívükre az idegenben Istent kereső magyar királyleányt, szent elődök utódját és a magyar trón egyedül jogos várományosát. Erzsébet tehát felkészülhetett a nagy útra, amelyet a tökéletesség hegyére minden szerzetesnek meg kell tennie fogadalmi erejénél fogva.¹¹

Ágnes azonban még mindig tartott tőle, hogy esetleg igényt tart a magyar trónra, valahogy hazakerül hazájába és akkor ő nem élvezheti az árvaleány örökségének hasznát, Pozsony vármegyének összes jövedelmeit. Hogy minden eshetőségre felkészüljön, egyik vénleány rokonát, Habsburgi Rudolf császár nővérének a leányát¹² aki pár évvel előbb apáca lett, Tössbe vitette, hogy ott a már tizenhét éves királyleányt nevelje s szívtelen zsarnokságával gyötörje

¹¹ Kühár 14.

¹² Pór 481.

a védtelen árvát. A fehér lelkű dominikánák megrebbent lélekkel nézték a szörnyű bánásmódot, amelyben Erzsébetnek része volt, de tehetetlenek voltak Ágnes hatalmával szemben.¹³

Erzsébet azonban türelmes lélekkel viselte Krisztus tövis koronáját és a sok szenvedés nem lugozta ki lelkéből a virágoskertek hangulatát. Egyenes lélekkel nőtt az ég felé és a szelíd apácák egyre jobban szívükbe fogadták az ártatlanul szenvedő, de mindig mosolygós, széplelkű magyar királyleányt.

Ágnes, hogy egészen bizonyos lehessen Erzsébet lemondásában, arra kényszerítette az apáca perjelnőt, hogy tétesse le vele a fogadalmat. Bár ez nem volt szokásban, hiszen a Domonkos-rendben egy évi próbaidő már akkoriban meg volt, nem mertek ujjat húzni a zsarnoki asszonnyal és Erzsébet 17 éves korában ujjongó lélekkel tette le Szent Erzsébet oltára előtt a fogadalmat, hisz remélni sem merte, hogy ilyen hamar elszakadhat a földtől.¹⁴

Most aztán teljes erővel neki látott, hogy a szentdomonkosi elvek követésével egyre jobban hasonlít-hasson Ahhoz, akit szívében Jegyesévé fogadott és aki elfogadta az ő áldozatát : Krisztushoz. Hamarosan nagy tökéletességre tett szert és társnőinek nagy épülésére volt egész életével. Annak örült azonban legjobban, hogy nem tekintették a királynői méltóságát, s így is kivételezésekkel vagy hódolatos tiszteletadással nem nehezítették meg előtte az Isten

¹³ Kühár 16.

¹⁴ Pór 481—482.

útjait. Lassankint ismét boldogságára talált, elfelejtette a mult sok gyötrelmét és imával telítette egész életét.¹⁵

Harc a liliomkertben.

Egyszer azonban ismét viharfelhők jöttek a tössi liliomkert ege fölé... Henrik hercegnek nagynehezen eszébe jutott, hogy neki már volt egy jegyese, akinek a révén ő, Albert király tíz fia közül az egyik, a legnagyobb dicsőséget arathatja és Magyarország trónjára ülhet. Elindult tehát fényes kíséretével Töss felé, hogy elvigye menyasszonyát, akivel már évek hosszú sora óta egyáltalán nem törődött, hiszen közben a kölni érsek-választófejedelem unokahúgánál járt háztűznézőben... Úgy tört a védtelen apáca-kolostorra, ahogy nemes és lovagias urak soha sem szoktak védtelenekkel, fegyvertelenekkel bánni: egyszerűen berontott, mert hallotta, hogy Erzsébet már fogadalmat tett. Henrik herceg nyilván abban a hiszemben ringatta magát, hogy pusztá megjelenésével ismét visszahódíthatja az elhagyott jegyest, aki közben Krisztussal jegyezte el magát. A fényes vendégek megjelenése nagy zavart okozott a kolostorban, de nem mert senki a védtelen királyleány érdekében felszólalni, hiszen az erőszakos herceget már jó előre megelőzte durvaságának híre.

Erzsébet Szent Domonkos fehér kámzsájában, Krisztus menyasszonyainak fátyolával jelent meg a

¹⁵ J. Ancelet-Hustache 30.

herceg és kísérete előtt.¹⁶ Henrik a durva lelkek hirtelen támadt indulatával letépte róla a fátylt, lábaival megtapodta és kényszeríteni akarta a gyenge leányt, hogy hagyja ott a kolostort. Erzsébet azonban most már maga akart sorsának kovácsa lenni és nem engedett abból az elhatározásából, hogy kolostorban marad élete végéig, és nem akarja jegyesi kötelességeit teljesíteni. Hiszen annyiszor visszaéltek azzal a gyengeségével, hogy hitt az emberi ígéreteknek és ünnepélyes szerződéseknek, amelyeket eddig mindig a császári család valamelyik tagja tapodott lábbal, mint most Henrik tapodja azt a fátylt, amellyel ő örökre eljegyezte magát az éggel. Henrik most már szépszóval és hízeltéssel akarta visszaszerezni egykori menyasszonyát, de hiába volt minden fáradsága, mert Erzsébet nem engedte magát megingatni és érezte, hogy csupán azért van reá szüksége a hercegnek, mert a trónra való igényeit akarja törvényesíteni. Most már nem akart egyszerű játékszer lenni önző számítók és egyéni érdekhajszolók kezében.

Ekkor Henrik a legfájóbb és Erzsébet számára leghatásosabb fegyvert vette elő, ecsetelte előtte, hogy ő a királyi családjának utolsó sarja és neki, mint Árpádházi királyleánykának kötelessége, hogy tovább vigye azt a királyi vérfolyamot, amely szent és vitéz elődeinek ereiben folydogált . . .

Erzsébet ekkor megrendült. Égi Jegyeséhez szaladt hát tanácsért és egész éjjel imádkozott, hogy

¹⁶ Wilms O. P. 42—43.

erőt és vigasztalást kapjon az égtől, mert érezte, hogy itt kell maradnia, de tudta, hogy ezt a nagy áldozatot saját erejével, egyedül meghozni nem tudja. Míg ott, a templom magányában egyedül Jegyesével beszélgetett, közben állandóan, mint lélek-marcangoló vészharangszava lelkében kongtak Henrik kemény mondatai, amelyekkel egy nemzet lassú haldoklását hozta hírül neki. Az elhagyott ország lassan pusztul, mert ő hűtlen lett népéhez és most trónbitorlók, kiskirályok szedik szét Szent István birodalmát. A szentkorona kalmárok martaléka lett és elvesznek a nemzet legjobbjai, akik pedig Erzsébetben, Endre király leányában bíztak és nincs aki felemelje atyái népét, nincs aki özvegyek, árvák támasza legyen . . . Erzsébet habozott. Arra is gondolt, hogy most egy ország sorsáról kell döntenie, hiszen ő Henrik feleségeként megajándékozhatná nemzetét egy fiúgyermekkel és így visszahozhatná ősei örökébe a boldogságot és megelégedést. Mintha a fehérvári és budai kriptákban nyugvó ősei izentek volna neki, neki az utolsónak, hogy ne akarjon utolsó lenni abban a nagy és fényes seregben, amely annyi szentet és hőst termett. A Gondviselés azonban nem akarta eszközül használni ezt a törékeny leányt nemzete kormányzására, hanem inkább áldozatul kérte az életét, hogy a magyarság az ő huszonnyolc évi áldozati égése alatt hatalmasabb legyen, mint valaha volt: Nagy Lajos király alatt, amikor négy tenger mosta az ország határait.

Erzsébet az oltár előtt elragadtatásba esett, amelynek a végén olyan gyenge lett, hogy orrán,

száján ömlött a vér, de a lelkét megizmosította a kegyelem minden támadással szemben.

Henrik, aki azt hitte, hogy győzött, nagy reménykedéssel várta másnap reggel Erzsébet válaszát. De csalódott, mert mint a szentéletű apáca-életrajzíró (Stágel Erzsébet) mondja : «Kemény vala ugyan a csábító ellenség támadása, de erősebb a belső malaszt, melyből Isten szavát és akaratát megértette olyképpen, hogy megkezdvén a szerzetesi életet, elvesse a világ pompáját, gyönyöreit és ne engedje magát mennybéli Jegyesétől elválasztani, hanem várja tőle örök nyugalmát. Aztán önkívületbe esvén, mintha már halálra vált volna, száján, orrán sok vért veszte, de ezzel egyszersmind kimúla szívéből a világ szeretete. Miután felocsudék és a herceghez visszatére, így nyilatkozott : Minthogy az Istennek egyszer eljegyzett szűz meg nem törheti esküjét halandó ember kedvéért, neki is feltett szándéka alázatos engedelmességben önkéntes szegénységben és örök tisztaságban tölteni be életét. Hallván ezeket sértődve távozott a herceg ; Erzsébet nagy tusa után győzelmet víván ki, teljes szívével fordult Krisztushoz, az ő jegyeséhez, szűz teste virágát újra neki adá, mely fogadást huszonnyolc éven át megtartá tiszta szüzességben, úgy, hogy soha senki se hallott ajakáról egy szót is, fogadalmának ellenére, fülét szemét mindentől óvta angyalhoz hasonlóan, mintha nem is testben élt volna . . . »¹⁷

¹⁷ Bolland. 123.

Istennek adott élet.

Henrik távozásával távozott életéből minden földi kapcsolat, minden rokonsági érdeklődés életfolyása iránt és 28 év alatt, amelyet ebben a kolostorban töltött, soha egyetlen ismerőse vagy rokona sem látogatta meg az egykor oly hatalmas király egyetlen leányát. De Erzsébetnek ez nem fájt, hiszen neki már ekkor Isten volt a mindene. A környezet, amelyben élt, egész sereg szentéletű szerzetesnővért termett. Többek között vele együtt élt Stágel Erzsébet is, aki később megírta Erzsébetünk életrajzát.¹⁸ Ez a szent életközösség valóban boldog együttes volt, az ujjongó szívek együttese, ahol mindenki a másik boldogságát keresve találta meg a magáét. Sokan talán még az egyszerű apácák lemondását sem igen értették, még kevésbbé fogták fel az áldozat jelentőségét Erzsébetnél, akiről hamarosan elterjedt az egész vidéken a hír, hogy a «magyar királyné».¹⁹ Életrajzírója ismerte fel a legjobban Erzsébet boldogságkeresésének haladását a hármas Tanácsok útján, mikor így írt róla: «Nemesen idegenkedvén a világtól s az emberek csalfaságától, minden szeretetét az Úrra és az Üdvözítőre fordítá, kinek magát szerzetes fogadalmaival szentelte . . .»²⁰ A nem s idegenkedés nem csupán az emberi szeretetben és megbecsülésben megrendült bizalomból eredt, hanem első sorban onnét adódott, hogy Erzsébet belekapaszkodott a

¹⁸ Wilms O. P. 92.

¹⁹ Ferrarius 383.

²⁰ Bolland. 125.

kegyelemmel Isten kezébe és nem akart más úton járni, mint azon, amelyen ugyan vérrózsák nyílnak, tövisek teremnek, de amelyek minden meredekségük ellenére is olyan magaslatokba visznek és ahonntól oly könnyen és oly hamar el lehet érni az eget. Ez az út a kevesektől járt nehéz út, a Tanácsok útja volt, s hogy ennek az útnak a kiválasztásánál nem gondolt arra, hogy királyné lehetne, az szinte természetes, hiszen tudta azt is, hogy *csak* a földön lenne királynő, a földön, ahol semmi sem örök, mert a romlás és bomlás csírájával születik itt minden...

A szegénység darócában.

Nem kereste a föld gazdagságát, hiszen azért választotta a szegénység útját. Egy országról mondott le egy másik országért, és tudta, hogy ennek a lemondásnak teljesnek kell lennie, hiszen ha csak a lelkével ragaszkodik is a földi országhoz, önmagát csalja meg lemondásával. Mert aki lemond a világról, hogy magát Istennek adja, nem tarthat meg semmit magának, hiszen Isten nem tűri a megosztott szívet: Neki az egész kell, vagy semmi. Megcsalta volna saját magát, ha egy kicsike részt megtart magának, hiszen Isten előtt mindig az a «kevés» az a «semmiség» a legértékesebb, amelyet oly könnyen megtartanánk magunknak.

A tössi kolostor élete nagyban elősegítette ezt a teljes lemondást. Maga a kolostor nagyon szegény volt és tekintve az apácák nagy számát — nyolcvan-százan éltek benne — bizony nagyon szerény viszo-

nyok között élhettek, csupán máról holnapra tengetve életüket. Az aggodás azonban nem ölte ki lelkükből a gondatlanság határát súroló Istenben bízást. Tudták, hogy a mennyei Atya még a mezők liliomainak is gondját viseli, mennyivel inkább kertje, kolostora liliomainak... Stágel Erzsébet írja megemlékezésében, hogy Ágnes királyné, Erzsébetünk mostohája rideg és szigorú vala irányában és noha összes, Endre királytól reá maradt örökségét bírta, keveset engedett át leányának, a zárdának se sokat, hanem csak Erzsébet halála után segített...»²¹ Másutt pedig arról ír, hogy Krisztus adományozta meg gazdagon Erzsébetet sok-sok szenvedéssel, amelyek közé — szerinte — joggal oda sorolhatjuk a szegénységet «melyet szent szeretettel viselt az egész idő alatt, amíg a szerzetben élt, minthogy a kis kolostorban mindenre szűköskén tellett s akik segítségére lehettek volna, távol valának...»

Mivel királynői mivoltát ugyancsak ismerték a jó szerzetes nővérek, s tudták, hogy mekkora vagyont és hatalmat vetett meg az örökkévalóságért, éppen azért az ő szemükkel nézve legcsodálatosabb volt egész kolostori életében az az egyszerű szegénység, amelyet a kolostorban ugyan mindenki gyakorolt, de nem mindenki szeretett és keresett oly nagy hevüléssel, mint éppen az, akinek a leggazdagabbnak kellett volna lennie, vagy a ki a leghatalmasabb lehetett volna. Szegénységről egész részletes le-

²¹, U. o.

írásokat hagyott hátra a szentéletű Stágel Erzsébet, aki egy ideig vele együtt élt a tössi kolostorban: «Minden erényei legfőbbike és úgy látszik alapja, a szegénység volt. Nemcsak hogy igazán szegény volt, akinek sokszor a legszükségesebbje is hiányzott, de nem is ragaszkodott semmihez, sőt mindent eltávolított magától még lélekben is, ami a szegénység tökéletes foka. Cellájában egyszerű fafeszületen a pokrócon és hitvány szalmazsákon kívül egyebet nem láthatott soha senki s egész lakóhelye tisztes szegénységet árasztott magából...»²²

A földön, de nem a földnek élt, és boldog volt szegénységében, hiszen a krisztusi boldogság lebegett lelki szemei előtt: «Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyeknek országa!»

Patyolatlélek a szűzek köntösében.

Már említettük Erzsébet nagy harcát az égi Jegyesnek ígért hűségéért, de Henrikkel vívott nagy harca még nem zárta le egészen küzdelmeit és törekvéseit a szűzi élet nehéz köntösének viselésében. Ezért mindig éberén állott őrt lelke sátora előtt, hogy testi vágyak ne surranhassanak lelke fehér sátorába. Stágel Erzsébet írása szerint «Erzsébet, a magyar királyi asszony, hogy lelké belső tisztaságát annál biztosabban megőrizze, minden évben nagy előkészülettel, bűnbánattal és alázatossággal, mintha súlyos bűnök terhelnék a lelkét, általános szentgyónást végzett és ezt a példáját szerzetes nővérei

²², U. o.

is követték. S ámbár szíve-lelke belső tisztaságát gondosan megóvva, minden tettét és gondolatát megfontolván, mégis gyakran kereste apró bűneinek és gyarlóságainak bocsánatát és nagyon gyakran — mint azt a szerzetesi szabályok előírják — megjelent a gyóntatószékben, hogy lelkiatyjának bevallja súlyosnak vélt bűneit . . .»²³

Ez a lelki atya nem volt más, mint a nagy misztikus író, Suso Boldog Henrik. Vezetésével Erzsébetünk egyre magasabbra emelkedett a tökéletesség lépcsőfokain, és a lelkében honoló tisztaság, alázatosság, valamint a nagy vágyakozás az Eucharisztia iránt, mind-mind segítették őt az Istenszeretet misztikus régióiba. Erzsébet mindenben gyóntató-atyja rendelkezései alá vetette még belső bizalmi ügyeit is. Suso Henrik szent élete csak például szolgált neki nagy világmegvetésben, s hogy teljes legyen áldozata, még óhajításait is parancsnak vette annál is inkább, mert megérezte benne Isten emberét, aki által a Gondviselés oly sok tanáccsal és parancssal látja el.²⁴

Utolsó út az elhagyott világban.

Az engedelmesség szavára hallgatva átlépte még egyszer a kolostor küszöbét, hogy Henrik távozása után annyira megrendült egészségét orvosai tanácsára az aargauai Baden — ahogy akkor hívták —

²³ U. o.

²⁴ Pór 484., Kühár 45. (Kühár röviden közli Suso életrajza adatait is a felsorolt irodalom jegyzeteiben 80. old.)

Aquae Helveticae híres sósfürdőjében ismét helyreállítsa. Néhány nővér ment vele együtt, akiknek szintén szükségük volt az enyhethető fürdőre. Mikor az előírt időt kitöltötték, látogatást tettek a szomszédos Königsfeldenbe is, ahol Erzsébetünk mostohája élt az általa alapított apácák klastroma mellett.²⁵ Az alig kétórányi utat gyalogosan tették meg. Itt, Königsfeldben Ágnes szívesen fogadta sokat szenvedett mostohaleányát, és egy ideig ott tartotta maga mellett, legalábbis annyi ideig, míg a Magyarországról magával hozott kincseit megmutogatta neki.

Königsfeldből felettesei engedélyével útbajtette a híres Einsiedeln búcsújáróhelyet, ahol akarata ellenére nagy ünnepséggel fogadták. A svájci szabadságszerető nép, amely bizonyára nagyon sokat hallott a magyar királyleányról, akinek oly sokat kellett szenvednie mostohájától az általuk annyira gyűlölt zsarnoki Habsburgok egyik sarjától, szívébe fogadta a szerény apácát és nagy szeretettel övezte körül. Einsiedelnben, a kegyhelyen maga az apát fogadta, aki egyúttal a tartományi herceg is volt.

A templomban nagyon sokat imádkozott a kegykép előtt hazájáért, királyi őseiért, népéért és mindenkiért. Magáról bizonyára megfeledkezett, de éppen ezért a magátfelejtő mindenkiel törődéséért áldotta meg az Isten: egészsége teljesen helyreállt a Máriakép előtt, és ő mindig hangoztatta, hogy nem a sósfürdő, hanem a mindigsegítő Szent-

²⁵ Kúhár 33 és köv.

szűz adta vissza egészségét, hogy ne legyen nővérei terhére.

Testileg újra megerősödve tért vissza a tössi kolostorba, amelynek szegénységébe már úgy vágyott a lelke. Hamarosan ismét beleilleszkedett a szerzetesi élet szabályos menetébe, és bizonyára az volt a szándéka, hogy többé nem lépi át a kolostor küszöbét, s teljesen csak Istennek él.

Erénykincsek.

Stágel Erzsébet részletesen leírta Erzsébet erény-életét, és így elég világos képet hagyott hátra a szent királyleányról a tökéletesség magas és meredek útjaira való kapaszkodása közben. Vegyük szabad fordítással Stágel Erzsébet szavait, aki a tössi kolostor krónikájába írta be a szentéletű apácák életéről tett megfigyeléseit. «Erzsébetünk Szent Domonkos Atyánk szabályait és rendelkezéseit mindig nagy gondossággal tartotta szem előtt és a legnagyobb gondossággal igyekezett megtartani. Elöljárói iránt mindig nagy engedelmességgel viseltetett, követvén Szent Bernát szavait : Aki a lelkiekben és az engedelmességben tökéletes, az nem várja elöljárója sürgető parancsát, hanem füle a hallásra, nyelve a beszédre, lába az útra, keze a munkára mindig készen van, és magát belülről ösztönzi fellebbvalója parancsának betöltésére.

Az igaz alázatosság és bőkezű könyörületesség otthonos volt a szent királyleánynál. Nem volt oly lealázó és megvetésreméltó munka, amelyet ne telje-

sített volna a tőle telhető legnagyobb jókedvvel és szívességgel. Fájdalmat okozott volna neki, ha más végezte volna el helyette teendőit. Nem akarta, hogy királynőnek tiszteljék, nem szerette ha többre tartották mint társnőit. Az ebédlőben mindig azon volt, hogy ő várjon másokra, nehogy reá kelljen valakinek várakoznia. Az ételt nagyon szívesen találta az asztalra és a piszkos edényt ő vitte a konyhára mosogatni. Midőn pedig az asztalhoz ült, azt kívánta, hogy a cselédek is vele egy tálból egyenek ebédet és ha valaki ezt nem merte elfogadni tiszteletből iránta, ezt megvetésnek vette.

A szakácsnővér, aki huszonnégy évig vezette a konyhát, tanuskodik arról, hogy Erzsébet soha sem panaszkodott, hogy valamilyen étele nem izletes és sem egészséges, sem beteg állapotában soha nem engedte, hogy neki külön ételt adjanak, mint amit a közösség asztalára tettek.

Nagylelkű jótékonyságát, a szenvedő és beteg nővérek iránt részvétteljes lelkét azzal mutatta meg, hogy mások szenvedéseit és kínjait úgy érezte, mintha az övéi lettek volna. Nagyon sokszor segített orvosszereivel és tanácsaival mások baján enyhíteni.

Imagyöngyök.

Erzsébet bár lemondott a földi kincsekről, mégis gyűjtött gyöngyöket: imáiból... Buzgósága az imádságban akkora volt, hogy szinte minden tette imádságnak látszott. Minden éjjel az első hajnali jelre felkelt és a Boldogságos Szűz kis zsoltosmájának

hajnali részét fennhangon mondta el. A zsolozsmánál mindig nagyon szorgalmas és figyelmes volt és soha sem hiányzott, még betegségeiben sem, hacsak a végső szükség nem kényszerítette erre. Sokszor találták a templomban elragadtatásba esve, sokszor egy könyöknyi magasságban lebegve a föld felett és ilyenkor annyira kimerült, hogy ölben kellett cellájába vinni.

Buzgó imaéletéhez járult nagy testi önsanyargatása, bár egészsége ugyancsak gyenge lábon állt, úgyhogy nővérei mindig nagyon csodálkoztak rajta és kitartását a benne működő isteni malaszt nagy erejének tulajdonították.²⁶

Az imádság volt legsürgősebb teendője és ha itt volt az ima ideje, akkor szívdobogva sietett, hogy Jegyesével beszélgethessen. Ilyenkor a teste szinte érzéktelen lett minden földi vonzással szemben és a lélekismerők, akik tudják, mekkora akadály ez a földhözköötöttség a lélekszárnyalásban, tudják, hogy az ilyen elragadtatott lélek szinte belemerül Istenébe.

Mikor az ujoncnők néha elmentek hozzá, hogy lelki dolgokról beszélgessenek vagy tanácsait kérjék, sokszor megsz kította a csendes társalgást és szelíden így szólt: «Gyermekeim, mennem kell, hogy előre küldjek valamit magam előtt az örök hazába. Mire odaérek legyen ott valami vagyonom...»²⁷

Egyszer az egyik szentéletű apáca, aki vele együtt élt, álmot látott. Úgy tűnt fel előtte, hogy a kolostor

²⁶ Stigel Erzsébet szavai a Bollandistáknál Bolland. 124.

²⁷, ²⁸ U. o.

hálótermében van, ahol a reggeli első ébredés után a Szentszűz zsolozsmáját szokták imádkozni. Az első között ott találta Erzsébetet is nővéreivel, akik éppen megkezdték a zsolozsmát. Mindegyik nővér kezében egy kicsike csészét tartott. A zsongó zsolozsma minden szava egy-egy gyönggyé válva hullott a kis edénybe, de amíg a nővéreknél minden szóból egy gyöngyszem lett, addig Erzsébet minden szavából kettő hullott a csészébe.

A nővér másnap elmesélte álmát társnőinek és mindnyájan megértették, hogy milyen nagy értéke van Isten és a Szentszűz előtt Erzsébet imáinak. Ezért aztán többen megkérték, hogy írja le nekik azokat az imákat, amelyekkel a Szentszűzet szokta köszönteni. Erzsébet szívesen engedett az unszolásnak és így tudjuk, hogy imádságát, rendszerint 7 Üdvözlégys Máriával kezdte meg és aztán így folytatta: «Emlékezzél meg tisztaságos Boldogasszony Isten Anyja, arról a jóságról, amellyel Isten Téged teremtett, hogy kiszabadítsa az emberi nemet az örök kárhozatból, mely a bűnbeesés óta rája várt. Kérlek, Édesanyám, tarts tőlem távol minden rosszat, ami tetszésedtől megfoszthatna.

Emlékezzél meg arról a tisztaságról, amelyet az Isten idők kezdete óta számodra, a Te szent emberi életedre tartott fenn, hogy vele derítse fel sötétbe borult lelkünket. Arra kérlek Istennek tisztaságos Anyja, szerezd meg nekem segítségével az igaz tudás világosságát és minden bűnöm bocsánatát.

Emlékezzél meg arról a szeretetről, amellyel az Úr szívedet betöltötte az emberi nem örök üdvéért,

a bűneink által okozott nagy romlás elhárítására. Kegyelmek Anyja, arra kérlek, adj szívembe szeretetet irántad és Szent Fiad iránt cserébe azokért a jókért, amiket általad nyertünk. Emlékezzél meg arról a nagy tiszteletről, mellyel a teljes Szentháromság szüzi testedet illetve, hogy levegye az emberiségről a bűn gyalázatát. Dicséretes Anya, arra kérlek, feledd el vétkeimet, amelyeket ellened és szent Fiad ellen elkövettem.

Emlékezzél meg, Szentszűz arról az alázatról, amellyel az Isten neked az életben alávetette magát, hogy minket felmagasztaljon. Arra kérlek jóságos Anya, segíts kegyelmeddel, hogy akaratomat teljes alázattal alávessem neked lelkem megszabadítására.

Emlékezzél meg arról, hogy Te lettél a zálog, mellyel Isten a mi üdvösségünket bebiztosította. Arra kérlek nagyhatalmú Szentszűz, keltsd fel szívemben az örök, fogyhatatlan élet égő vágyát.

Emlékezzél meg Boldogasszony arról, hogy lelkünket, testünket az Isten általad gyámolította az örök kétségbeesés ellen. Arra kérlek Édesanyám, tekints sóvárgásomra és ments meg az eleséstől, minden rossztól most és mindörökké. Ámen.»²⁸

Igy imádkozott Erzsébet. Szépséges imáját leírták és így megmentették számunkra nővérei. Magyar lélek mélységeiből szakadtak fel szavai és bizonynyal nagy tetszésre és meghallgatásra találtak a Boldogasszony előtt.

²⁸ U. o.

Az elragadott hercegnő.

Erzsébetünk nagyon sok rendkívüli kegyelemben részesült menyeyi Jegyese részéről és ezek a kegyelmek több ízben nyilvánvalóvá váltak a kolostorban.²⁹ Egy ízben egy öregebb nővér kereste Erzsébetet, mert valami fontos dolgot akart vele közölni. Végig kutatta, tűvé tette érte az egész kolostort, még sem találta. Benyitott tehát a zsolozsmázó kápolnába. Ott egy apácát látott a Boldogságos Szűz oltára előtt leborulva, de csodálatos módon mégis a földfelett lebegve, majdnem egy könyöknyire. Arcát nem láthatta, de meg szeretne volna tudni, hogy kivel történt ez a csodálatos elragadtatás, s hogy meg ne riassza kegyelemben részesült rendtestvérét, elrejtőzött az egyik sarokban. Várt egy óra hosszat, s amikor a királyleány kiment a kápolnából, az öreg szerzetesnővér eléje állt:

— Hol volt nővérem? Oly régóta kerestem...

— Itt voltam. Miért keresett? — kérdezte Erzsébet.

— Menjen ki, nővérem ezen az ajtón, én is rögvest jövök, csak valakit keresek, — válaszolt az öreg és betepegett ismét a kápolnába, lámpájával átkutatta annak minden zegét-zugát, de nem talált senki mást, és így kétségtelenül meggyőződhetett, hogy Erzsébetet részesítette az Úr oly nagy kegyelemben, hogy felemelte magához... Ő volt az elragadott hercegnő...³⁰

²⁹ Ferrarius 384.

³⁰ Bolland. 127.

Isten erejével mindent tehetünk.

Csodálatos tetteket jegyeztek fel már életében Boldogunkról, aki a szentek alázatával rettegett minden feltűnéstől, de hiába, mert Isten éppen a gyengék erején keresztül akarja megmutatni hatalmát. A gyengék által, akik azonban erősek az alázatosságban.

Nem nagyon messze Tösstől élt egy nyomorék szegény asszony, akinek negyven éve szélütött volt mindkét karja, úgy hogy teljesen tehetetlen volt. Már-már belenyugodott a változtathatatlanba, de egy hang belülről folyton unszolta: «Menj a magyar királynéhez, kérd meg, hogy tegye kezét kezedre és meggyógyulsz». A szegény asszony már azt hitte meghabarodott, mert képzelődik, vagy pedig talán a gonosz játszik vele. Hiszen hogyan menjen ő, szegény nyomorék, a messze Magyarországba, hiszen mire odaérne, belepusztulna a fáradságba. De a következő éjszaka ugyanaz a hang ugyanazt tanácsolta neki. Erre egész komolyan gondolkodóba esett, de mégis elvetette a gondolatot magától, hiszen még a szomszéd faluba sem tudott elmenni, mióta a szélütés érte. Harmadik éjjel azonban ismét hallotta a hangot s most már megkapta az utasítást is, hogy hova kell mennie: «Menj a magyar királynéhez, Tössben él a kolostorban. Ő meg fog téged gyógyítani».

Hajnaltól útrakelt és délre ott is volt a kolostor előtt, ahol elmesélte a csodálkozó apácáknak éjjeli jelenéseit. Gyorsan megkeresték Erzsébetet, aki na-

gyon megrettent a hallottak miatt és nagyon szabadkozott, hogy ő tökéletlen szerzetesnő, nem lehet ilyen csodálatos gyógyulás eszköze. De a nagy unszólásra mégis a kolostor kapujához ment és kérte Istent, hogy gyógyítsa meg a szegény nyomorék asszonyt mélységes hitéért. Azzal kezeit rátette a szegényre és az rögtön meggyógyult. Hálálkodva ment el és kézimunkáival hálálta meg a kolostornak a Szent segítségét.

Egy másik esetben Erzsébet nagy hite nyilvánult meg. Volt a kolostor kertjében egy kis fakunyhó, amelyben a kert rózsáiból rózsavizet pároltak a szerzetesnők betegség esetére. Egyszer Erzsébet egy másik nővérrel sétálgatott a kertben, mikor észrevették, hogy a kis faház lángokban áll. Víz volt ugyan a közelben, de edény nem, csak egy ócska rosta, amelyet szénhordásra használtak tél idején. Ijedten szaladtak oda mindketten. Erzsébet segítségért kiáltott, a másik nővér pedig sietve elszaladt, hogy valakit hozzon. Erzsébet azonban látta, hogy már késő lenne minden segítség, azért felfohászkodott az Úrhoz, megfogta az ócska rostát, megmerítette a vízben és csodálatos módon addig hordta az égő házra a vizet, míg az teljesen elaludt. Mikor a szerzetesnők csoportosan odafutottak a tüzet oltani, mind látták Erzsébetet, amint rostában hordta a vizet. Stágel Erzsébet, aki ezeket az eseményeket feljegyezte, ezekkel a szavakkal zárja be írását: «Inkább hite oltotta el a tüzet, mint az a pár csepp víz...»

Útban hazafelé.

Boldog Erzsébet több ízben felgyógyult súlyos betegségeiből, de szervezete mindig gyenge és törékeny maradt. Egy napon egész hirtelen összeesett, és az orvosok sehogy sem tudtak baján eligazodni. Mindent megpróbáltak rajta, de sikertelenül. Egyik éjjel aztán megjelent neki szent égi rokona és pátrónája Magyarországi Szent Erzsébet és így szólt hozzá :

— Hogy vagy?

— Bizony nagyon rosszul. Főként a fejem gyötör.

— Négy napja eszméletlen vagy már és olyanok a kínjaid, hogy az orvosok tehetetlenek, mert azt gondolják, hogy az ami egyik bajban jó, jó a másikban is. De mivel egy nemzetségből származtunk és az Isten reám bízta gondod viselését, megadta nekem a hatalmat, hogy visszaadjam öntudatodat, és meggyógyítsalak. Tizenöt nap múlva léssen ünnepem, s addig még sokat kell szenvedned. Ezzel kezét a beteg fejére tette és eltűnt. Erzsébetünk visszanyerte öntudatát és elmondta nővéreinek Szent Erzsébet jelenését, és öntudatát csakugyan nem vesztette el többé betegsége alatt. De még sokat kellett szenvednie. Miközben egyre fokozódtak szenvedései, Szent Erzsébet nyolcadnapra ismét megjelent neki, és megjelentette, hogy nyolc napig még mindig szenvednie kell, de azután az Úr irgalma megszabadítja szörnyű szenvedéseitől. Ezután már le is mondtak róla orvosai, oly rettenetes szenvedések gyötörték. November 19-én, mielőtt megkezd-

ték volna a közös zsolozsmát, Szent Erzsébet utoljára is megjelent neki és megmondotta, hogy ezen a napon szinte elviselhetetlenné fognak fokozódni gyötrelmei, de utána egészen meggyógyul. Valóban szinte vértanúságot szenvedett, de este saját lábán ment el a templomba, s ott leborult Szent Erzsébet oltára előtt. Ekkor aléltan esett össze. Mikor magához tért, kérte, hogy készítsenek számára meleg fürdőt. Ettől kezdve annyira javult állapota, hogy eljáratott a közös imákra, de teljesen egészséges sohasem lett többé. Szenvedéseiről ezeket jegyezte fel szentéletű barátnője, Stágel Erzsébet : «Az Isten végtelen és kimeríthetetlen jóságának jele volt az, hogy annyi testi-lelki bajt oly türelemmel tudott elviselni. Az Úr Jézus teljesen hasonlóná tette őt azokhoz, akiket különös szeretetével tüntetett ki . . .»

Pedig még nem volt tele a pohár. Élete utolsó négy évében, mint tehetetlen csecsemő, az ágyhoz volt szegezve fájdalmas betegséggel. Nem bírt mozdulni sem és egész teste kisebesedett a sok fekvéstől. Nagy türelmét azonban ekkor sem veszítette el, hanem minden szenvedését felajánlotta, engesztelésül a világ bűneiért, a keresztre feszített Megváltónak. Betegségében éj és nappal egybefolyt, s gyötrődése szörnyű kínjain már nővérei sem tudtak segíteni. Jöttek mentek szobájában, de már őket is kimerítette a folytonos ápolgatás. Egyik éjtszaka, mikor nagyon rosszul volt, szeretett volna lámpát gyújtani. Keltegetni kezdte a kimerült éjjeli ápolónővért, aki a fáradságtól szinte összerogyva aludt. Hiába volt, gyenge hangja nem bírta felébresz-

teni. Mikor reggel felébredt, meglepetve látta, hogy a lámpából sugárzó fény árad a szelíden alvó betegre. Rögtön tudta, hogy csodás módon gyúlt fény az éjtszakában . . .

Búcsú a vándorúttól.

Erzsébetünk teste már valósággal üszkösödött és mérhetetlen szenvedései voltak. Egyszer aztán az Ég irtalma is megelégette szolgálójának nagy türelmét, és lelkében megsúgta neki, hogy hamarosan hazamehet az örökélet halmaira. Egy szép, bimbópattantó csupafény májusi napon így szól: «Itt az ideje, hogy azt kérjem Istentől, amitől mások annyira rettegnek — a halált, hogy végre kiszólitson ebből a siralomvölgyéből.»

A Legszenetebbet tárt szívvel fogadta, és tudta, hogy ezután már színről-színre fogja látni azt, aki után annyi éven át úgy vágyakozott. Kérte nővéreit, hogy fektessék úgy, hogy láthassa a futó felhőket, a zuhogó napfényt, amelyek talán éppen szép hazája felé szállnak. A tavasz elküldte hozzá a virágpompás rétek izenetét, és még egyszer láthatta a kéklő messzeségbe vesző hegyeket, melyeken túl egy ország halvány vonalai tűntek fel előtte . . . Egyszer még szeretett volna izenni haza, és szeretett volna üzenetet kapni szép Magyarországból . . .

Egyszer aztán felbuggyant lelkéből a könnyes imádság, és nagy hazasóvárgását imával zárta le: «Uram, Istenem, Teremtőm, Megváltóm síron túl való örök jutalmam. Tekints reám most a Te végtelen irgalmaddal. Végy fel az örök hazába a szám-

kivetés földjéről, a siralomvölgyéből a Te kínszenvedésed és haláloed érdemeiért. Légy irgalommal hozzám, hiszen úgy hagyom el ezt a világot, hogy mióta eltávoztam atyám országából, nem emlékszem rá, hogy valakit is láttam volna rokonaim közül...» Az utolsó szavakat már alig suttogta a haldokló és az egész kolostor körülálta kemény betegágyát. Stágel Erzsébet föléje hajolt, hogy megmentse a messzeindulónak utolsó szavait... És akkor a szívdobogató csendben egy kis madárka röppent a cella ablakára és dalolt, trillázott szívrepesve valami ismeretlen csengésű éneket. A legenda szerint a messzi Magyarországról küldte, hozta szíve, hogy daloljon valami fájoan borongó, de mégis édes, léleksimogató éneket... A nővérek nem értették, de a haldokló arca csupa mosolyban ragyogott: ő értette egyedül a szülőföld üzenetét...

Stágel Erzsébet is befejezte a könnyek közt rótt utolsó sorokat: «A drága lélek elröppent sokat szenvedett testéből, elhagyta a mulékony élet nyomorát, és rálelt az igazi gazdagságra; a siralomvölgyből zarándokútja betorkolott az örök hazába, halandó teste nyavalyáiból romolhatatlan épségbe öltözött...»

Egy szent élet szent halála volt ez... 1338 május 6-án.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Jeanne Ancelet-Hustache: «La vie mystique d'un monastere de Dominicaines au moyen age». Paris, 1828.

Hieron. Wilms O. P.: «Aus mittelalterlichen Frauenklöstern». Freiburg im Breisgau, 1916.

- Kühár Flóris O. S. B.*: «A legszentebb család utolsó virága». Budapest, 1939.
- Pór Antal*: «Habsburg Ágnes magyar királyné és Erzsébet hercegasszony, az Árpádház utolsó sarja». Katolikus Szemle. Budapest, 1888.
- Sig. Ferrarius O. P.*: «De rebus Ungaricae Provinciae Sac Ordinis Praedicatorum». Viennae, 1636.
- Szunyogh X. Ferenc O. S. B.*: «Magyar szentek, szent magyarok». Budapest, 1938.
- Gerdenich Mór O. P.*: «Magyar Erzsébet idegenben». Rózsafüzér Királynéja, 1924. 87. old.
- Tarczai György*: «Arany gallyon fehér virág». Rózsafüzér Királynéja, 1919—20. évf.
- Hóman Bálint*: «Magyar történet». Budapest. Évszám nélkül. II. k.
- Hazai Okmánytár VIII. kötete, Budapest.
- J. Bollandini*: «De beata Elisabetha Hungara filia Regis Andreae III. O. P. Thosanae in Helvetia». Acta Sanctorum Maii Tom. II. Roma—Paris. 1866.

BOLDOG CSÁKI MÓRIC O. P. ÉLETE

1270—1336.

Akik bölcsőjét ringatták.

Hatalmas nemzetség volt, amióta magyar a magyar, a Csákiak nemzetsége. Anonymus krónikája Szabolcstól, Elődtől, Árpád apánk második vezérétől származtatja őzüket, az első Csákot. Szállásuk, ahol első ízben letelepedett ez a törzs, a mai Vértes hegység vidékén volt, de birtokaik behálózták lassankint egész Dunántúlt. A

XII. században, amikor a törzs nagyon megszaporodott, a hatalmas szállásbirtokot felosztották, de még így is elég tekintélyes vagyon jutott egyre-egyre a családtagok közül.¹

Boldog Móric abból a Csák nemzetségből sarjadt, amelyet legfőbb vára, Ugod, után ugodi-ágnak szoktak nevezni. A nagytekintélyű család Szent István óta nagy megbecsülésnek örvendett mind a főnemeség részéről, mind egyházi részről, hiszen ebből a családból került ki rövid egymásután, három emberöltő alatt, idősb Ugrin esztergomi, ifjabb Ugrin kalocsai és legifjabb Ugrin spalatói püspök és számos más királyi udvari ember.²

² Málnási 2—3.

¹ Pór 303.

A kis Móric édesatyja, a nagybölcseiségű Demeter bán, bakonyi gróf volt. Buzgó védője volt az Egyháznak, és ha szerzeteseket ért valami sérelem, az ő segítségét szokták kérni. Tudjuk róla például, hogy az erőszakos foglalókkal szemben megvédte a zirci monostort.³ A nemzetség tagjai erősen összetartottak, és egymásért sok mindent megtettek. Még Móric idejében is nagyon sokan éltek ezek közül a tekintélyes rokonok közül, s a királyi udvarban nem egy főasztalnok, főlovászmester, nádor, vajda és ispán került ki közülük.

Édesanyja a nagyon vallásos és dúsgazdag Kószeghy-családból származott.⁴ Tőle kapták gyermekei mélységes vallásos nevelésüket. Mint kisleányt, bencés apácák nevelgették. Érthető tehát, hogy nagy buzgósága elévülhetetlen hatással volt gyermekei későbbi sorsára.

Égi jelek.

Mikor édesanyja szíve alatt pihegett a sarjadó élet, igen féltették a gyenge asszonyt nagy szenvedései miatt. Rettegett maga az anya is, hogy életébe kerül gyermeke világrahozása. Kérte tehát környezetét, hogy imádkoztassanak a közeli kolostorokban szerencsés születéséért. A rettegés napjaiban aztán nagy vigasztalást kapott az Égtől a szenvedő anya. Édes terhének utolsó hónapjában ugyanis megjelent neki egy éjjel valami égi látomás, fehér ruhában, fénybeburkoltan, ragyogó arccal. A jelenés így szólt : «Ne félj leányom a szülésre könnyen bekövetkező

³ Hazai Okmánytár VIII. ⁴ U. o.

haláltól. Fiat fogsz szülni. Ha majd a szülés ideje elé. kezik, értesítelek, és akkor majd jelöld meg jobb kezed mutatóujjával melledet a szent kereszt jelével és mondd el ezt az imát : «Emlékezzél meg Szentszűz, Krisztusnak Anyja, arról a legszentebb napról és óráról, midőn az örökkévaló Atyának egyszülött, általa öröktőlfogva nemzett, a te szent méhedben testet öltött szent Fiát szülted, emlékezzél vissza azokra a szavakra, amelyeket Gábor arkangyal mondott neked, midőn az örök Atyának egyszülött fiát hordozád » Ha ezt az imát többször elmondod, s közben melledet többször megjelölöd a szent kereszt jelével, elkerülöd a rettegett, fenyegető halált. Én a megváltó Krisztusnak áldott szűz Anyja vagyok, s azért jelentem meg neked, hogy előre hirdessem a méhedből születendő fiú kedves voltát Isten és emberek előtt, mert az Úr keze mindig vele lesz . . . »⁵

Igy már bizakodva várták a gyermek születését és az egész rokonság telve volt a kérdéssel, amellyel Keresztelő Szent János születését várták : «Vajjon mi lesz ebből a gyermekből ? Mert az Úr keze van ővele . . . »⁶

Családi tűzhely melegénél.

Mikor a kis apróság megszületett, hamarosan meg kellett keresztelni, mert nagyon gyenge volt. Szülei a vasmegyei Pápócon tartózkodtak, mikor Móric a világra jött. Itt a rábamenti birtok családi fészkében

⁵ Bollandini : Acta SS. 163—164., 310.

⁶ Luk. I. 66.

taníttatták az első lépésekre kicsike fiúkat.⁷ A gyermek három évig majdnem állandóan beteg volt és 1 évvel fiatalabb kis huga sokat szenvedett az állandó láztól. Már közel öt éves volt, mikor rendszeres tanítása és nevelése megkezdődhetett. Az édesanyai szeretet azonban leleményességével igyekezett az elmulasztott évek késedelmét pótolni, s a gondos nevelés csakhamar eltüntetett minden hiányt a szépen fejlődő gyermek életéből. Hovatovább elérte, sőt el is hagyta testi-lelki fejlődésben testvéreit, öccsét, akiken nagy szeretettel csüngött. Mikor a család legkedvesebb tartózkodási helyére, a veszprémmegyei Ugod várába vonultak át, a várjobbágyok gyermekeit is maga köré gyűjtötte és mint a legenda oly gyermeteg hamvaszággal írja róla, legkedvesebb játéka a paposdi, a szerzetesi élet-utánczás volt. Ilyenkor játszópajtásai-val együtt kápolnát épített, oltárt rakott és fehér lepelbe burkoltan misézett, s gyermeki lelke egész áhítat-kincstárát az Úr elé rakta. Máskor kolostornak rendezte be a vár-egyik-másik nagyobb termét és a falócákon sorbaültette a jobbágygyerekeket, mint a kolostori ebédlőben szokás, csendet és hallgatást írt nekik elő, felolvasott nekik valami szent könyvből, és végül felszolgált nekik az asztalon.⁸

Édesanyjának nagy öröme telt fiában s bár már akkor kisebbik fia, Csák, komolyan gondolkodott arról, hogy kolostorba vonul, mégis Móricot is szívesen látta volna valamelyik szerzetes rendben.

⁷ Málnási 3.

⁸ Bollandini : Acta SS. 165.

⁹ Pór 304.

A kis Móric a gyermekeknél nagyon ritka és nagyon szokatlan vonzódással kereste a magányt. Elgondolkozott és imádkozott a magányban, és atyja csatlóssai sokszor találták a bakonyi erdők valamelyik tisztásán fűben heverészve, vagy öreg odvas tölgyfák tövében térdel állva imádkozni. Ilyenkor nem zavarták lelke szárnyalását s csak messziről vigyáztak reá, hogy baja ne történjék valahogy. S lassan híre-járt az egész környéken a szent gyermek csodás imáinak . . .¹⁰

Szent Elek példája.

Egy szép napon kolduló barátok jöttek az ugodi várba. Fehér ruhájuk foltos volt s nagyon szegények voltak. A vár ura, a jólelkű Csáki Demeter gróf, magyaros vendégszeretettel fogadta őket és mint kedves vendégeknek, az ágyas házban adott szállást. A gyermekek is hamarosan előkerültek valahonnét a ritka vendégek hírére és kezdetben félénken, de aztán a szerzetesek barátságos mosolygásától nekibátorodva nézegették a jövevényeket és alig teltek be látásukkal. Édesanyjuk sok mindenről kérdezősködött tőlük és a lelkiélet szépségeire terelte a szót. A domonkosok, — mert azok voltak — nagyon szépen tudtak beszélni a jó Istenről és minden egyébről, ami a lelket oly boldoggá tudja tenni. Az egyiknek különösen átszellemült az arca, szinte érződött rajta, hogy Isten kedveltje. A kis Móric végül is odamerészkedett a szegény szerzeteshez, az térdeire ültette és úgy mesélt neki a szentek életéből sok szépet. A kis-

¹⁰ Bollandini : Acta SS. 164.

fiút leginkább Szent Elek királyfi élete hatotta meg.¹¹

Szent Elek királyi vérből származott. Hősies lélekkel szüzi tisztaságot fogadott az Istennek. Királyi atya azonban kényszerítette, hogy egy gazdag leányt feleségül vegyen. A mennyegző éjtszakáján Elek királyfi az önmegtagadás és tisztaság erényeiről beszélt menyasszonyának, s az örök boldogság elnyerésével vigasztalta őt. Még az éjjel eltűnt övéi köréből. 17 évig bolyongott szerte a világban Krisztus nevéért végtelenül sokat szenvedve, majd atya udvarában élt, mint közönséges koldus. A jószívű atya ismeretlenül szállást adott neki palotája lépcsői alatt. Itt élt szülei és felesége közvetlen közelében újabb 17 évig teljes ismeretlenségben, szenvedve és imádkozva, anélkül, hogy felfedte volna magát. Egyszer aztán közeledni vélte a halált. Leírta tehát viszon tagságos életét. Mikor meghalt, isteni szózat hallatszott az égből, isteni sugallattól indítatva s maga a pápa is odasietett az ismeretlen koldus holttestéhez, amelyre már sírva borultak a bánatos szülők és az elhagyott feleség.¹²

Móric lelkében örök és kiírhathatlan nyomokat hagyott Szent Elek története. Már régen elmentek a várból a kolduló szerzetesek, de ő nap-nap után sokat gondolkozott róluk. Talán észre sem vette, hogy lélekben ő is velük jár-kel szerteszét az országban, hirdetve az Isten ígését, vigasztalva, gyógyítva a bűnösök lelkét, szolgálva a szent szegénység, a szent-leki tisztaság és fejethajtó engedelmesség szellemét.

¹¹ Ferrari 144, Pór 304.

¹² Schütz III. 21.

Érezte, hogy milyen kedvesek ezek a folyton mosolygó fehérruhás szerzetesek Isten előtt... S egy csendes napon, talán az ugodi vár kápolnájában, vagy a bakonyi erdők irdatlan sűrűiben, ő is kicsordította szívéből Szent Elek vágyódását és ígését a szűzi élet halálíg fogadására... A magyar erdők zúgása mondta rá az Ament a fehérlelkű ifjú szent elhatározására...

Mikor később valóban szerzetes lett, maga mesélte el, hogy aznap, amikor Szent Elek életét megismerte, már felkelt lelkében az elhatározás, hogy majdan ő is kolostorba lép és ott éli Istennek szentelve életét.¹³

Egyedül a nagyvilágban.

A kis Móric még nem volt tíz éves, mikor édesatyja 1286-ban meghalt.¹⁴ Még meg sem szűnt a gyász szeretett atyjuk halála felett s máris ismét temetniök kellett, mégpedig most azt, akit legjobban szerettek ezen a földön: jóságos édesanyjukat. Valószínű, hogy a pápóci, vasmegyei várban temették el őt is, mert ez volt a család birtokainak központja és innét kezdték okleveleiket.¹⁵

A három gyermek most árván maradt és a rokonság feladata lett, hogy Demeter gróf nevéhez méltóan nevelje őket. Csák hamarosan belépett a domonkosok rendjébe és a szentdomonkosi életeszmény megvalósítására szentelte életét. Később Boldogként tiszt-

¹³ Bollandini: Acta SS. 167.

¹⁴ Málnási 3.

¹⁵ U. o.

telték és több életrajz is magasztalja életszentségét. Meghalt 1308-ban.¹⁶

Huga, Kinga, a híres és nevezetes Rátót család egyik tagjának, Gyulának lett a felesége, de hamarosan özvegyen maradt, s ő is elég korán meghalt, kb. 1317-ben.¹⁷

Móric tehát mindegyik testvérét túlélte. Mivel ő volt az utolsó fiú az ugodi ágból, rokonainak minden gondja az volt, hogy új ivadékkal frissítsék fel az ősi családot.

Ezért az egész rokonság azt követelte az alig 20 éves Mórictól, hogy házasodjék meg, mert különben kihal az alig egy két rügyre szorítkozó, valamikor oly hatalmas család és idegenekre száll az ősi birtok. Ez az indítók nemesi családainknál nagyon sűrű jelenség volt. Móric, hogy a sok zaklatásnak elejét vegye kénytelen volt engedni övéi sürgetésének és megkérte a hatalmas Aba családból Amadé nádornak, az északkeleti felvidék urának, leányát, Katalint.¹⁸ Már eddig is Mórícé volt szinte egész Dunántúl és birtokaiba estek Sopron, Pozsony, Fejérvár és Veszprém is, most pedig házassága révén egyszeribe a magyar föld első főúrává lett. Rokonsága szinte úszott a boldogságtól, hogy mekkora hatalmat tart kezében öccsük. Hogy az ifjú vőlegény szerénysége miatt szégyen ne essék a családon, ők maguk rendezték meg a lakodalmat is. Hatalmas főúri lagzit tartottak, amolyan hegyen-völgyön lakodalmat, melyen

¹⁶ Pór családfatáblázata 304.

¹⁷ U. o.

¹⁸ Fejér VIII. 1, 405, 446.

a félország hivatalos volt. Az ünnepségek akkora költséggel folytak, hogy Móricnak az esküvő után a Sopron melletti Balf faluját egész hozzátartozandóságával egyetemben zálogba kellett adnia Jekelin és Keneplin grófoknak.¹⁹ Mikor több hónapos lakodalmazás után 1301-ben véget vetettek az ünnepségeknek, az ifjú pár már szívből vágyódott a magány után. Móricnak azonban bizonyára állandóan lelke előtt lebegett Szent Elek példája és így érthető, hogy szüzességét a házasságban is megtartotta, annál is inkább, mert Aba Katalin, aki szintén nagyon vallásos lélek volt, már előbb szüzességet fogadott Istennek.

Három évig éltek egymás mellett, mint tiszta-életű testvérek. Valamelyik kis vidéki várukba vonultak vissza és így imádságos lelkületük nyugodt maradhatott a rokonság folytonos unszolásától és figyelésétől.²⁰ Bizonyára sokszor beszélgettek egymással a lelkiélet szépségeiről, azt tervezgetve, hogy kolostorba vonulnak. Sok habozás után rokonaiknak ajándékoztatták birtokaikat, hogy szabadabbak legyenek a földi vonzásoktól, s lassan előkészítsék az utat a kolostor kapujáig.

Két kolostor a Szent Margit-szigeten.

A fehér ruhás domonkosok akkoriban már a nemzet apostolai voltak. A fiatal Rendtartomány egyre mélyebb gyökereket vert a magyar rónákon, magyar

¹⁹ Hazai O. III. 57.

²⁰ Pór 306.

városokban. Minden nagyobb városban voltak már szerény, zsúppfedeles kolostorok, s ezekbe az ország legnagyobb fiai és leányai sereglettek egybe, hogy a szentdomonkosi fehér kámzsába öltözötten vívják meg a legnagyobb harcot: önmagukkal az élet-szentségért és az örökkévalóért. Még frissen élt a nemzet emlékezetében a Boldogasszony sziget áldozatának, Szent Margitnak vonzó emléke. Még suttoztak a hatalmas Bánffy Buzád hősies lelkéről, Hédeváry(?) Pálról és a többiekről, akik mint híres és hatalmas családokból toborzódtak a Krisztust hirdető apostolok sorába. S a szentek élete nyomán az egész országban isteni csodák hírei keringtek, s dicsfények lobbantak fel az egyszerű és szegény szereztesek sírjainál.

A domonkosok egybeforrtak a nemzettel. Kevés szent volt akkoriban, akit annyira magukénak vallottak volna az ország legjobbjai, mint a Magyarországra annyira vágyódó Szent Domonkost.

Ha ezek mellett a lekli vonzódások mellett még megemlítjük Móric közvetlen rokonainak példáját, akkor könnyű megérteni, miért éppen a domonkosok Rendjébe lépett ez a gazdag magyar főnemes. Móric öccse, amint már említettük, szintén domonkos volt és szentség hírében hűnyt el. Egyik nagybátyja Csáki Ugrin már 1291 szeptemberében a Nyulak-szigeti domonkos kolostor perjele volt,²¹ jámborságát sokszor dicsérték a pápóci, vagy az ugodi várban megforduló dominikánusok az akkoriban még gyer-

²¹ Málnási 4.

mek Móric előtt. Egyik nagynénje, valamint nagybátyjának Csáknak özvegye a szigeti kolostorban élt azon a helyen, ahol Margit a nemzetért feláldozta magát.²²

Móric és Katalin tehát szinte haza mentek, mikor egy szép napon megszökve rokonságuk haragja elől, a Margit-szigeti kolostorokban jelentkeztek felvételért. Móric a férfi kolostorban kopogtatott, ahol már ismerték jótékonyágáról és szent életéről, Aba Katalin pedig az apácákhoz fordult és szintén kedvező fogadtatásra talált. Így még a szerzetben sem voltak messze egymástól, hiszen egy atyának, Szent Domonkos Atyáknak lettek gyermekei és egy szigeten, az áldozatok szigetén, alig pár lépésnyire álló kolostorban élték életüket.

Küzdelem a hivatásért.

Alig tudta meg Amádé nádor, hogy veje és leánya kolostorba léptek, iszonyú haragra lobbant ellenük. A család szégyenének tartotta őket és kemény elszántsággal készült fel mindenre, hogy visszaszerezze őket. Fegyveres csatlósokat küldött a budavári ispánhoz, hogy kényszerítse Mórict és feleségét a visszatérésre. Az ispán, hogy a rettegett főúr kedvében járjon és mivel az Árpádház kihalását követő trónviszályok idején nem volt aki védelmezhetne volna a kolostorok sérthetetlenségét, Verner fia Lászlónak, a budai bírónak kiadta a parancsot, hogy tegyenek eleget Amádé nádor kívánságának.²³

²² Fejér VIII. 2, 363.

²³ Fejér VIII. 1, 237.

Várjobbágyok és darabontok rontottak egy éjjel a kolostorokra és erőszakkal elhurcolták a szent-életű házaspárt. Katalinnak nem esett bántódása, de Móricot bezárták a budai toronyba, letépték róla a szerzetesi ruhákat és mindent elkövettek, hogy eltántorítsák szándékától. Rokonai sorra látogatták és hízelkedéssel, csalafintasággal igyekeztek fejéből kiverni szerzetesi hivatása szeretetét, de minden próbálkozás meddő maradt. Már közel egy félévig synylódott börtönében, mikor II. Vencel cseh király Budára jött és magával hurcolta Verner fia Lászlót, mivel ez az Anjou-pártiakhoz szegődött.²⁴ Minthogy most senki sem merte vállalni a felelősséget Móric további fogságáért, visszaengedték a szigetre. Itt testvérei, akik különben is mindent elkövettek kiszabadításáért, nagy örömmel fogadták és hogy mindenféle rokoni zaklatástól megmentsék, titokban kiszöktették Bolognába, a Szent Rendalapító sírjához. Közel három évig volt olasz földön.²⁴ Közben a szent tudományokkal okosította magát, hogy aztán később az Isten országéért küzdhessen. Akkoriban a rend már csodás színpompával virágzott. Tamás mesternek a tudósok legszentebbjének és szentek legtudósabbikának híre betöltötte egész Európát, s nagy dominikánusok kora akkoriban termette azokat a szenteket és nagy szónokokat, akikre már Móric azért is büszke lehetett, mert rendtársuk volt.

²⁴ Pór 307.

Gazdag szegénység.

Móric az égért lemondott a földről s hogy csakugyan mennyire nem fejlődött szegénységért rajongó szíve birtokai rögeihez, azzal bizonyította be, hogy hamarosan szerzetbe vonulása után összes javairól lemondott.²⁵ Régi oklevelek tanuskodnak bőkezűségéről. Már egészen fiatalon lemondott a sopronmegyei Csatabérfalváról, 1301-ben már mint szegénységre törekvő szerzetes ajándékozta a szigeti apácakolostornak, hol felesége, Aba Katalin volt, a vasmegyei Rábamenti birtokait Pápóccal együtt. Fejérvár közelében Boglárfalut a Himfieknek adományozta, a zalamegyei Komár és Galambok nevű falukat pedig rokonának Pécz István fiának, Miklós-nak adta örökre. Ugod vára mindjárt szerzetbe lépése után nagybátyjára, Csáki Péterre szállott, aki azonban hamarosan eladta a váratlan örökséget.

Igy tépte szét a földi érdekek szálait, hogy a lelke a magasba lendülhessen a szegénység szabad szárnyain. Akkor már csak az Istennel törődött s az örökkévaló javakat tartotta értékeknek.

Vagyonával Bolognából való visszatérése után még két esetben volt dolga. Egyszer, amikor a sopronmegyei Balfot, amelyet esküvője után több évtizedre elzalogosította, végleg Jekelin és Keneplin grófoknak adta azért a hűségért, amellyel ezek atyja, Demeter gróf, iránt viseltettek.²⁶ A másik esetben pedig az

²⁵ Málnási 4.

²⁶ A birtok adományozásokat részletezik Pór 308 és Málnási 4.

egyik erőszakkal elfoglalt birtokából akart egy részt a margitszigeti kolostor számára az apácák megélhetésére biztosítani. Azért a győri perjellel felkereste Györgyfi Miklós grófot, aki jószágainak egy részét erőszakkal lefoglalta és kérte, hogy legalább egy részét adja át haszonélvezetre a szigeti apácáknak.²⁷ Miklós gróf azonban gúnyolódni kezdett a szerény szerzetessel.

— Mikor úr voltál, nem kellett a vagyon, most hogy szerzetes vagy, nem illik rangodhoz. Nekem akkor mindjárt megtetszett a birtokod és mindmáig sokkal jobban tetszik, semhogy lemondanék róla.

— Makacsságod miatt még ez évben meg fogsz halni és más adja majd át a birtokokat jogos tulajdonosuknak, — felelte Móric a gúnyolódónak...

Mikor azonban minden kísérletezés hiábavalónak bizonyult, Móric búcsúzóul így szólt a gőgös főúrhoz :

— A hatalmas Istennek úgy tetszik, hogy fél év múlva sem magad, sem a más birtokait ne élvezhesd !

S Móric jóslata valóra vált. Alig öt hónap múlva a gróf súlyos betegségbe esett. Halálos ágyához hivatta két fiát Miklóst, a győri püspököt és Andrást, s így búcsúzott tőlük :

— Tudatom veletek, hogy hamarosan meghalok... Móric testvér megmondotta, hogy uralmamat félév múlva más veszi át. Tudjátok meg tehát, hogy ő próféta lelkületű és szent férfiú. Adjátok hát át neki azokat a birtokokat, amelyeket a kolostor apácáinak

²⁷ Hazai Okmánytár III. 57.

akart adni. Halála után valóban teljesítették is kérését és az apácák megkapták a birtokot.²⁸

A szegény szerzetesnek pedig egyre messzebb terjedt a híre, s már pusztá megjelenése is hathatós prédikáció volt a világ mulandó örömeihez annyira szívvel-lélekkel ragaszkodó emberek előtt.

Buzgóság az Úr házáért.

Móric testvér erényei között egészen rendkívüli helyet foglalt el a templomi berendezések tisztántartása, az istentiszteleti szükséges dolgok gondozása.²⁹ Mintha a zsoltáros szavai fűtötték volna szent lelkesedését: «Buzgóság emészt engem házadért!» Alig pitymallott, ő már talpon volt és ha elérkezett az imádság ideje, sorra keltegette testvéreit, hogy siessenek az Úr köszöntésére. A sekrestyés testvérnek állandóan szolgálatára állott, segített neki az oltárok díszítésében, a templom takarításában és minden gondjával azon volt, hogy a kert legszebb virágai között mutassák be a legszentebb áldozatot. Napraforgómagból és más olajos magvakból olajat préselt, hogy az örökmécsesből soha ki ne fogyjon az olaj. Sokszor még éjjel is felkelt utána nézni az Oltáriszentség előtt pislogó mécsesnek és ilyenkor ott maradt egészen reggelig, mert szívét is mécsesnek tartotta és annak lángjával is kedveskedni akart az eucharisztikus Királynak.³¹

²⁸ Pór 309.

²⁹ Bollandini: Acta SS. 171—172.

³⁰ Schürtz I. 289.

³¹ U. o.

Beszélgetések az Úrral.

Imaélete együtt lélekzett az Egyház életével. Nagyon sokszor elmondotta a halottak zsoltosmáját, a bűnbánati zsoltárokat és életrajzai mind megemlítik, hogy «imáiban igen buzgó vala». Vándorútjain, amikor a népnek hirdette az ígét, mindig felkereste a templomokat, s ott nagyon buzgó és állhatatos imába merült. Egy ilyen vándormissziós útjáról jegyezték fel kortársai, hogy mikor Vácra érkezett egyik társával, már beesteledett és egy Benedek nevű úrnál kértek szállást éjszakára. Benedek nagyon szívesen fogadta őket, különösen amikor hallotta, hogy egyik vendége a híres Csáki főúr. Éjjel, mikor álmából felébredt, kíváncsiság ösztönözte, hogy nézze meg vajjon mit csinálnak a vendégek, különösen Móric testvér. Felkelt és lábujjhegyen odalopakodott a vándorok szobájához, benézett, de csak az egyik szerzetes aludt; a másikat sehogy sem találta. Végig járta az egész házat, zeget-zúgot kikutatott, de nem akadt nyomára. Ekkor az a gondolat ötlött eszébe, hogy talán átment a templomba s ott imádkozik. Kiment a kapuhoz, de azt bezárva találta és emlékezett is, hogy sajátkezűleg reteszelte el. Mégis megnézte a templomot, s mikor azt is zárva találta, megleégedett azzal, hogy bekukucskált a hasadékokon, s íme ott látta Móricot. Szerfölött elcsodálkozott a dolgon, de még inkább azon a csudálatos fényességen, amely Móric testéből áradt és az egész templomot betöltötte. Másnap korán reggel átment a község plébánosához és figyel-

meztette, hogy nem zárta be éjtszakára a templomot. Az azonban váltig bizonykodott, hogy egész rendesen becsukta, sőt még a kulcsokat is megmutatta az ámuló házigazdának, aki erre elmondotta csodálatos élményeit a szentéletű Móric testvéréről.³²

A szentdomonkosi imaélet mélységei nem voltak előtte ismeretlenek és a szent Rendalapító nyomdokában járva, mindig szívesen beszélt Istennel és Istenről.

Csodákkal tündöklő élet.

Boldog Móric élete csodálatos élet volt. Nemcsak a világtól való hősi elfordulása, hanem ösztönös énjének megszelidítése és teljes uralomalatt tartása is csodálatossá tette. Feljegyezték róla, hogy 32 évi szerzetessége alatt, súlyos betegségeit kivéve, soha húst nem evett s ha beteg volt, akkor is csak feletesei kemény parancsa tudta rászorítani, hogy teste erősítésére húsételt vegyen magához. Ruházata a lehető legszegényebb volt s ha újat kapott, azonnal elcserélte ócskával. Emberszeretete évek folyamán csak mélyült s mivel mást nem adhatott, perjele engedélyével eledelének jórészét is a porta előtt várakozó szegényeknek adta. S a szegények megéreztek, hogy Móric nem az érzékenykedő vagy szenvedő részvéttől indítva segíti őket, hanem Krisztust látja bennük.³⁴

Fenséges szelídsége sugárzott arcáról, a legvadabb ellenfeleket is kibékítette. Nagyon sokszor, mikor

³² Bollandini : Acta SS. 170.

³³ U. o. 171.

³⁴ Schütz I. 289.

úton voltak és veszekedésnek voltak tanui, a gyűlölködők közé állott és szelídségével kibékítette őket.

Celláját sokszor felkeresték rendtestvérei, világi nagyurak is, akik elpanaszolták neki bajaikat, szenvedéseiket. Móric mindig megv gasztalta őket és megerősítve bocsátotta őket újtjukra.

De nemcsak önmegtagadó és apostoli élete volt csodálatos. Az **Ég** rendkívüli erővel is megadományozta, különösen lázbetegek gyógyítására, talán éppen azért, mert csecsemő korában három évig oly sokat szenvedett a láztól. Krakkói Pál kanonok elbeszélése nyomán jegyezték fel róla a következő esetet. Egy alkalommal éppen káptalanra gyűltek egybe az atyák a pesti kolostorba, Mária fogantatása napján. A jelenvolt tartományfőnök nem tudni miért, hirtelen megbetegedett és váltólázat kapott. A beteg Móric testvértől, aki ápolgatta, minthogy nagyon szenvedett a láztól, friss vizet kért. Móric elszaladt a kúthoz, felhúzott egy vödör vizet és mikor a betegszoba felé ment, Pál olvasó kanonokkal találkozott. Ez azt a tanácsot adta neki, hogy áldja meg a vizet, amelyet a betegnek nyujt. Móric így tett, s mikor a beteg az első kortyot megitta, azonnal eltűnt a láza és résztvehetett a tanácskozásokon.³⁵

«Meghaltam a világnak.»

Utolsó éveit a győri kolostorban töltötte. Itt érte a túlvilág üzenete is. Boldogan, a szentek vágyódásával készült haza és ha lehetett, megkettőztette ön-

³⁵ Ferrari 149.

sanyargatásait, mélyítette imáinak áhítatát, fokozta hevét. S Az, aki előtt annyi éjtszakát tett nappalá: a Szentségi Jézus még egyszer eljött hozzá, hogy szívébe szálljon, még egyszer, hogy ennek többé ne Móric éljen, hanem az Úr éljen őbenne. Szent alázatával fogadta Mesterét, akinek a Hármas Tanácsaival bandukolt végig az áldozatok nehéz, meredek, de égis éró útján.

Szent élet jutalma volt a szent halál s Móric mosolyos arccal mondott búcsút a földnek, amelyen csak a lábai jártak.

Sírva búcsúztak tőle szerzetestársai, de ő, a folyton vigasztosztó szent, most is megnyugtatta lelküket. A «Salve Regina» hódolatos énekének utolsó akkordjaival szállt el fehér lelke a fehér ruhában . . .

1336 március 20-a volt, amikor megcsendült a halálharang a győri fehér barátok klostromában. Az egész város sírva özönlött a Szent ravatalához. Maga a győri püspök mondott szentmisét, a ravatal a templom hajójában volt felállítva. S mikor az Úrfelmutatás fenséges pillanataiban felemelték a Szentostyát, felnyíltak a halott szemei és áhítatos tekintettel kísérték az emelkedő, majd ismét oltárra szálló Istenembert.³⁶ A szemek, amelyek annyi éjtszakának álmát feláldozták, hogy minél többet, minél hosszabban láthassák az éjtszakák sötétjén keresztül Őt, az eucharisztikus Királyt, most még a halál sötétjén is áttörtek, hogy még egyszer és utoljára láthassák a fehér kenyér színei alatt. Utoljára így,

³⁶ Bollandini : Acta SS. 173.

mert a halott arcán előmlő szent mosoly némán is hangos tanuja volt a mennyországi színről-színre találkozásnak.

Mikor ezek történtek, Benedek atya a győri kolostor perjele éppen útban volt Budára a tartományfőnökhöz. Éjjel álmában az egész konventet, vagyis az összes testvéreket együtt látta az ebéd mellett ülni, csak Móric helye volt üres. Reggel, a zsoltosima ima végeztével megjelent lelki szemei előtt Móric alakja. Megkérdezte: Élsz-e, halsz-e? «Meghaltam a világnak, de élek Istennek!» — volt a rövid de igaz válasz. Így tudta meg Benedek testvér, hogy Móric meghalt.³⁷

Szentek emléke.

Már földi életében szentnek tartották, de mikor egy vak ember visszanyerte látását a sírjáról vett portól, még jobban fellángolt a lelkesedés és messze vidékekről vonzott a győri kolostorba betegeket. Díszes sírját a templomban a nép állandóan virággal borította. Minden életrajzírója «Boldog» névvel illeti és maga a Csáky család is évszázadokon át nagy tisztelettel övezte. Képét gróf Bercsényi Miklós felesége, gróf Csáky Krisztina, még Rodostóba is elvitte magával és mindig szobájának legszebb helyén tartotta. Még a kassai székesegyház falára is oda-festették Boldog Móric képét, mert a nagy Krisztina grófnő ott pihen.³⁸

³⁷ Ferrari 150.

³⁸ Málnási 7.

FELHASZNÁLT IRODALOM :

- Vitéz Mátyási Ödön*: «Boldog Csáki Móríc élete». Budapest, 1930.
- Ambr. Targius*: «Synopsis vitae B. Mauritii Csáky». Lőcse, 1696.
- Rössler Mária*: «Magyar domonkosrendi példák és legendák». Kassa, 1927.
- Knauz Nándor*: «Boldog Csáky Móríc». Religio, 1856.
- Pór Antal*: «Boldog Csáki Móríc szent domonkosrendi szerzetes». Katolikus Szemle, 1887.
- Schütz Antal*: «Szentek élete». I. kötet. Budapest, 1932.
- Joan. Bollandi*: «Acta Sanctorum Ungariae». Tyrnavia, 1743.
- Sigm. Ferrarius O. P.*: «De rebus Hungaricae Provinciae Sacri Ordinis Praedicatorum». Viennae, 1637.
- Hazai Okmánytár* VIII. k. Budapest.
- Fejér György*: «Codex Diplomaticus Hung. Eccl. et Civ.» 42 kötet. Budae, 1829—1844.

BOLDOG EMLÉKŰ CSÁKI CSÁK O. P. ÉLETE

1271—1308.

Eszménykereső.

Abból a családból született, amely Boldog Mórictot adta az Egyháznak, a Szent Domonkos-Rendnek és a Hazának: a Csáki-családból. Valahol a Dunántúlon, vagy a vasmegyei Pápócon, vagy szüleinek ősi birtokán a veszprémmegyei Ugod várban született.¹ Születésének idejéről csak annyit tudunk, hogy 1270 utánra kell tennünk, hiszen B. Csáki Mórícnak öccse volt és Móríc kb. 1270-ben született.²

Erősebben fejlett fiú volt, mint bátyja, akit születésétől három évig váltóláz gyötört. Édesanyja a nagyon vallásos anyák gondosságával nevelte a kis Csákot és szíve repesett örömében, mikor a kis csöppség imára kulcsolta kis kacsóit. A gyermek szívesen játszott bátyjával Móríc paposdit és hamar felötlött lelkében a komoly vágy: olyan

¹ Málnási: 3.

² Hazai okmánytár VIII.

eszményeket keresni, amelyek megérdemlik, hogy fel tegye rájuk egész életét.³

Szent Domonkos fia.

Mélyen vallásos lelke azonban csakhamar rádöbbsent, hogy a világban nincsenek ilyen eszmények, és érezte, hogy a föld nem elégítheti ki lelke igényeit. Tisztaságának védelmében megizmosodva elhatározta tehát, hogy lemond a világ gyönyöreiről és követi Isten hívó szavát : Szent Domonkos fia lesz. Egyik nagybátyja Ugrin a Margit-szigeti domonkos kolostor perjele volt,⁴ várukban sokszor megfordultak a szerény ruhájú, szent beszédű domonkos barátok és így lassan ő maga is közéjük kíváncsozott, mint testvére Boldog Móríc.

A történelem csak annyit mond róla, hogy még édesatyja életében lépett a szerzetbe, vagyis 1287 előtt.⁵ Elég fiatal lehetett tehát, majdnem gyermek, de a lelke már ekkor férfias önérzettel és odaadással vállalta a lemondás keserveit.

Erénykoszorúja.

Tisztaságát, amelyet még mint gyermek a világban fogadott, sértetlenül megőrizte. Neki könnyebben ment eszményeinek követése, mint bátyjának, hiszen ő nem volt elsőszülött és tőle nem követelhatték a rokonok, hogy a család fentartása érdekében

³ Pór: 304.

⁴ Málnási: 4.

maradjon a világban és házasságával erősítse fel az egyre gyengülő Csáki nemzetséget.⁵

Igy egyedül Istennek szentelte életét. Életrajzírói — akik sajnos, nagyon szűkszavúan írták meg életét —, azt írták róla, hogy végtelenül alázatos volt, galamb szelídsége lakott szívében, türelme fogyhatatlan volt. A Szentlélek tüze állandóan pünkösdi hangulatot tartott lelkületében és ima-életét rendtársai mély meghatottsággal szemlélték. Csendes, szemlélődő lélek volt, hamarosan édessé érett Isten számára.

Szegénységi fogadalmát oly komolyan vette, hogy még jóval rendbelépése előtt mindent átengedett testvéreinek, sőt bátyját Móricot még arra is rávette, hogy közösen adják át Mízsérd pozsonymegyei falut atyjuk egy régi emberének, Bajka fiának, Egyednek, aki atyjuknak, Csáki Demeternek jobbágya volt.⁶

Szent alkony, örök hajnal.

Szent életét szent halál zárta le. Isten elég korán érettnak találta, mert már kb. 1308-ban meghalt. Halála híre, — bár kevesen ismerték, mert keveset forgolódott a nagy világban — nagy tömegeket vonzott a győri domonkosok templomába, s gyógyulások történtek ravatalánál.⁷

Régi írások szerint a győri domonkos templom

⁵ Pór : 304.

⁶ Pór : 308.

⁷ Bollandini acta SS. 117—118.

főoltára elé temették el és díszes síremléket emeltek neki. Később egészen díszes helyre emelték, szentéletű testvérének ereklyéi mellé. Élete példája még nagyon sokáig rendtestvérei előtt lebegett.

Ferrari szerint az 1529-iki törökdúláskor pusztult el a két szentéletű és boldog emlékü testvér sírja, amikor az egész domonkos kolostort és templomot porig égették a pogányok.⁸

Boldog emlékü Csáki Csák, akit nagyon sokáig tévedésből Károlynak és Carusnak neveztek, a régi magyar dominikánus dicsőség egyik beszédes tanuja volt. Szent Domonkos szelleme tette naggyá őt is, mint testvérét, s bár még hamvaik is nyomtalanul elpusztultak egy pusztuló világ romjaival, emlékük még ma is él és ihlet...

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Ugyanazok, mint B. Csáki Móric életrajzánál (189. old.).

Meg kell jegyeznünk, hogy eddig *tévesen* nevezték Csáki Csákot Károlynak vagy Carusnak, mert ma már minden kétséget kizárólag bebizonyítható a «Char» név nem egyéb, mint a Chák téves olvasása. Nagyon sok okmányból egészen nyilvánvaló ez a tévedés, valamint Csáki Csák pecsétjéből is, amelyet szintén több példányban ismerünk. Az akkori időben Csák név nagyon sűrűn használt utónév (keresztnev) volt és pedig nemcsak a Csáki családnál, hanem más nemzetiségeknél is. (Lásd: Pór Antal: Katolikus Szemle, 1887.)

⁸ Ferrari: 151.

MAGYAR DOMONKOS-RENDI SZENTEK NAPTÁRA

(Kivonat Csete István 1700-ban
kiadott «Magyar Korona alá tar-
tozandó Szentek emlékezetes Nap-
jait mutató Tábla, azaz Kalenda-
rium»-jából.)

Januárius.

16. Csáki Károly (?) Ord. Praed. Nagy-Győrött. A. C. 1336.
28. Margit Szűz, IV. Béla Király leánya. Budán A. C. 1270.
A feje a Posonyi Apátságánál vagyon.

Februárius.

10. Magyar Pál M. Ord. Praed. kilentzven Társaival meg-
öletik a Krisztusért, A. C. 1240.

Martius.

6. Erzsébet Szűz V. Istvány Király Leánya boldogul
kimult 1285.
7. Aquinas-béli Tamás Ord. Praed. M. Országi Remete-
ség Regulája mellett szó-szólló a Szentséges Pápánál.
20. Mauritius Csáky Ord. Praed. Váczi templomba ajtók
bé-téve be-ment, ott világossággal környülvétetik.
Fekszik Nagy-Győrött boldogul kimulván. A. 1336.

Május.

6. Erzsébet Szűz III. András Király Leánya boldogul
kimulik A. C. 1338. e napon.

Junius.

2. Szádok M. negyven-nyoltz Társaival Ord. Praed. meg-
öletik Sandomiriában A. C. 1260.

11. Gellérd Ord. Praed. Magyar Nemzet. Szüz Szent Margit Confessariusa. Budán meghal e napon.
27. Imre Confessor Ord. Praed.

Augustus.

3. Ágoston Zágrábi Püspök Ord. Praed Magyar vérből.
4. Domonkos Conf. Magyar-Országnak hasznos Szerzetet állit-fel.

November.

4. János Conf. Ord. Praed. Magyar Provincia igazgatójából Bosnyai Püspök. A. c. 1253.
9. Ilona Szüz. A. c. 1270. Margit Szüzet a Szerzetes életben nevelte.

December.

8. Buzád Bánffi M. Ord. Praed. Nagy Uri nemből Apostoli Férjfiu az Ország-duló Tatárok az Oltár előtt megölik. A. c. 1243.
23. Humbertus Conf. Budán választatik Generalis Ord. Praed. A. c. 1276.

TARTALOM

	Oldal
<i>Előszó</i>	3
 1. Magyarországi boldog Pál.	
A fészek, ahonnét elindult	5
Olasz ég alatt	6
Isten országútján	8
Szent tervek kovácsolai	10
Szent Domonkos áldásával a hazai úton	15
Az új vetés	17
«Dux Verbi» — a szó mestere	20
A kunok apostola	25
Irodalom és jegyzetek	29
 2. Hahót-nembeli Bánffy Buzád.	
Biborban született	31
Irodalom és jegyzetek	42
 3. Boldog Szádok.	
Szent Domonkos tanítványa	44
Társak a vértanúságban	45
Fényözönben	49
Irodalom és jegyzetek	49
 4. Boldog János.	
Szent Bonifác földije	50
Szent eszmények ösvényén	52
Apostolok útjain	53
Magyar földön	56
A szent tartományfőnök	56
Bosznia püspöke	58

	Oldal
Életalkony	65
Égi jelek, szentség illata	66
Irodalom és jegyzetek	70
 5. Magyar Boldog Ilona.	
Isten kertjében	71
Szentté lesz a szenttel	73
A kegyelem sodrában	76
A Fényt árasztó szent	77
A gyógyulás szentje	78
Szentek búcsúja	80
Örök halmok izenete	81
Boldogságra érett lélek	82
Dicsfény egy sír felett	83
Irodalom és jegyzetek	85
 6. Árpádházi Boldog Margit.	
Viharfellegek	86
Felhőoszlás	87
Isten rabjai között	88
A veszprémi krónika lapjairól	90
Liliom a Duna szigetén	92
Áldozat egy Nemzetért	93
Három szeg	94
Nagyigényű szentek rokona	97
A tiszta áldozat	97
Odaadott akarat	100
Alázatos királyleány	101
A legnagyobb magyar imádkozó	102
Misztikus virág	104
Az embersegítés angyala	105
Csodatermő szeretet	107
Az életalkony sugarai	109
Csodák özönében	111
«Magyarország Margaritája»	111
Irodalom és jegyzetek	112

7. Boldog emlékü Imre.	Oldal
Ismeretlen csillag	113
Lélekmentő	114
Irodalom és jegyzetek	115
8. Boldog Ágoston.	
A sziget szülötte	116
Békeangyal	123
Ismét Budán	124
Juhainak pásztora	129
Boldogok, akik szenvednek az igazságért.....	130
Veszendő nyáj nyomában	132
A cella magányában	133
Csillagösvényeken	134
Irodalom és jegyzetek	136
9. Árpádházi Boldog Erzsébet.	
A királyi árva.....	137
Idegenben.....	139
Két új jegyes	141
A svájci hegyek magyar lilioma.....	143
Harc a liliomkertben	146
Istennek adott élet	150
A szegénység darócában	151
Patyolatlélek a szűzek köntösében.....	152
Utolsó út az elhagyott világban	154
Erénykincsek	156
Imagyöngyök.....	157
Az elragadott hercegnő	161
Isten erejével mindent tehetünk	162
Útban hazafelé	164
Búcsú a vándorúttól	166
Irodalom és jegyzetek	167
10. Boldog Csáky Móric.	
Akik bölcsőjét ringatták.....	169
Égi jelek	170
Családi tűzhely melegénél	171

	Oldal
Szent Elek példája.....	173
Egyedül a nagyvilágban	175
Két kolostor a Szent Margit-szigeten	177
Küzdelem a hivatásért	179
Gazdag szegénység	181
Buzgóság az Úr házáért	183
Beszélgetések az Úrral	184
Csodákkal tündöklő élet	185
«Meghaltam a világnak...»	186
Szentek emléke	188
Irodalom és jegyzetek	189
 11. Boldog emlékü Csáky Csák (Károly?)	
Eszménykereső	190
Szent Domonkos fia	191
Erénykoszorúja	191
Szent alkony, örök hajnal	192
Irodalom és jegyzetek	193
 12. Magyar Domonkos-rendi szentek naptára	
	194

